

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
Науково-навчальний центр прикладної інформатики

ІНСТИТУТ ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

*9–10 лютого 2018 р.
м. Київ*

У 2-х частинах

Частина перша

Київ
Інститут інноваційної освіти
2018

УДК 330.303 (Укр)
ББК 65
А43

*До збірника увійшли матеріали наукових робіт (тези доповідей, статті),
надані згідно з вимогами, що були заявлені на конференцію.*

*Роботи друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.
Автори беруть на себе всю відповідальність за зміст поданих матеріалів.
Претензії до організаторів не приймаються.
При передруку матеріалів посилання обов'язкове.*

*Відповідає п. 12 Порядку присудження наукових ступенів Затвердженого
Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567.*

А43 **Актуальні питання економіки, управління та права :** Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 9–10 лютого 2018 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. У 2-х частинах. — Київ : ГО «Інститут інноваційної освіти», 2018. — ч. 1. — 148 с.

Матеріали конференції рекомендуються освітянам, науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, аспірантам, докторантам, студентам вищих навчальних закладів тощо.

Відповідальний редактор: *І.В. Козак*
Коректор: *П.А. Нємкова*

Матеріали видано в авторській редакції.

УДК 330.303 (Укр)

© Усі права авторів застережені, 2018
© Інститут інноваційної освіти, 2018
© Друк ФОП Москвін А.А., 2018

Підписано до друку 12.02.2018. Формат 60х84/16.
Віддруковано з готового оригінал-макету.
Папір офсетний. Друк цифровий. Гарнітура Literaturnaya. Ум. друк. арк. 8,6.
Зам. № 1202-1. Тираж 100 прим. Ціна договірна. Виходить змішаними мовами: укр., англ., пол.

Виготівник. ФОП Москвін А.А. Поліграфічний центр «Сору Art».
69095, Запоріжжя, пр. Леніна, 109. Тел.: +38-094-133-87-81.
Інститут інноваційної освіти: e-mail: novaosvita@gmail.com; сайт: www.novaosvita.com

**Видання здійснене за експертної підтримки
Науково-навчального центру прикладної інформатики НАН України
03680, Київ-187, просп. Академіка Глушкова, 40.**

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ТА АУДИТ, СТАТИСТИКА

О.В. Боднар,

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

А.Б. Лучка,

студент факультету «Економіки і природокористування»
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

ГРОШОВІ КОШТИ ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ

Бухгалтерський облік і контроль грошових коштів та їх еквівалентів, як найбільш ліквідної частини оборотних активів є однією з основних ланок управлінського процесу, спрямованого на забезпечення і подальше покращення фінансової стійкості, платоспроможності та ліквідності підприємства.

Особливості грошових коштів та їх еквівалентів, як об'єктів бухгалтерського обліку і контролю, можуть бути виявлені лише виходячи з їх економічної суті та з врахуванням понять, вироблених економічною наукою протягом останніх століть.

В цьому контексті слід окремо зацентувати увагу на наукових підходах до дефініції грошей та грошових коштів, синтезувавши багатолітні дослідження науковців, спрямовані на вивчення цих термінів на макро- та мікроекономічному рівнях. Ця необхідність викликана, як тісним взаємозв'язком макро- та мікроекономіки, як окремих економічних наук, так і самих категорій грошей та грошових коштів.

В міжнародному стандарті бухгалтерського обліку М(С)БО 7 «Звіт про рух грошових коштів» подається таке визначення грошових коштів: «Грошові кошти складаються з готівки в касі і депозитів до запитання» [1].

В одній з наукових праць Сахарцевої І. найбільш вдало представлене таке визначення грошових коштів: «Грошові кошти — це гроші та будь-які документи, які банки приймають до вкладу та які відносяться на рахунок вкладника» [2].

Грошові кошти — сума готівки в касі підприємства, вільні грошові кошти, що зберігаються на поточному, валютному та інших рахунках в банку та інші грошові кошти підприємства [3].

На теперішній час існують дві основні теорії, які зіставляють сутності понять „гроші” та „грошові кошти”: формалістична (юридична) та економічна.

Однак, на наш погляд, дати конкретну відповідь на запитання про ідентичність понять „гроші” та „грошові кошти” є досить складно саме в силу невизначеності

першого з них. З впевненістю можна стверджувати лише одне: практично жодне з досліджених нами понять „грошей” не може бути виділеним без жодних змін і перенесеним (спроєктованим) без певних доповнень і уточнень на поняття „грошові кошти”, що використовується для потреб бухгалтерського обліку, для його коректного визначення.

Прикладний характер бухгалтерського обліку, як окремої економічної науки, вимагає чіткості, логічності й стрункості побудови визначень та не допускає подвійного їх тлумачення.

Щоб повністю розкрити визначення «грошові кошти та їх еквіваленти», слід чітко розуміти, що саме включається в сутність даного поняття та його класифікацію. За Національними стандартами відокремлюють більш широкую класифікацію даної категорії, ніж за міжнародними. Наприклад, згідно з НП(С)БО [4] відокремлюють такі складники, як «готівка в національній валюті», «готівка в іноземній валюті», а в МСБО їх групують в одну категорію — «грошові кошти в касі» [1]. Бачимо, що за Міжнародними стандартами класифікація грошових коштів більш обмежена, і це пояснюється наданням можливості підприємствам здійснювати деталізацію даної статті обліку в межах свої потреби, відображаючи її особливості в робочому плані рахунків.

На рівні підприємства грошові кошти відіграють роль елементів своєрідної кровоносної системи, які повинні постійно циркулювати для забезпечення його життєздатності і динамічного розвитку. Саме тому чітке визначення обсягу грошової маси суб'єкта господарювання є однією з найбільш актуальних проблем, які постають перед обліковими та аналітичними працівниками підприємства. Без чіткої і ясної відповіді на питання про те, які складові входять в поняття „грошові кошти”, цю проблему вирішити неможливо.

На наш погляд поняття „грошові кошти”, яке використовується для потреб бухгалтерського обліку та аудиту, а також такі, що зустрічаються в науковій літературі вимагають уточнення, що пов'язано з такими причинами:

1. Виокремлення електронних грошей, як платіжного засобу, який зазнає бурхливого розвитку останніми роками, в складі грошових коштів, що продиктовано подальшим розвитком академічних поглядів на економічну сутність поняття „електронні гроші”;

2. Уточнення факту включення до категорії грошових коштів лише тих активів, що можуть бути використані для проведення розрахунків в будь-який момент.

Отже, грошові кошти є найбільш ліквідними активами. Вони присутні на початковому та кінцевому етапах облікового циклу, який включає придбання товарів, виробництво продукції, виконання робіт, надання послуг, а також їх продаж і отримання виручки.

Література

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 7 «Звіт про рух грошових коштів» від 1 січня 2012 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Сахарцева І.І. Теоретико-методологічні аспекти проведення аудиту / І.І. Сахарцева. — К., 2005. — 374 с.

3. Бутинець Ф.Ф. Організація бухгалтерського обліку: Підручник / Бутинець Ф.Ф., Лайчук С.М., Олійник О.В. — Житомир: ПП «Рута», 2002. — 592 с.
4. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013р. №73. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.

С.В. Герчанівська,

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

Г.С. Мельник,

студент факультету «Економіки і природокористування»
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

КЛАСИФІКАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ

Відновлення темпів економічного зростання національного господарства України неможливо без підвищення ефективності використання матеріально-технічної бази підприємств, в якій головним елементом виступають основні засоби. Від стану основних засобів залежить техніко-технологічний рівень виробництва, продуктивність праці, якість товарів та послуг, прибутковість підприємства, у зв'язку з чим зростають роль і значення обліку, аналізу та аудиту наявності, руху та використання основних засобів підприємства.

Для забезпечення своєчасного та правильного обліку основних засобів та контролю за їх збереженням і використанням на підприємстві має бути розроблена економічно обґрунтована класифікація основних засобів.

П(С)БО 7 «Основні засоби» класифікує основні засоби для цілей бухгалтерського обліку на такі дев'ять груп: земельні ділянки, капітальні витрати на поліпшення земель, будинки, споруди та передавальні пристрої, машини та обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади, інвентар (меблі), тварини, багаторічні насадження, інші основні засоби [7].

Визначення основних засобів та їх класифікація наводяться також і у Податковому кодексі України. Він визначає основні засоби як матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 6000 грн, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у господарській діяльності платника податку, вартість яких перевищує 6000 грн і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або операційний цикл, якщо він довший за рік) [5].

Гаврись М.О. розглядає проблеми класифікації основних засобів у бухгалтерському та податковому обліку в Україні, запропоновано вдосконалену

універсальну модель класифікації основних засобів, побудовану на існуючій класифікації в Податковому кодексі України [3].

Щирська О.В. наводить класифікацію основних засобів за такими ознаками: за призначенням (виробничі та невиробничі основні засоби), за ступенем використання (діючі (в експлуатації), в запасі, бездіяльні), за наявністю прав на об'єкти основних засобів (власні, орендовані та надані оренду основні засоби), за видами (земельні ділянки, капітальні витрати на поліпшення земель, будинки, споруди та передавальні пристрої, машини та обладнання, транспортні засоби, інструменти, прилади, інвентар (меблі), тварини, багаторічні насадження, інші основні засоби), за характером участі у виробничому процесі (активні та пасивні основні засоби) [7].

Агрес О.Г. узагальнив видову класифікацію основних засобів за функціональним призначенням та натурально-речовим складом, за якою виділив такі види основних засобів: нерухомість, транспортні засоби, машини та обладнання, виробничий інвентар та інструменти. Автором запропоновано класифікацію основних засобів за окремими критеріями: технічним станом (нові, відремонтовані або добудовані, модернізовані або реконструйовані, частково ліквідовані), належністю (власні, орендовані та передані в оренду основні засоби), напрямками діяльності (використовуються в операційній діяльності, використовуються в інвестиційній діяльності, використовуються у фінансовій діяльності), використанням (діючі, недіючі, запасні) [1, с. 6–7].

Найбільш цікавою, на наш погляд, є класифікація основних засобів з метою управління, розглянута С.М. Гречко. Крім уже розглянутих класифікаційних ознак та видів основних засобів, він пропонує такі: за можливістю гарантійного обслуговування (гарантійний строк збіг; гарантійний строк не збіг), за матеріально відповідальними особами (за кожною матеріально відповідальною особою), за центрами відповідальності (за кожним центром відповідальності), за забезпеченням процесів (виробництва; постачання (придбання); реалізації; забезпечення управління; загального призначення), за джерелами надходження об'єктів основних засобів (створення власними силами (господарським чи підрядним способом); придбання за гроші; безоплатне отримання основних засобів; отримання у вигляді внеску до статутного капіталу; отримання в обмін) [3, с. 68].

У Методичних рекомендаціях з бухгалтерського обліку основних засобів вказано, що керівництво підприємства самостійно на власний розсуд може розширювати класифікацію, розподіляючи об'єкти основних засобів за групами (підгрупами), зокрема на власні, орендовані, запасні, ті що перебувають в експлуатації, на консервації, в оренді; такі, що орендовані в інших суб'єктів ведення господарської діяльності або у фізичних осіб; такі, що перебувають на ремонті, модернізації, реконструкції, добудові або частковій ліквідації тощо. Особливо актуальним для сільськогосподарських підприємств є поділ основних засобів на об'єкти матеріально-технічного, рослинного чи тваринного призначення [4].

Отже, необхідною умовою раціональної організації обліку основних засобів є їх класифікація. Її орієнтація на загальних для усіх галузей національної економіки ознаках — визначенні різних груп основних засобів та їх об'єднання по спільних функціях у виробничому процесі має домінуюче значення для організації бухгалтерського обліку. Завдяки цьому основні засоби розділяють по групах, які підлягають обліку та контролю на бухгалтерських рахунках. Також забезпечується єдність групування по видах об'єктів у всіх галузях економіки, що дозволяє досягти співставлення облікових показників різних підприємств.

Література

1. Агрес О.Г. Основні засоби сільськогосподарських підприємств: стан, класифікація та вартісне оцінювання / О.Г. Агрес // Держава та регіони: науково-виробничий журнал. Серія: Економіка та підприємництво. — 2009. — № 6 — С. 5–9.
2. Гаврись М.О. Класифікація основних засобів підприємств України після ухвалення Податкового кодексу / М.О. Гаврись // Економіка. Підприємництво. Менеджмент: зб. наук. праць. — 2012. — № 24(1) — С. 172–179.
3. Гречко С.М. Обліково-економічна сутність основних засобів в системі управління: проблеми трактування / С.М. Гречко // Вісник ЖДТУ. Серія: Економічні науки — 2012. — № 4 (62). — С. 67–69.
4. Методичні рекомендації щодо бухгалтерського обліку основних засобів від 10.11.2009 р. № 1307 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=293623&cat_id=293536.
5. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
6. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затв. Наказом Міністерства фінансів України від 27.04.2000 р. № 92 зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1027.243.0>
7. Щирська О.В. Економічна сутність поняття «амортизація» та «знос»: історичний аспект / О.В. Щирська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу: міжн. збірник наук. праць. — 2011. — № 3 (21) — Ч. 1. — С. 410–417.

А.О. Зубович,

студент факультету обліку та податкового менеджменту
Київського національного університету імені Вадима Гетьмана
науковий керівник: **Л.В. Івченко,**
кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і оподаткування
Київського національного університету імені Вадима Гетьмана

ТЕХНОЛОГІЇ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ

Нарахування заробітної плати — одна із найважливіших і складних ділянок роботи, що потребують точних і оперативних даних, у яких відбивається зміна чисельності робітників, витрати робочого часу, категорії робітників, виробничих витрат.

Кожне підприємство повинно самостійно обрати найбільш прийнятні форми оплати праці, в залежності від виду діяльності та вирішити основні свої завдання:

- забезпечити оплату праці кожному працівникові відповідно до чинного законодавства, в залежності від кількості, якості та результатів його праці;
- забезпечити роботодавцю досягненню в процесі виробництва такого результату, який дозволив йому (після реалізації продукції на ринку товарів) відшкодувати витрати і отримати прибуток.

На кожному підприємстві в Україні має бути реальна й достовірна інформація про трудомісткість виробленої продукції, про нарахування заробітної плати. Заробітна плата займає одне з центральних місць в системі підвищення продуктивності праці на підприємстві.

Основними показниками праці та заробітної плати, що підлягають обліку, є чисельність працівників, їхні професії, кваліфікація, витрати робочого часу у людино-годинах, людино-днях, кількість виготовленої продукції (виконання робіт, надання послуг), розмір фонду оплати праці за категоріями працюючих, видами нарахувань, нарахування премій, відпускних, розмір відрахувань за їх видами та ін. Ці дані необхідні для обчислення таких економічних показників, як рівень забезпеченості робочою силою, середнього заробітку, рівня продуктивності праці та інші [1, с. 756].

Відносини щодо виплат працівникам регулюються законодавчими та нормативними документами. Основними нормативно-правовими документами, що регулюють питання оплати праці є Конституція України, Кодекс законів про працю, колективні договори та положення про оплату праці.

Я вважаю, що при всій важливості державного регулювання заробітної плати, політика оплати праці повинна формуватись переважно на мікроекономічному рівні в залежності від потреб кожного конкретного підприємства, його галузевої специфіки, розміру, географічного розташування, ступеня міжнародної інтеграції, рівня соціального розвитку колективу.

В Україні практично створено законодавчо-нормативну базу регулювання оплати праці відповідно до міжнародних трудових норм, що діють у ринковій економіці. Водночас механізми державного і колективно-договірного регулювання оплати праці ще не спрацьовують в повному обсязі.

На сьогодні у цій сфері ще існує велика кількість невирішених питань і суперечностей. Для більшості населення заробітна плата втратила свою відтворювальну та стимулюючу функції і фактично перетворилася на різновид соціальних виплат, не пов'язаних з кількістю, якістю та кінцевими трудовими результатами. При цьому, її рівень у нашій країні значно нижчий порівняно з розвиненими державами світу. В той же час, на деяких підприємствах наявні неофіційні позаоблікові нарахування й виплати заробітної плати працівникам без сплати встановлених законодавством податків і платежів, так звана заробітна плата "у конвертах".

Удосконалення організації оплати праці на підприємствах має будуватися на оптимізації тарифного регулювання заробітної плати, до якої належать:

- удосконалення тарифної системи шляхом встановлення співвідношень тарифних ставок залежно від рівня кваліфікації робітників;
- запровадження гнучких форм і систем оплати праці;

- розроблення внутрішньовиробничих тарифних умов оплати праці як чинників підвищення мотивувальної та стимулюючої ролі тарифних систем;
- удосконалення мотиваційного механізму регулювання міжпосадових окладів та міжкваліфікаційних рівнів оплати праці;
- удосконалення нормування як засобу регулювання міри праці та її оплати;
- обґрунтування вибору найефективніших форм і систем заробітної плати;
- колективне регулювання заробітної плати.

Важливим моментом в організації та стимулюванні праці на підприємстві є мотиваційні заходи, серед яких найбільш розповсюдженими для українських підприємств є преміювання, доплати та надбавки. Необхідно зауважити, що з одного боку, рівень премії як форма стимулювання працівників виробничої діяльності повною мірою залежить від результатів діяльності підприємства, і навпаки, результат господарювання залежить від практичної організації системи преміювання окремих категорій персоналу [2, с. 153].

Вирішальним напрямком вдосконалення обліку розрахунків з оплати праці є автоматизація облікового, аналітичного та контрольного процесу, яка дозволяє зменшити кількість помилок при обробці інформації, скоротити час на здійснення облікових, аналітичних та контрольних процедур, зменшить кількість ручних операцій. Дієвим засобом покращення обліку також можна вважати проведення на підприємстві внутрішнього аудиту розрахунків за виплатами працівникам.

Тому дуже важливо в сучасних умовах передбачити на підприємствах такі системи матеріального й морального заохочення, так побудувати відносини в колективі, щоб психологічний клімат сприяв поліпшенню працездатності, підвищенню ефективності виробництва.

Аудит розрахунків з оплати праці, як правило, займає об'ємну частину аудиторської перевірки, оскільки ця ділянка обліку досить специфічна та вимагає від перевіряючих особливої уваги і зосередженості.

Мета аудиту розрахунків по заробітній платі — встановити дотримання підприємством чинного законодавства з оплати праці та правильність відображення господарських операцій в обліку; отримання достатніх доказів упевненості в ефективності їх використання, достовірності відображення та розкриття інформації відповідно до діючих принципів та тверджень (якісних аспектів) подання фінансової звітності та оцінка здатності підприємства забезпечувати відтворювальну, стимулюючу, регулюючу та соціальну функції заробітної плати для забезпечення подальшої безперервної діяльності підприємства [3, с. 560]

Розглянувши питання щодо вдосконалення аудиту розрахунків з оплати праці на підприємстві, можна зробити висновки, що на сьогодні однією з нагальних потреб на всіх підприємствах є створення служби внутрішнього аудиту, що дасть змогу значно покращити організацію ведення обліку розрахунків з оплати праці та усунути існуючі недоліки.

Література

1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студентів // Житомир, 2005. — 756 с.
2. Васильчак С.В. Теоретичні основи формування оплати праці на підприємстві // Київ, 2011. — С. 152—157.
3. Кулаковська Л.П., Піча Ю.В. Організація і методика аудиту Київ // 2006. — 560 с.

О.В. Качмар,

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

У.Б. Щур,

студент факультету «Економіки і природокористування»
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ОПЕРАЦІЙ НА ПОТОЧНИХ РАХУНКАХ У БАНКАХ

За умов ринкової економіки кожне підприємство для здійснення розрахунків з іншими підприємствами, організаціями та працівниками підприємства і окремими особами, для безготівкового обігу, а також зберігання власних коштів має відкриті в установах комерційних банків поточні рахунки. Операції на цих рахунках здійснюються шляхом безготівкових перерахувань грошових коштів через комерційні банки і регулюються спеціальними правилами та нормативно-правовими актами. Проте в практиці проведення операцій на рахунках у банках допускаються порушення та зловживання. На їх виявлення й попередження розраховані контрольні заходи та детальний аналіз безготівкових грошових потоків підприємства. Виконання контролю є потрібним для підприємств, оскільки дозволяє досліджувати економічну доцільність і точність господарських операцій, дотримання законності їх здійснення. Завдяки результатам контролю керівництво має можливість своєчасно і швидко з'ясувати шляхи вирішення проблем і запобігти їх появі в майбутньому.

Гуцаленко Л.В. вказує, що контроль є головним джерелом інформаційного забезпечення для управління підприємством, який розробляється керівником підприємства і спрямований на: забезпечення дотримання законності та економічної доцільності виконання операцій; збереження майна; запобігання, виявлення і виправлення значних помилок та відхилень інформації; правильне формування даних обліку та фінансової звітності [1, с. 16].

На думку Коцупатрого М.М., внутрішньогосподарський контроль являє собою систему постійного спостереження ефективності застосовування майна суб'єкта, законності і доцільності господарських операцій і процесів, збереження грошових коштів і матеріальних цінностей [4, с. 433].

Дорош Н.І. підкреслює, що контроль — це процес, спрямований на досягнення поставлених цілей підприємства; починається з верхньої частини підприємства — ради директорів і менеджерів, які утворюють та зміцнюють структуру і характер

контролю, що здійснюється в організації; прямо або опосередковано включає в себе усіх робітників підприємства; стосується усіх видів діяльності підприємства, починаючи від функціональних підрозділів, таких як маркетинг та операційні підрозділи, до взаємозв'язків з іншими підприємствами [2, с. 149].

Для розуміння сутності контрольних процедур за операціями з грошовими коштами, в першу чергу потрібно розглянути систему контролю, яким чином вона функціонує.

Система внутрішнього контролю — це політика і процедури внутрішнього контролю, прийняті управлінським персоналом суб'єкта господарювання з метою забезпечення правильного та ефективного ведення господарської діяльності, збереження активів, запобігання шахрайству та помилкам, а також виявлення їх, забезпечення точності і повноти облікових записів, своєчасної підготовки достовірної фінансової інформації [3, с. 149].

Система внутрішнього контролю є на кожному підприємстві. Проте, існують різні підходи до його організації. У деяких підприємствах керівник налагоджує процес свідомо, на інших — така система відсутня взагалі. Їх значення, на думку О.А. Подолянчука, виділяється як сукупність взаємопов'язаних частин, які спрямовані на досягнення запланованої мети [5, с. 110].

Внутрішньогосподарський контроль операцій на рахунках в банку передбачає систематично здійснювати перевірки їх законності та доцільності, а також достовірності банківських документів.

Об'єктами контролю є операції з відкриття рахунків в банках та переказу грошових коштів із рахунків підприємства на рахунки його контрагентів в установах банків. Особливого значення під час внутрігосподарського контролю операцій на поточному та інших рахунках в банку набуває попередній контроль, здійснюваний головним бухгалтером.

При розрахунках платіжними дорученнями важливо систематично контролювати законність та економічну доцільність перерахування коштів. У зв'язку з цим, головний бухгалтер і керівник підприємства, підписуючи платіжні доручення на перерахування коштів для погашення кредиторської заборгованості, повинні переконатись в реальності даної заборгованості. Послідовність контролю операцій на рахунках у банку представлена на рис. 1.

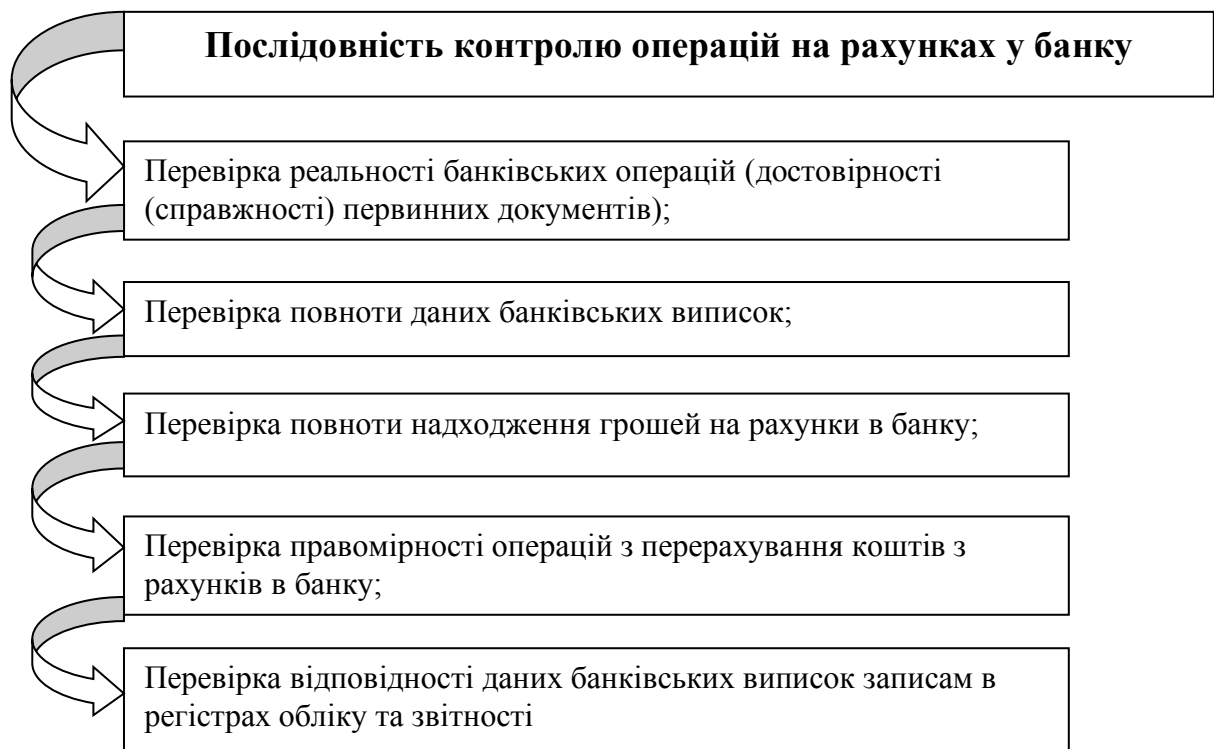

Рис. 1. Послідовність контролю операцій на рахунках у банку

Під час контролю реальності банківських операцій головний бухгалтер (його заступник) підтверджує автентичність (справжність) документів. Бувають випадки, коли їх підробляють або прикладають до виписок не повністю, що дає можливість, застосовуючи неправильну кореспонденцію приховувати зловживання. У разі виникнення сумнівів у справжності документа (відсутність банківського штампа, виправлені перерахованих сум, найменування одержувача коштів, дати здійснення операції) проводиться зустрічна перевірка платіжних документів, що зберігаються у справах підприємства із платіжними документами банку або контрагента з операції.

Відповідно до вимог Положення про інвентаризацію активів і зобов'язань від 02.09.2014 р. № 879 інвентаризація валютних та поточних рахунків проводиться у міру отримання виписок з банку [6].

Повноту банківських виписок встановлюють за нумерацією їх сторінок перенесеного залишку коштів на рахунку. Якщо у виписці виявлені необумовлені виправлення, підчищення або закреслення, слід провести зустрічну звірку даних виписки із записами в першому примірнику особового рахунку, що знаходиться в установі банку.

У процесі контролю зіставленню підлягають залишки коштів відображені у виписках з рахунків в банках із залишками, що значаться за обліковими й звітними даними. Однак рівність залишків не гарантує тотожності оборотів за виписками банку й за балансовим рахунком, оскільки при обробці може бути допущене навмисне зменшення оборотів за дебетом і кредитом рахунка на однакові суми з метою приховання зловживань. Тому слід контролювати відповідність оборотів за

дебетом і кредитом розрахункового рахунка з виписками банку за кожний місяць даним оборотів за обліковими регістрами.

Перевірка банківських операцій проводиться хронологічним способом, тобто характер окремої операції аналізується за видами надходжень і видатків розрахункового рахунку. Контроль операцій з надходження та перерахування готівки здійснюється шляхом зіставлення записів виписки за рахунком в банку з документами, прикладеними до неї.

Повноту надходження грошей на розрахунковий рахунок встановлюють шляхом порівняння суми, належної до надходження на розрахунковий рахунок за певний період, із фактичними надходженнями. Одночасно з'ясовують правильність кореспонденції рахунків і записів в облікових регістрах.

Таким чином, внутрішньогосподарський контроль операцій на поточному рахунку в банку направлений на досягнення підприємством власних цілей та забезпечення збереженості, цільового використання та законності операцій з грошовими коштами.

Література

1. Гуцаленко Л. В. Внутрішньогосподарський контроль. [Електронний ресурс] : навчальний посібник / Л. В. Гуцаленко, М. М. Коцупатрий, У. О. Марчук. — К.: Центр учбової літератури, 2014. — 496 с.
2. Дорош Н. І. Внутрішній контроль та аудит в управлінні ризиками на підприємстві / Н. І. Дорош // Вісник Львівської комерційної академії. Серія: Економічна. — 2014. — Вип. 44. — С. 148—152.
3. Заремба Є.М. Система внутрішнього контролю операцій з грошовими коштами / Є. М. Заремба // Вісник ЖДТУ. — 2012. — №4 (62). — С. 89—92.
4. Коцупатрий М. Внутрішньогосподарський контроль: організаційні аспекти та класифікаційні ознаки / М. Коцупатрий, У. Гуцаленко // Економічний аналіз. — 2010. — Випуск 6. — С. 433—436.
5. Подолянчук О. А. Внутрішньогосподарський контроль у діяльності сільськогосподарських підприємств / О. А. Подолянчук // Економіка АПК. — 2010. — № 10. — С. 109—112.
6. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань затверджене наказом Міністерства фінансів України від 02.09.2014 р. № 879 [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1365-14>.

В.Д. Малярчина,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістра

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

науковий керівник: **Л.Б. Прокопович,**

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та економічного аналізу

Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ: ОБЛІК В УКРАЇНІ ТА МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА

Формування інформації у бухгалтерському обліку про нематеріальні активи та розкриття даних про них у фінансовій звітності визначені положенням бухгалтерського обліку 8 «Нематеріальні активи», розробленим на базі Міжнародного стандарту фінансової звітності 38. Згідно з цим положенням нематеріальні активи — це немонетарний актив, який не має матеріальної форми, може бути ідентифікований та утримується підприємством із метою використання більше одного року (або одного операційного циклу, якщо він перевищує один рік) для виробництва, торгівлі, в адміністративних цілях, чи надання в оренду іншим особам [1].

Хоча Національні стандарти бухгалтерського обліку розроблялися з урахуванням міжнародних, проте між ними існує як ряд спільних, так і відмінних ознак.

Схожими рисами між національним і міжнародним стандартами є:

- придбані нематеріальні активи зараховуються на баланс підприємства за первісною вартістю, яка складається з ціни придбання, мита, непрямих податків, що не підлягають відшкодуванню, та інших витрат пов'язаних з його придбанням і доведенням до стану, в якому він придатний до використання за призначенням;
- при визначенні строку корисного використання необхідно використовувати терміни корисного використання подібних активів;
- у примітках до фінансової звітності та у фінансових звітах розкривається інформація про вартості, за якою нематеріальні активи відображені в балансі.

Розбіжності між національним та міжнародним стандартами бухгалтерського обліку полягають у:

- П(С)БО мають обмежені вимоги щодо розкриття інформації. Це позбавляє користувачів фінансових звітів, складених за П(С)БО, корисної інформації, необхідної для прийняття рішень;
- протиріччя між чинними П(С)БО і відповідними їм МСБО у вимогах або підходах. Прикладом таких протиріч є підхід до нарахування амортизації. П(С)БО пропонує п'ять методів амортизації і, як альтернативу, дозволяє використання методів амортизації, передбачених податковим законодавством. Згідно з МСБО метод амортизації має відображати модель, за якою економічні вигоди від активу споживаються підприємством. У цьому випадку, податкові методи амортизації можуть бути недоречними, оскільки вони призначені для цілей оподаткування [2].

Що ж до обліку нематеріальних активів у зарубіжних країнах, то у країнах ЄС існують відмінності також у підходах щодо капіталізації витрат на інші нематеріальні активи. У більшості держав вимагається капіталізувати витрати на придбання нематеріальних активів. Винятком є заборона стосовно капіталізації витрат на придбання програмного забезпечення фірмової марки та бази даних в Італії. Капіталізація витрат на нематеріальні активи, створені власними силами, заборонена в Австрії, Данії, Нідерландах і Німеччині, але дозволяється в інших державах.

Розглянемо облік нематеріальних активів закордоном конкретніше на декількох прикладах.

Патент — це ексклюзивне право власника, підтверджене законодавством, на виробництво певного товару або використання специфічного процесу чи технології. Патент дає власнику виключне право використовувати, виготовляти або продавати продукт чи процес, що є предметом патенту. Патенти видаються на певний проміжок часу (у США це 17 років). Патент відображають в обліку за первісною вартістю (собівартістю), до складу якої, крім купівельної вартості, включають всі витрати, пов'язані з юридичним оформленням патенту, гонорари юристам, витрати на успішний захист патенту тощо. У комерційній практиці поширені випадки, коли власник патенту передає право користування ним іншій особі на певний обумовлений у відповідному контракті період в обмін на виплату періодичних платежів — роялті (royalties). Роялті відображаються в обліку як доходи періоду, в якому вони надходять. Якщо патент втрачає свою корисність, а його вартість ще не амортизована повністю, його залишкова вартість списується на збиток.

Авторське право — ексклюзивне право, дане урядом власнику (автору) на публікацію та продаж літературних, музичних та інших художніх творів, а також комп'ютерних програм. Термін дії авторських прав визначається законодавством кожної країни. Наприклад, у США вони дійсні впродовж життя автора плюс п'ятдесят років. Вони не відновлюються, але можуть бути передані або продані фізичній чи юридичній особі.

Торгові марки (товарні знаки) — це зареєстровані символи або назви, які можуть бути використані тільки їх власником для ідентифікації товару чи послуг. Зареєстровані торгові марки і товарні знаки діють впродовж встановленого терміну (у США - 20 років) і мають необмежене право на відновлення. Вони захищаються законодавством від несанкціонованого використання іншими фірмами. Нерідко назви самих компаній (company names) відіграють роль торгової марки чи товарного знаку.

Ринкова вартість торгових марок і товарних знаків може бути значною і досягати десятків мільйонів доларів. Однак у бухгалтерському обліку в їхню первісну вартість включаються лише купівельна вартість та інші необхідні для придбання витрати, а у разі самостійної розробки — витрати, пов'язані із забезпеченням існування і захисту торгової марки чи товарного знаку: гонорари юристам, реєстраційні збори, витрати на оформлення, консультаційні послуги тощо. Ця сума, як правило, є незначною і не відображає реальної вартості даного

активу. У США навіть у випадку, якщо витрати на придбання й оформлення торгових марок і товарних знаків дійсно є незначними, вони списуються на витрати поточного періоду, а не капіталізуються.

Гудвіл - це переваги, які отримує покупець, придбаваючи вже існуючу і діючу компанію порівняно з організацією власної нової фірми. Ці переваги можуть бути пов'язані з довірою клієнтів, висококваліфікованим керівництвом, ефективним виробництвом, вигідним географічним розташуванням, налагодженою системою збуту, податковими пільгами тощо. У деяких національних системах обліку гудвіл вважається активом, що амортизується: у Греції і Бельгії — не більше п'ять років, в Італії та Іспанії — 5—10 років, у Великій Британії — відразу списується в резерв або амортизується протягом економічно обґрунтованого терміну життя активу. Однак у Міжнародних стандартах фінансової звітності гудвіл визнається нематеріальним активом з необмеженим терміном використання, тому на кожен звітний дату він тестується на знецінення. При цьому він може бути повністю списаний впродовж першого року після придбання компанії, а може переноситися на витрати впродовж декількох (чи багатьох) звітних періодів.

Отже, можна зробити висновок, що облік нематеріальних активів закордоном є більш повним та конкретизованим. Визначення нематеріальних активів в Україні за МСФЗ є теж достатньо повним, але не відображає всіх ознак ідентифікування та вираження для більш точного обліку [3].

Література

1. П(с)БО №8 «Нематеріальні активи»: затверджене наказом Міністерства фінансів України № 242 від 18.10.1999 р. зі змінами та доповненнями.
2. Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку / За ред. С.Ф. Голова. — К. : Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2005. — 224 с.
3. Губачова О.М., Мельник С.І. Обліку зарубіжних країнах: Підручник. — [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://libfree.com/155766450>
4. Лучко М.Р. Бухгалтерський облік у зарубіжних країнах: Навчальний посібник / М.Р. Лучко, І.Д. Бенько. — К. : Знання, 2006. — 311 с.

І.В. Матецький,
здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістра
Харківського національного технічного університету
сільського господарства імені Петра Василенка
науковий керівник: ***Н.О. Бірченко,***
старший викладач кафедри обліку та аудиту
Харківського національного технічного університету
сільського господарства імені Петра Василенка

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ ВИТРАТ

Сучасні умови господарювання вимагають від підприємств гнучкої політики діяльності та швидкого реагування на будь-які її зміни. Одним з важливих питань ефективного управління підприємства є система обліку й контролю витрат. Величина витрат представляє собою головний резерв підвищення прибутку підприємства. В залежності від системи обліку і калькулювання, витрати можуть мати доцільний характер та навпаки. Тому, питання удосконалення обліку й контролю витрат не зменшує своєї актуальності.

Витрати є зменшення економічної вигоди у звітному періоді у формі вибуття або використання активів чи збільшення зобов'язань, що зумовлює зменшення власного капіталу підприємства (за винятком розподілу капіталу між учасниками (акціонерами) чи його вилучення) за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені. Витрати визнаються в обліку, коли існує ймовірність зменшення майбутніх економічних вигід, пов'язаних із зменшенням активів або зі збільшенням зобов'язань, що може бути вірогідно визначено. Витрати визнаються з урахуванням принципу відповідності. Вони включаються до Звіту про фінансові результати у періоді, в якому був визнаний дохід, для отримання якого були здійснені ці витрати.

Нормами П(с)БО 16 суворо регламентуються умови визнання витрат підприємства. Згідно п. 5-8 П(С)БО 16 [1] витрати визнаються за наступних умов:

1. Зменшення активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу підприємства (крім зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками).

2. Визнання на основі систематичного і раціонального розподілу економічних вигод, які забезпечує актив протягом декількох звітних періодів.

3. Негайне визнання, якщо економічні вигоди не відповідають або перестають відповідати критеріям активів підприємства.

4. Можлива достовірна оцінка суми витрат.

Витрати підприємства можна класифікувати за різними ознаками. У фінансовому обліку в основу класифікації витрат покладено види діяльності. У бухгалтерському управлінському обліку Ф.Ф. Бутинець виділяє такі ознаки групування витрат: а) за елементами витрат (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати); б) за статтями витрат; в) за способом їх включення до витрат окремих

структурних підрозділів підприємства (прямі і непрямі витрати); г) за обсягом виробництва продукції (змінні і постійні); д) за звітними періодами (витрати звітних періодів та витрати майбутніх періодів); е) за функціональним призначенням [2, с. 12].

Згідно з вітчизняною нормативною базою по бухгалтерському обліку у плануванні та обліку поточні витрати господарської діяльності класифікують за видами діяльності, економічними елементами та галузями. В управлінні поточними витратами, крім зазначених класифікаційних ознак, можна застосовувати додаткові ознаки класифікації: за ступенем реагування на зміну обсягів діяльності, за періодами, за центрами відповідальності чи місцем виникнення, за ступенем однорідності, за можливістю контролю в конкретному структурному підрозділі, за принципами організації управління та ін.

Поточні витрати підприємств за видами діяльності класифікуються за такими групами: витрати операційної діяльності; витрати фінансової діяльності; витрати інвестиційної діяльності; інші витрати звичайної діяльності; надзвичайні витрати.

Витрати операційної діяльності поділяють на: витрати, які включають до собівартості реалізованої продукції; адміністративні витрати; витрати на збут; інші операційні витрати.

З метою бухгалтерського обліку, аналізу та планування витрати підприємства об'єднуються в однорідні групи за різними ознаками. Загалом витрати групуються та обліковуються за видами, місцями виникнення та носіями витрат, виходячи з діяльності підприємства. Кожне підприємство в сучасних умовах господарювання самостійно повинно класифікувати витрати за такими ознаками, які найбільшою мірою є зручними у використанні та відповідають різним потребам управління

Конкретні параметри класифікації й обліку витрат підприємства визначаються економічними, юридичними, організаційними, технологічними умовами, а також компетентністю керівників і, відповідно, їхніми потребами в управлінській інформації. Класифікація витрат дає змогу ефективно керувати витратами та вести чіткий їх облік та досягати поставленої мети діяльності підприємства.

Література

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати»: затв. наказом М-ва фінансів України від 31.12.1999 р. № 318. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0027-00>
2. Бутинець Ф.Ф. Витрати виробництва та їх класифікація для потреб управління / Ф.Ф. Бутинець // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. — 2012. — №1 (22). — С. 11—18.

О.Б. Сливінська,

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту
ВП НУБіП України «Бережанського агротехнічного інституту»

А.П. Рудий,

студент факультету «Економіки і природокористування»
ВП НУБіП України «Бережанського агротехнічного інституту»

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА

Підприємства здійснюють свою діяльність з метою отримання доходу. Таким чином, доходи підприємств незалежно від галузі діяльності, форми власності та інших показників набувають особливо важливого, ключового значення. У широкому розумінні «дохід» означає будь-яке надходження грошових коштів або матеріальних цінностей, що мають грошову оцінку. Для управління доходами необхідне їх обґрунтоване детальне визначення для здійснення їх подальшого обліку, аналізу та контролю [5]. Тому точне тлумачення поняття «дохід» є важливим процесом для системи управління.

Поняття «дохід підприємства» висвітлюється в наукових публікаціях багатьох вчених, зокрема І.О. Бланка, Н.М. Бондаря, Ф.Ф. Бутинця, А.Д. Вивереця, В.П. Грузінова, В.В. Кулішова, Л.Г. Мельника, В.І. Тітова та ін. Проте, серед науковців не сформувалося єдиної думки щодо економічної сутності цього поняття.

Дохід як економічна категорія означає потік грошових та інших надходжень за одиницю часу і складається з таких пофакторних елементів, як прибуток, заробітна плата, процент і рента. Величина доходу впливає на показник прибутку, який є основним фінансовим показником діяльності підприємства. Прибуток — це економічна категорія, що визначається як різниця між загальною виручкою і загальними витратами, або різниця між доходами і витратами. Виручка означає суму грошей, отриману від продажу продукції, виконаних робіт чи наданих послуг; розраховується способом множення ціни товару на кількість його реалізованих одиниць.

Методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про доходи підприємства та порядок її розкриття у фінансовій звітності визначає положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід» [2]. Згідно з міжнародними та національними стандартами бухгалтерського обліку, термін «дохід» означає збільшення економічної вигоди протягом звітного періоду або зменшення зобов'язань, які призводять до зростання власного капіталу, за умови, що оцінка доходу може бути достовірно визначена. Тобто доходи покривають зобов'язання, які виникають одночасно з витратами, понесеними у зв'язку з отриманням цих доходів, і збільшують капітал. У разі, коли доходів вистачає тільки на покриття таких зобов'язань, а на збільшення капіталу ні, прибуток відсутній. Отже, не будь-яке надходження активів визначається доходом, і не будь-які доходи передбачають прибутки.

Найпоширенішим серед сучасних економістів стало визначення поняття «дохід підприємства» як суми виручки від реалізації продукції і майна, а також від здійснення позареалізаційних операцій.

З практичного погляду показник «дохід» визначається тим, що він характеризує загальну суму коштів, що надходить на підприємство за певний період (за вирахуванням податків) і може бути використана на споживання та інвестування. Разом з тим під доходом розуміють фінансовий показник, що визначається як різниця між виручкою, отриманою від підприємницької діяльності, та матеріальними і прирівняними до них витратами. Таке визначення доходу підпадає під загальнодержавне, макроекономічне тлумачення, але для окремого підприємства воно може викликати суперечки.

На основі проведеного дослідження щодо трактування терміну «дохід» можна зробити висновок, що часто під цим поняттям розуміють загальну виручку або суму надходжень грошових коштів на підприємство.

Отже, економічна суть доходів полягає у відшкодуванні витрат на ведення діяльності й отримання відповідної суми прибутку, яка забезпечує досягнення стратегічної мети підприємства — приріст власного капіталу.

Література

1. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 18 «Дохід», затверджений від 01.01.2012 р. / [Електронний ресурс] // Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/929_025
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 15 «Дохід», затверджено наказом Міністерства фінансів України від 29.11.1999 року № 290 (із змінами, і доповненнями): [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pro-u4ot.info/index.php?section=browse&CatID=92>
3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік : підручник для студентів спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів / [Ф.Ф. Бутинець, Т.В. Давидюк, З.Ф. Канурна, Н.М. Малюга, Л.В. Чижевські ; за ред. проф. Ф.Ф. Бутинця]. — [3-тє вид., доп. і перероб.] — Житомир : ПП «Рута», 2005. — 480 с.
4. Економічна енциклопедія : [у 3 т.]. — / [ред кол.: С.В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. — К. : Вид. центр «Академія», 2000. — Т. 1. — 864 с.
5. Шмиголь Н.М. Економічна суть доходів та доходності в системі управління підприємством / Н.М. Шмиголь // Держава та регіони: наук.-виробн. журнал. — Сер.: Економіка та підприємництво. — Запоріжжя: Вид-во Класичного приватного університету. — 2009. — № 7. — С. 221–225.

А.І. Соколовська,

студент факультету «Економіки і природокористування»
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

науковий керівник: **О.В. Качмар,**

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку і аудиту
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ПОДАТКУ З ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ

Облік податку на доходи фізичних осіб — важлива складова механізму податкової системи України. Враховуючи зміни, що відбувалися у податковому законодавстві протягом незалежності України, впевнено можна сказати, що цей прямий податок займає провідну роль в обліковій системі кожного суб'єкта господарювання.

Податок на доходи фізичних осіб — плата фізичної особи за послуги, які надаються їй територіальною громадою, на території якої така фізична особа має податкову адресу (місце постійного або переважного проживання платника податку, місце реєстрації платника податку, визначене згідно із законодавством) або розташовано особу, що виплачує оподатковувані доходи.

Такі автори як Дубель В., Дусяк С., Бодюк А. вважають, що це визначення є надто нелогічним і необ'єктивним. По-перше, послуги надає держава, а не громада. По-друге, різні громадяни отримують від держави (а не від громади) неоднакові послуги, а сплачують податок за однаковою ставкою. Тому ПДФО порушує принцип справедливості оподаткування. У сукупності з іншими цей податок значно знижує купівельну спроможність населення, а отже, і надходження до бюджету інших платежів [1, с. 20].

Економічна сутність податку з доходів громадян розкривається за допомогою його функцій. Вітчизняний вчений В. Федосов виділяє головною функцією податку з доходів фізичних осіб регулюючу, яка «реалізується через диференціацію ставок та пільгове оподаткування і пов'язана з використанням доходів. Регулююча функція прямих податків проявляється через механізм формування кінцевих доходів. Але водночас прямі податки, як і непрямі, призводять до зростання цін, скорочують споживання, і тим самим впливають на баланс попиту та пропозиції. Прибуткові податки можуть виступати ефективним фіскальним інститутом лише за умови досягнення в державі певної стадії економічного розвитку, коли громадяни матимуть достатньо можливостей для одержання особистих доходів, головною складовою яких є заробітна плата» [4, с. 6].

Окремо слід відзначити фіскальну функцію, яку виконує податок з доходів фізичних осіб. Вона повинна обумовлювати певну структуру доходів місцевих бюджетів, де питома вага податку з доходів фізичних осіб є ключовою. А цього можна досягти тільки за допомогою узгодження ставок головних податків (податку на прибуток, ПДВ, ПДФО).

Уперше податок на доходи фізичних осіб було запроваджено в Англії наприкінці XVIII століття на пропозицію В. Петті. Оподатковували ним за прогресивною шкалою ставок, починаючи від 5%, і стягувався податок лише із заможних верств населення. Податок на доходи фізичних осіб — це прямий податок, сплачуваний з доходів громад як за місцем основної і неосновної роботи, так і від підприємницької діяльності [3, с. 132].

Податок з доходів фізичних осіб займає особливе місце в системі оподаткування і на сьогодні представляє собою обов'язковий нецільовий платіж фізичної особи до бюджету з метою фінансування його видатків. Доходом фізичної особи з метою оподаткування є сукупний доход, скоригований на суму податкових вилучень та зменшений на суму соціальної пільги.

Облік розрахунків за податком з доходів фізичних осіб є важливою ланкою облікового процесу та оподаткування і ґрунтується на положеннях IV розділу Податкового кодексу України.

Платниками податку з доходів фізичних осіб згідно із ст. 162 ПКУ є:

- фізична особа-резидент, яка отримує доходи як з джерел їхнього походження в Україні, так і за її межами;
- фізична особа - нерезидент, яка отримує доходи з джерела їхнього походження в Україні;
- податковий агент [2].

Перелік витрат, які входять до загального місячного (річного) оподаткованого доходу платника податку, встановлений п. 164.2 ПКУ. До цих виплат належать доходи у вигляді заробітної плати, нараховані платнику податку відповідно до умов трудового договору.

При нарахуванні доходів у вигляді заробітної плати, об'єкт оподаткування визначається як нарахована сума заробітної плати. При нарахуванні доходів у вигляді валютних цінностей або інших активів, чия вартість є вираженою в іноземній валюті або міжнародних розрахункових одиницях, така вартість перераховується у гривні за валютним (обмінним) курсом Національного банку України, діючим на момент одержання таких доходів. При нарахуванні доходів у будь-яких негрошових формах, об'єкт оподаткування визначається як вартість такого нарахування, визначена за звичайними цінами, помножена на коефіцієнт.

Ставка ПДФО щодо доходів у формі заробітної плати з 1 січня 2016 року і по сьогоднішній день становить 18% бази оподаткування, незалежно від загальної суми доходів, отриманих платником податку у звітному податковому місяці.

Платник податку має право на зменшення суми загального місячного оподаткованого доходу, отриманого від одного роботодавця у вигляді заробітної плати, на суму податкової соціальної пільги. Податкова соціальна пільга (далі — ПСП) застосовується до доходу, нарахованого на користь платника податку протягом звітного податкового місяця, у вигляді заробітної плати (інші прирівняні до неї відповідно до законодавства виплати, компенсації та винагороди).

Згідно із пп. 169.4.1 Податкового кодексу України на застосування до свого доходу загальної податкової соціальної пільги має право кожен платник податку на доходи фізичних осіб, якщо розмір його місячної заробітної плати не перевищує граничного розміру доходу, що дорівнює місячному прожитковому мінімуму, діючому для працездатної особи на 1 січня звітного податкового року, помноженому на 1,4 та округленого до найближчих 10 гривень (у 2018 році 2470 грн.).

Загальна податкова соціальна пільга у 2018 році дорівнює 50% розміру прожиткового мінімуму для працездатної особи станом на 1 січня, тобто 881 грн. Окремі фізичні особи, перелік яких визначено п.п. 169.1 Податкового кодексу України, мають право скористатися підвищеними соціальними пільгами, що дорівнюють 150% або 200% від загальної.

Особою, відповідальною за нарахування, утримання та сплату (перерахування) до бюджету податку з доходів у вигляді заробітної плати, є роботодавець, який виплачує такі доходи на користь платника податку. Таким чином, усі підприємства, які мають найманих працівників зобов'язані вести бухгалтерський облік податку з доходів фізичних осіб та подавати звітність у Державну фіскальну службу України.

Література

1. Бодюк А. В. Новації в оподаткуванні доходів фізичних осіб / А. В. Бодюк, В. С. Дубель, С. П. Дусяк // Україна: аспекти праці. — 2008. — № 3. — С. 19–22.
2. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. №2755-XVII [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
3. Присяжнюк І.В. Аналіз сучасного стану оподаткування доходів фізичних осіб / І.В. Присяжнюк // Аграрна наука і освіта. — 2007. — Том 8. — № 3–4. — С. 130–135.
4. Федосов В.М. Інституційна фінансова інфраструктура України: сучасний стан та проблеми розвитку / В.М. Федосов, В.М. Опарін, С.В. Львовчкін // Фінанси України. — 2008. — № 12. — С. 3–21.

І.В. Стемковська,

старший викладач кафедри обліку і аудиту
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

О.І. Бойчук,

студентка факультету «Економіки і природокористування»
ВП НУБіП України «Бережанський агротехнічний інститут»

ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ГРОШОВИЙ ПОТІК»

У ринкових економічних відносинах грошовим потокам відводять одну з ключових позицій, оскільки фінансові відносини підприємства виникають тоді коли на грошовій основі виникає формування власних ресурсів підприємства, його доходів, які виникають внаслідок цієї діяльності, їх використання на цілі розвитку підприємства.

У вітчизняній науці проблема управління грошовими потоками останнім часом набуває досить широкого вивчення. Існує багато теорій, різноманітних підходів і методик, але єдиного змісту категорії «грошові потоки» досі виведено не було. Істотні розбіжності з'являються навіть не при, власне, тлумаченні цього поняття, а при його формулюванні: паралельно з терміном «грошові потоки» використовують «фінансові потоки», «потоки грошових ресурсів», «потоки фінансових активів», при цьому надаючи цим поняттям еквівалентного значення, розуміючи під ними одне і те саме.

Існують суттєві розбіжності в тлумаченні категорії «грошові потоки». Багатовекторне розуміння сутності грошових потоків обумовлене тим, що вони складають основу всієї фінансової системи підприємства і мають зв'язок фактично з усіма його економічними процесами.

Слід наголосити, що, незважаючи на широке повсякденне використання, універсального визначення поняття «грошові потоки» саме в законах України досі немає, хоча є низка визначень цього поняття в підзаконних нормативно-правових актах. Так, згідно з НП(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» під грошовими потоками розуміють надходження та вибуття грошових коштів та їх еквівалентів [1].

У процесі дослідження грошового потоку нами визначено чотири основні підходи до визначення цього поняття.

Стосовно першого підходу (Дж. К. Ван Хорн) грошовий потік — це результуюча сума грошових коштів, яка надходить або витрачається підприємством протягом певного часу [2, с. 225]. Тобто грошовий потік розглядається як запас грошових коштів на підприємстві у процесі здійснення певних видів господарських операцій, не виокремлюючи при цьому фінансового потоку підприємства.

Згідно з другим підходом грошові потоки визначаються як надходження і вибуття грошових коштів. Такі вчені, як І.В. Балабанов, І.О. Бланк, А.М. Козлюк, Л.О. Лігоненко, А.А. Мазаракі, В.К. Бансал, С. Росс наголошують на виключно грошовій сутності таких потоків, ототожнюючи їх з рухом грошових коштів суб'єкту господарювання.

Представники третього підходу (І. Бернар та В.В. Бочаров) вважають грошовий потік формою руху фінансових ресурсів, тобто обмін товарами і послугами. Однак необхідно зазначити, що рух фінансових ресурсів стосується лише тієї частини грошового потоку, що має відношення до створення доданої вартості. А тому не може охоплювати весь грошовий потік підприємства.

Четвертий підхід до визначення сутності поняття «грошовий потік» представлений такими науковцями, як Е. Нікбахт, А. Гропеллі, Р.А. Слав'юк, за якого він визначається як міра ліквідності компанії і складається з чистого доходу і безготівкових витрат, таких як амортизаційні відрахування.

Якщо звернутися до попередньо викладених підходів щодо визначення грошового потоку, можна побачити, що межі між цими поняттями нівелюються, що грошовий потік є результуючим залишком грошових коштів на підприємстві від діяльності суб'єкта господарювання, тобто запасом грошових коштів, і, водночас рухом грошових коштів та їх еквівалентів в процесі та задля фінансування діяльності, тобто потоком.

Розглядаючи грошові потоки як категорію, що відноситься лише до сфери потоків, невідворотною стає односторонність визначення. Розуміння грошового потоку в такому випадку обмежуватиметься лише процесами руху грошових коштів та їх еквівалентів за певний період діяльності підприємства.

Отже, з ряду наведених визначень можна зробити певне узагальнення: в літературі сформувалися два основні підходи до визначення категорії «грошовий потік»:

1. грошовий потік — це різниця між отриманими і виплаченими підприємством коштами за певний період, тобто це сума надлишку або недостачі грошових коштів;

2. грошовий потік — це безперервний рух коштів (обіг), тобто їх надходження й виплати (припливи й відтоки) за певний період часу.

Перше визначення зводиться до того, що грошовий потік — це залишок грошових ресурсів на конкретний момент часу, який не може ототожнюватися з потоком (обігом, рухом), оскільки потік означає рух. При цьому обсяг грошових потоків може характеризуватися такими показниками, як обсяг коштів, що надійшли, та обсяг витрачених коштів.

На наш погляд, другий підхід при визначенні категорії «грошові потоки» правильніший, адже саме цей підхід розкриває економічну сутність даної категорії.

Таким чином, грошовий потік — це надходження (вхідний грошовий потік) і втрачання (вихідний грошовий потік) грошових коштів в процесі здійснення господарської діяльності підприємства. Різниця між вхідним і вихідним грошовими потоками по кожному окремому виду діяльності або по господарській діяльності підприємства в цілому називається чистим грошовим потоком.

Грошовий потік — це не константа на певну дату, а навпаки, це обіг грошових коштів за певний період. Адже саме обіг і рух розкривають суть категорії «грошові потоки», саме обіг і рух є основними ознаками цієї категорії, саме з ними грошові потоки нерозривно пов'язані. Процес руху коштів відбувається в часі і просторі, під час обслуговування всіх видів господарської діяльності.

Звісно, поняття «грошовий потік підприємства» є агрегованим, воно включає численні види грошових потоків, що генеруються на підприємстві та обслуговують його господарську діяльність. Слід зазначити, що на кожному конкретному підприємстві є свій «унікальний грошовий потік».

Таким чином, аналізуючи викладене, постає питання вибору найбільш вдалого визначення грошового потоку і його уточнення. На нашу думку, «грошовий потік» — це сукупність розподілених у часі надходжень і видатків грошових коштів та їхніх еквівалентів, рух яких пов'язаний з факторами часу, структури, ризику і ліквідності. Уточнення поняття та його розширення надасть можливість розвитку аналітики руху грошових коштів, підвищити рівень управління грошовими потоками підприємства, що, в свою чергу, забезпечить його фінансову стабілізацію та високі темпи розвитку.

Література

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73. [Електронний ресурс] — URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13> (дата звернення 07.02.2018).
2. Ван Хорн Дж. К. Основы финансового менеджмента: Пер. с англ. / Дж. К. Ван Хорн. — 11-е изд. — М. : Изд. дом «Вильямс», 2001. — 992 с.
3. Балабанов И.Т. Финансовый анализ и планирование хозяйствующего субъекта: навч. посібн. / И.Т. Балабанов. — М. : Изд-во «Финансы и статистика», 2002. — 208 с.
4. Бланк И.А. Управление денежными потоками / И.А. Бланк. — К. : Ника-Центр; Эльга, 2002. — 736 с.
5. Нікбахт Е. Фінанси / Е. Нікбахт, А. Гроппеллі; пер. з англ. В.Ф. Овсієнка та В.Я. Мусієнка. — К. : Основи, 1993. — 383 с.

А.П. Ярошина,
студентка Сумського державного університету
Т.Г. Савченко,
доктор економічних наук,
професор кафедри бухгалтерського обліку та оподаткування
Сумського державного університету

УДОСКОНАЛЕННЯ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ КОМПЛЕКСНОГО ВИРОБНИЦТВА

У багатьох галузях виробництво є комплексним, інколи його ще називають, сумісним. Особливістю комплексного виробництва є те, що з однієї і тієї самої сировини і в результаті одного технологічного процесу отримують декілька видів продукції а тому розподілити витрати на конкретний вид продукції неможливо до точки розподілу (виробництво овочів, льону, молочне скотарство, ін.).

Вироби комплексного виробництва поділяються на основну, побічну, супутню продукцію та відходи. Найбільшу цінність має основна продукція, так як вона має найвищу продажну вартість. Супутня продукція виготовляється в тому ж технологічному циклі, але вона ще потребує подальшої обробки і в подальшому може бути реалізована. Побічна продукція з'являється паралельно з головною, але її виробництво не є ціллію підприємства, бо її продажна вартість є досить незначною. Відходи — це матеріали, які не можуть бути використанні в подальшому.

У зв'язку з поділом продукції комплексного виробництва на різні види структура технологічного процесу також може змінюватись і це позначається на методах калькулювання собівартості.

Комплексні витрати включають в себе господарські та виробничі витрати. Наприклад, господарські — це затрати на освітлення, опалення, загальні управлінські витрати (рахунки 92—94). Виробничі — це витрати, які закладаються в собівартість продукції єдиною статтею (рахунки 91, 24).

У комплексному виробництві принципи формування собівартості продукції мають певні особливості. Оскільки при даному виробництві формується собівартість відразу декількох видів продукції, то наявна проблема списання загальновиробничих витрат, оскільки комплексні витрати повинні розподілятися за певними методиками між окремими видами продукції.

Оскільки головна мета компанії — випуск основної продукції, то є всі підстави вважати, що до точки розподілу комплексні виробничі витрати повинні відноситися тільки на основну продукцію. Після точки розподілу комплексні витрати розподіляють на основні види продукції. На побічну продукцію комплексні витрати не відносять. Однак після точки розподілу всі витрати, понесені на виробництво побічної продукції, повинні відноситися тільки на собівартість побічної продукції, тому що ці витрати необхідні лише для її виробництва.

До методів калькулювання собівартості комплексного виробництва відносять: метод натуральних одиниць, чистої вартості реалізації та вартості продажу.

Сутність методу натуральних одиниць полягає у тому, що спільні витрати поділяються відповідно до фізико-натуральних показників продукції (шт., кг., т., тощо). Даний спосіб передбачає, що у ході виробництва буде виготовлятися декілька видів продукції, які мають приблизно однакову вартість. Перевагою даного методу є його простота застосування.

Метод чистої вартості реалізації включає в себе визначення приблизної вартості реалізації кожного виду продукції, виділення відокремлених витрат та визначенні питомої ваги чистої вартості реалізації кожного виду продукції.

Метод вартості продажу схожий на попередній метод проте до уваги не беруться відокремлені витрати, визначається дохід від продажу за видами продукції та питома вага кожного виду продукції у загальному обсязі майбутнього доходу.

Проаналізувавши особливості різних методів ми пропонуємо удосконалити методику калькулювання собівартості шляхом, віднімання від витрат на виготовлення продукції вартості відходів, які можна реалізувати у подальшому, цим самим зменшивши витрати.

Дана пропозиція пройшла апробацію на основі аналізу технології виробництва та вивчення методики калькулювання собівартості у кондитерській промисловості. За результатами апробації зроблено висновок, що у ході виробничого циклу з какао-бобів на підприємстві залишалась какао-велла. Какао-велла - оболонка зерна какао. Шрот містить до 17% клітковини і лише 3-4% жиру, відрізняється підвищеною твердістю, важко піддається подрібненню, тому не може застосовуватися при виготовленні шоколаду. Однак, відходи ці дуже корисні, а їх практичне застосування досить різноманітне. Какао-велла використовується в якості нової добавки в комбінований корм для тварин, для мульчування ґрунту, з неї роблять порошок, додатково піддаючи більш тонкому подрібненню. При спалюванні какао-велли можна отримати велику кількість теплової енергії, а в медицині какао-велла цінується за високий вміст теоброміну - збудника м'язи серця і ЦНС, що застосовується при виробництві багатьох лікарських препаратів.

За нашими оцінками, вартість какао-велли, яку можна продати і цим самим зменшити собівартість виробництва, становить близько 18 грн./кг.

Врахування наших пропозицій дозволить, як підвищити рівень ефективності управління витратами підприємства шляхом впровадження економічно доцільних напрямків зниження собівартості основної продукції, так і сприятиме досягненню цілей ощадливого та екологічно відповідального виробництва.

М.В. Бондар,

доцент кафедри економічної кібернетики та інформаційних систем
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

О.В. Ткач,

студентка факультету економіки, менеджменту та права
Вінницького торговельно-економічного інституту
Київського національного торговельно-економічного університету

КОНКУРЕНЦІЯ В ЕКОНОМІЦІ ТА ЇЇ РОЛЬ У ГЕНЕРУВАННІ НОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Для початку розглянемо, що таке конкуренція. Конкуренція — це так зване змагання між підприємцями за своє місце на ринках збуту виготовленої продукції та отримання максимально великого доходу.

Конкуренція в економіці — це один з елементів ринку. Тому, поза ринком майже неможлива справжня економічна конкуренція, та й ринкова рівновага і повноцінний ринок неможливі без використання здорового економічного механізму [1].

Економічна конкуренція виконує функцію регулятора суспільного виробництва, яка стимулює його майстерність, включаючи керування різними факторами, наприклад нормами прибутку, диференціації товаровиробників за доходами чи витратами, а також формування та реалізації товару в інтересах його виробників.

У наш час, конкуренція здійснюється найрізноманітнішими методами. Насамперед, беруть до уваги саме ціновий метод, він полягає в тому, що підприємець знижуючи ціну на товар, розширює коло збуту, а значить при цьому збільшує свої доходи від реалізації та в повній мірі задовольняє свої інтереси. Але, щоб ця схема була реалізована та зниження цін не призвело до зниження доходів, спочатку потрібно забезпечити зменшення витрат на виготовлення товарів при цьому не втративши якість виробленої продукції.

Для конкуренції характерні позитивні та негативні риси. Нажаль, у двадцять першому столітті сильно акцентується увага на негативній стороні цього аспекту. Поміркувавши над рисами конкуренції, одразу ж постає образ боротьби між підприємцями, витіснення дрібних виробників з ринку, посилення майнової диференціації та соціальної несправедливості, інфляція, безробіття тощо.

Але не слід забувати й про позитивні напрямки конкуренції, яка спонукає націю до того, щоб її унікальність була захищеною в сучасному глобалізованому світі. По-перше, вона допомагає людям отримувати високоякісний товар за доступними цінами. По-друге, розширюється науково-технічний процес, який постійно впроваджується в виробництво, щоб задовольнити безмежні потреби людини з обмеженими ресурсами. По-третє, це зміна та покращення асортименту запропонованих товарів, за для збереження своєї унікальності на ринку.

Також не слід забувати про генерування нової інформації — це поняття являє собою процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інновації та уніфікації.

Як нам відомо на економічному ринку на взаємозамінні товари встановлюється майже однакова ціна, тому збільшити прибуток внаслідок збільшення цін майже неможливо. Збільшити доходи вийде, якщо зменшити витрати на виробництво, що дасть можливість отримати додатковий дохід, оскільки ціна залишиться незмінною. Та щоб прибуток збільшився в будь-якому випадку потрібно щось удосконалювати, впроваджувати новинки техніки та змінювати технологічний процес виготовлення. Ті хто здійснює такі зміни отримує можливість збільшення доходу. Однак, конкуренція робить всі ці заходи короткостроковими, тому що рано чи пізно ваші конкуренти застосують подібні заходи та переваги у додаткових доходах зникнуть. А ті підприємці, які не будуть спроможні ці заходи реалізувати опиняться поза межами конкуренції, тобто витісненні з ринку.

Тиск конкуренції дуже впливова річ, зростаюча пропозиція призводить до того, що ціни на товар знижуються, як правило, задовольняючи потреби споживача. Як говорив один відомий економіст «Суспільства, які спираються на конкуренцію, успішніше за інших досягають поставлених цілей» [2].

Отже, можна зробити висновок, що конкуренція це невід’ємна складова будь-якої економічної системи, яка допомагає людям у реалізації власних бажань та задоволенні безмежних потреб.

Література

1. Зазимко А. Політична економія: Структурно-логічний навч. посіб. / А. Зазимко; Мін-во освіти і науки України, КНЕУ. — 2-е вид., без змін. — К. : КНЕУ, 2006. — 358 с.
2. Костусев О. Стан конкурентного середовища в Україні та основні напрями вдосконалення правових механізмів захисту конкуренції / О. Костусев // Економіст. — 2005. — № 5. — С. 52—53.

Л.М. Губаренко,

старший викладач кафедри економіки та підприємництва ім. Т.Г. Беня
Національної металургійної академії України, м. Дніпро

Н.М. Безбах,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістра
Національної металургійної академії України, м. Дніпро

ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В МЕТАЛУРГІЇ

У сучасних умовах суб'єктам господарювання для здійснення підприємницької діяльності потрібна наявність великої кількості технологічно складних і потужних об'єктів основних засобів. Оскільки вони повинні забезпечувати безперервний процес виробництва та надання послуг споживачам, то важливого значення набувають якісні характеристики та кількісний склад матеріальної бази промислових підприємств. Ефективне використання основних засобів сприяє підвищенню продуктивності праці та зниженню собівартості продукції. З огляду на це особливого значення набуває необхідність управління, посилення контролю за наявними основними засобами промислових підприємств та своєчасне отримання об'єктивної, повної та достовірної інформації, яку можуть забезпечити лише якісно сформовані аналітичні дані.

Слід зауважити, що у вітчизняній теорії і практиці термін «основні засоби» сьогодні є найбільш уживаним, що пов'язано, передусім, із використанням даного терміну у законодавчих та нормативних документах України (Податковому кодексі України [1], Положенні (стандарті) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [2] та інших). Проте коректним є і застосування термінів «основні фонди», «основні активи», «основний капітал», оскільки принципових розбіжностей між ними немає.

Питаннями аналізу основних засобів, ефективності їх використання та відтворення займалися відомі науковці: М. І. Баканов, Т.Г. Беня, І. О. Бланк, Т.Б. Ігнашкіна, Є.Л. Кантор, А.І. Гінсбург, А.Ю. Колесніченко, Є. В. Мних, А.М. Поддєрьогін, С.Ф. Покропивний [3], Г. В. Савицька, Н.І Самбурська [4], А.В. Череп, М. Г. Чумаченко, А. Д. Шеремет, Н.О. Шура та ін.

Більшість науковців узагальнюють показники стану й ефективності використання основних засобів, об'єднуючи їх у три групи та виокремлюють у них часткові й загальні показники, а саме:

- показники забезпечення підприємства основними засобами (питома вага основних засобів у складі необоротних активів, у валюті балансу підприємства);
- показники стану та руху основних засобів (коефіцієнти зносу, придатності, оновлення, вибуття та приросту);
- показники ефективності використання основних засобів (узагальнюючі: фондівіддача, фондоемність, рентабельність; часткові: коефіцієнти екстенсивного, інтенсивного та інтегрального завантаження устаткування, коефіцієнт використання виробничої потужності) [3; 4; 5].

Одним з основних узагальнюючих показників ефективності використання основних засобів є фондовіддача. Фондовіддача показує, яку віддачу у формі виготовленої продукції дає 1 грн, вкладена у основні виробничі засоби, тобто ефективність інвестування у такі активи. З урахуванням вибору одиниць вимірювання обсягів виготовленої продукції фондовіддача може бути виражена у грн/грн, т/грн, шт./грн, м²/грн тощо. Обсяг виготовленої продукції, виражений у грошових одиницях, робить показник фондовіддачі універсальним, оскільки він може розраховуватись по підприємствам, що випускають різноманітну продукцію, обсяги якої підсумовувати у натуральному вимірі некоректно. На рівні окремих структурних підрозділів підприємства, наприклад, доменний, електросталеплавильний, киснево-конвертерний, прокатний цехи, які випускають один вид продукції, або декілька видів однорідної продукції, для визначення фондовіддачі випуск продукції може визначатись у натуральному (т, шт., м², л, та ін.) або умовно-натуральному виразі.

Часткові (індивідуальні) показники характеризують рівень використання основних засобів залежно від окремих факторів. Вони обчислюються для активної частини основних засобів — машин і обладнання. До них належать показники екстенсивного, інтенсивного та інтегрального використання, коефіцієнт використання виробничої потужності.

В металургії для визначення виробничої потужності основних цехів підприємства переважно використовуються натуральні вимірники. Виробнича потужність підприємства визначається за потужністю провідних цехів, а потужність останніх — за потужністю провідних агрегатів. Провідними є ті агрегати, в яких виконуються головні й найбільш трудомісткі технологічні процеси і операції. Наприклад, на металургійних комбінатах провідними цехами є основні цехи, а провідними агрегатами в них — доменна піч, кисневий конвертер, електросталеплавильний агрегат, прокатний стан. На трубних заводах провідними вважаються трубопрокатні цехи, на коксохімічних заводах — коксовий цех, цех ректифікації сирового бензолу.

На нашу думку для оцінки ефективності використання основних засобів слід також використовувати специфічні показники, які відображають особливості окремих виробництв тієї чи іншої галузі промисловості і є показниками інтенсивного використання. Зокрема, в чорній металургії основними специфічними показниками ефективності використання основних засобів є:

- у доменному виробництві — коефіцієнт використання корисного об'єму доменної печі за номінальну добу;
- у електросталеплавильному виробництві — виплавка сталі на 1000 кВА номінальної потужності трансформатора за номінальну добу;
- у мартенівському виробництві — виплавка сталі з 1 м² площі поду мартенівської печі у фактичну добу;
- у киснево-конвертерному виробництві — виплавка сталі на 1 т ємності конвертера за номінальну добу;
- у прокатному та трубопрокатному виробництві — продуктивність прокатного (трубопрокатного) стану у фактичний (гарячий) час роботи [5].

Проте, існуючі підходи до оцінки ефективності використання основних засобів не повною мірою відображають реальний стан відтворювальних процесів, що відбуваються на вітчизняних підприємствах, зокрема, металургійних. Вони не враховують інфляційних процесів, переоцінки основних засобів та використання основних засобів, вартість яких повністю амортизована. Тому завданням подальших досліджень є вивчення стану питання та розробка методичних підходів до оцінки впливу інфляційних процесів на ефективність використання основних засобів металургійних підприємств.

Література

1. Податковий кодекс України: [офіц. текст в редакції від 01.08.2016р.]. — Офіційний сайт Верховної ради України: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затверджене наказом Міністерства Фінансів України від 27.04.2000 року № 92: [офіц. текст в редакції від 24.07.2015р.]: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/ru/z0288-00/>
3. Економіка підприємства: Підручник / Керівник авт. кол. і наук. ред. проф. С.Ф. Покропивний. — Вид. 2-ге, перероб. та доп. — К.: КНЕУ, 2001. — 528 с.
4. Самбурська Н. І. Обліково-аналітичне забезпечення управління основними засобами: теорія і практика (на прикладі підприємств водопровідно-каналізаційного господарства): монографія / Н. І. Самбурська. — Полтава: РВВ ПУЕТ, 2015. — 289 с.
5. Підприємницька діяльність та економіка підприємства : навч. посіб. / С.Б. Довбня, Т.Б. Ігнашкіна, А.Б. Педько та ін.; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С.Б. Довбні. — Д.: ЛІРА, 2016. — 438 с.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Ефективність використання трудового потенціалу державних службовців в першу чергу залежить від існуючої системи мотивації праці в організації. Вивчення зарубіжного досвіду мотивації праці у сфері державної служби дозволяє в першу чергу проаналізувати недоліки вітчизняної системи, а також розробити пропозиції щодо її удосконалення [1, с. 98].

Питання мотивації праці у сфері державного управління, вивчали такі українські науковці, як: В. Полтавський, В. Щегорцова, С. Озірська, Т. Желюк, Т. Мотренко, Т. Пахомова, Ю. Полянський.

Приклад Франції демонструє, що достатній рівень матеріального стимулювання є необхідною умовою розвитку державних службовців. Законодавство Франції про державну службу передбачає, що посадовий оклад державного службовця — це певний елемент статусу, засіб існування, його винагорода за кваліфікацію. Закон про загальний статус чиновників від 19 жовтня 1946 р. встановлював таку структуру винагороди для французьких державних службовців: оклад, надбавку в залежності від кількості дітей, премії. Посадовий оклад у французькому законодавстві залежить лише від рангу посади. Мінімальний посадовий оклад складає 120 % прожиткового мінімуму [2, с. 41].

У Франції розмір оплати праці державного службовця встановлюється залежно від наявності диплома, що засвідчує певний ступінь кваліфікації, оскільки вся система тарифних ставок прив'язана до дипломів і свідоцтв, що пред'являються у момент зарахування на службу. Заробітна плата державних службовців складається з окладу, надбавки за дітей (5 % від окладу), дотації за місце проживання в залежності від рівня життя в даній місцевості (3 %, 1 %) та премії (за додаткову роботу, за володіння іноземними мовами, за зміну місця проживання у зв'язку з переїздом місця роботи).

Згідно з чинним законодавством Франції, державний службовець не може бути звільнений з роботи до виходу на пенсію за віком (окрім випадків звільнення за власною ініціативою) і йому, за будь-яких реорганізацій, повинна бути надана можливість обіймати іншу посаду державного службовця [3, с. 212].

Мотиваційна система США є пріоритетним напрямом розвитку стратегічної політики державної служби. Оплата службовців складається з фіксованої ставки і гнучкої системи доплат залежно від індивідуальних професійних досягнень. При цьому слід зауважити, що водночас наявна низька ефективність форм морального стимулювання, що застосовується в державних установах (присудження спеціальних значків; звань "кращий за місяць" та інші). Вдале впровадження систем матеріального стимулювання позитивно відбивається на загальному психологічному кліматі (поліпшення взаємовідносин між службовцем і

керівництвом; зниження демотивації внаслідок незадоволення; скорочення витрат робочого часу; зниження плинності кадрів та інше) [4, с. 82].

Широке розповсюдження в США отримали внутрішньоорганізаційні програми і допомоги. В даному випадку компанії пропонують набір пільг, з яких службовець може вибирати для себе ті, що йому найбільш підходять в певний час. Службовцю при цьому надається участь в страховому фонді компанії чи гнучкий графік робочого часу, різні види відпусток. Американське законодавство дає можливість робити вибір пільг один раз в рік і не переглядати до закінчення цього року.

У Сполучених Штатах, Франції мінімальна заробітна плата першого розряду працівників органів місцевого самоврядування встановлюється в співвідношенні з середнім рівнем оплати праці в приватному секторі.

Таким чином, система мотивації має включати різноманітні елементи і мотиви, враховувати вплив на кожного державного службовця. Важливе значення в системі мотивації праці має матеріальне заохочення. Тому для України реформувати систему оплати праці - є одним з шляхів підвищення мотивації у сфері державної служби.

Література

1. Артеменко Н.Ф. Управління професіоналізацією кадрів державної служби України : форми, методи, технології: монографія / Н.Ф. Артеменко, Н.Т. Гончарук — 2012. — 184 с.
2. Полтавський В. В. Загальні засади службового просування держслужбовця у Франції // Актуальні проблеми державного управління — Х.: Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2011. — Вип. 1. Ч. 6. — С. 45.
3. Мартиненко В. М. Кадрова політика у сфері публічного управління: формування в контексті французького досвіду / В. М. Мартиненко, В. М. Щегорцова // Актуальні проблеми державного управління: — Х. : Вид-во НАДУ ”Магістр”, 2011. — 245 с.
4. Богданова Н. Світовий досвід підготовки молоді до державної служби // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. — Одеса : Вид-во НАДУ, 2013. — 221 с.

ІННОВАЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ ТА УПРАВЛІННІ

І.М. Вінчук,

доцент Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

О.М. Коваленко,

доцент Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Н.М. Воробйова,

доцент Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Актуальність теми. Використання інформаційних комп'ютерних систем для вирішення управлінських та підприємницьких завдань, стратегічного розвитку, підвищення ефективності адміністративної діяльності, обліку і контролю, планування й аналізу, реалізації у мережевому режимі різноманітних зв'язків підприємств з їх партнерами, клієнтами, владними структурами призвело до зростання інформаційних потреб, дало можливість не обмежувати інформаційні потоки та інформаційні процеси межами окремого підприємства і зумовило зростання інвестицій у комп'ютерні технології. На сьогодні ефективна управлінська діяльність є просто неможливою без використання сучасних інформаційних технологій.

Постановка проблеми. Розвиток бізнесу компанії неможливий без розвитку партнерської мережі, цей елемент є основою стратегії розвитку бізнесу компанії. Велику роль тут відіграє розвиток мережі Internet, збільшення кількості абонентів місцевих телекомунікаційних операторів, користувачів новими послугами та продуктами. В напяму досліджень інформаційного забезпечення сучасних управлінських процесів можна відокремити такі під напрями, як розвиток концепцій інформаційного середовища організації; моделювання бізнес-процесів та їх інформаційного забезпечення; створення та впровадження сучасних інформаційних систем на підприємстві. На сучасному етапі українського державотворення постали нові завдання, пов'язані з інтенсивним впровадження у системи соціокультурної комунікації новітніх інформаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень. Щоб залишатися конкурентоспроможними в умовах прогресивного еволюційного ринку, що швидко змінюються, поряд з новими застосуваннями вже наявних технологій і рішень організаціям нашої країни необхідно використовувати всі переваги новітніх технологій [87]. Одним із найсуттєвіших чинників, що забезпечують ефективний розвиток будь-якої сфери

економіки та перетворюють окремих її учасників на лідерів ринку, є застосування передових технологій. Дослідження регулювання телекомунікаційних послуг на ринку України відображені в роботах учених: В. Андріанова, В. Афанасьєв, А. Бойко, В. Бірюков, П. Голишко, В. Дубчак, В. Казимир, В. Коломієць, Б. Малиновський, О. Матвієнко, В. Литвинов, І. Петраш, В. Поздняков, Є. Риндич, А. Соколова, В. Орлова, А. Орехов, А. Щуровська та інші.

Проблемам визначення стану та перспектив розвитку сфери телекомунікаційних технологій як фактора виробництва, відображено в роботах вчених: А. Богачевського, В. Василенка, Л. Варакіна, С. Воробієнко, В. Гранатуров, О. Габовда, А. Джипа, М. Дем'янчук, І. Кораблінова, О. Князева, І. Литовченко, І. Седікова, Т. Садовнікова та інші. Дослідження конкурентоспроможності на ринку телекомунікаційних послуг присвячені праці таких вчених, як І. Булах, А. Дзюбинський, Л. Захарченко, І. Кораблінова та інші. На думку науковців Ю. Богуцького, Н. Корабльової та Г. Чміль «Нові технології побудовані на використанні мови: кібернетика, інформатика, програмування. Вони стали тим середовищем, яке конструює людину соціальну» [1].

Різноманітність інформаційних систем кожного року все більше. Залежно від призначення можна виділити системи: наукового пошуку (АСНД), експертні системи, проектуючі (САПР), управляючі (АСУТП, АСУВ) моделюючі, діагностичні, систем підготовки прийняття рішення (СППР), а залежно від сфери використання: адміністративні, виробничі, економічні, медичні, екологічні, криміналістичні навчальні, військові та інші. Головними факторами, які впливають на впровадження інформаційних систем, є потреби користувачів та організацій а також наявність відповідних засобів для їх створення. Найсильніше на розвиток інформаційних систем вплинули досягнення в галузі комп'ютерної техніки та телекомунікаційних мереж [4].

Сучасний розвиток Інтернету та його технологій спонукає до перегляду точки зору стосовно архітектури інформаційних систем. Поява різних браузерів, які дають можливість створити простий і зручний стандартний інтерфейс для користувачів для будь яких електронних інформаційних ресурсів, створила велику необхідність використання багаторівневих архітектур. Тепер стандартна структура сучасної інформаційної системи із застосуванням Інтернет-технологій формує такий вигляд: браузер — web-сервер — сервер динамічних сторінок — сервер застосувань — сервер баз даних, причому зберігаються і всі схеми, що вже були розглянуті. Поява таких механізмів web-серверів дає можливість об'єднати у єдину технологічну ланку системи баз даних та системи управління інформацією, такою як гіпертекстова чи гіпермедійна. Значний вплив на багато перспективних напрямів розвитку в системі управління базами даних та управління інформацією показують загальні тенденції розвитку інформаційних систем, саме чотири основні тенденції:

- розподіл і децентралізація управління інформаційними ресурсами;
- неоднорідність частин інформаційних систем;
- розвиток стандартів представлення та обробки інформації;
- увімкнення моделювання реального світу в інформаційні системи.

Розподіл обчислювальних ресурсів взаємний з демократизацією управління. Кожен менеджер має можливість краще використовувати свої локальні інформаційні ресурси, а наявність такого програмного забезпечення чи продуктів, такі як електронні таблиці, персональні бази даних, текстові редактори, що призводить до більш кращої реакції організації на зміни у зовнішньому середовищі. Взагалі такі особливі застосування як управління електронними таблицями, управління персональними базами даних, обробка текстів та графіки стали представляти так звану велику четвірку горизонтальних застосувань персональних комп'ютерів. Інформатизація суспільства супроводжується масштабним впровадженням все кращих і кращих засобів та способів, що мають конкуренцію між собою по функціональним можливостям, ми вже бачимо розвиток більш потужних комп'ютерів і інших засобів інформатизації. Самим важливим у цьому потужному розвитку засобів і продуктів для інформаційних технологій є вимоги до можливості об'єднання та інтероперабельності, не зважаючи уваги на існування різних виробників цієї ж техніки [2].

Модель неоднорідності має також стосунок і до управління інформацією. Наявність всієї інформації в системах управління базами даних, а також різних структурах файлів, потребує взаємного використання її на робочих місцях незалежно від апаратних засобів та версій програмного забезпечення. Інтероперабельність у все більших масштабах наводить мости між багаточисленними інформаційними моделями (наприклад, комбінуючи ієрархічні, реляційні, та об'єктно-орієнтовані дані з відео-зображеннями та електронними таблицями). Фактично інтероперабельність та децентралізація засновані на єдиних стандартах. Стандарти супроводжують всі області створення елементів обчислювальної машини, від комунікацій, де головним прикладом служить еталонна модель взаємодії відкритих систем (Open Systems Interconnection Reference Model — OSI), до запитів систем управління базами даних (стандарти мови М-технологій, мов програмування та стандарти мови SQL). Для більш тісного наближення в наш час інформаційних систем та реального світу, які вони відображають в останні роки популярно використовуються саме такі рішення:

- графічні користувацькі інтерфейси (Graphical User Interfaces — GUI), які в застосуванні надають діалог більш природний вид та покращують їх сприйняття;
- об'єктно-орієнтовані моделі, принципи яких були застосовані в програмуванні та управлінні даними. Це принесло більш тісний взаємозв'язок між стадіями концептуального проектування та реалізації процесу розробки;
- управління потоками робіт, при якому визначаються обробки даних бізнес-логіка, її взаємозв'язок та послідовність [3].

Стандартизація в умовах формування інформаційно-комунікативної сфери сучасного суспільства постає як важливий філософсько-освітній та соціально-культурний феномен у відповідь на замовлення суспільства щодо впорядкування багатоманіття способів, форм, технологій і методів життєдіяльності, зокрема культурно-освітнього світогляду особистості.

Сьогодні найбільш сучасна форма знань у суспільному виробництві — це нові інформаційні технології. Під інформаційними технологіями розуміємо сукупність методів і технічних засобів збирання, організування, зберігання, оброблювання, передавання і подавання інформації, що збагачують знання людей і розвивають їх можливості щодо керування технічними і соціальними процесами. Стрімкі темпи розвитку сучасних засобів телекомунікацій, продуктів та послуг зумовлюють появу нових рішень, проектів та нових компаній. Поява технологій VoIP та Wi-Fi дає новий поштовх телефонному зв'язку, який стає ще доступнішим для корпоративних та приватних ринків. Україна є швидко зростаючим та перспективним ринком телекомунікаційних послуг, на якому з'являються нові гравці, одним з яких є компанія Cell Wireless. Проведений аналіз послуг цієї компанії та маркетингових методів, у основі яких лежить багаторівневий маркетинг, дозволяє впевнено дивитися у майбутнє та планувати подальший розвиток бізнесу. Цивілізаційне майбутнє України залежить від її здатності розробляти та здійснювати державну стратегію щодо формування інформаційного суспільства.

Література

1. Богуцький Юрій, Кораблева Надія, Чміль Ганна. Нова культурна реальність як соціодинамічний процес людинотворення через ролі / Юрій Богуцький, Надія Кораблева, Ганна Чміль. — К.: Інститут культурології НАМ України, 2013. — Ст. 26.
2. Пасічний В. О. Зв'язок операційного менеджменту / В. О. Пасічний, М. Ю. Куденко // Науково технічний збірник. — 2016. — № 98. — С. 20—27.
3. Основи інформаційних систем: Навч. посіб. / Віктор Ситник, Тамара Писаревська, Ніна Єрьоміна та ін.; За ред. В.Ф.Ситника; М-во освіти України. Київський нац. економ. ун-т. — К.: КНЕУ, 2005. — 249 с.
4. Примак Т. О. Маркетинг: Навч. посіб. — К.: МАУП, 2004. — 228 с. VoIP / IP Telephony Statistics. ICMI/Call Center Magazine Network, 10/15/2002. <http://www.callcentermagazine.com>.

Н.В. Гончаренко,

кандидат економічних наук,

доцент кафедри екологічного менеджменту та підприємництва
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Ю.В. Цісельська,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістра
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК БІОЕНЕРГЕТИКИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Протягом останніх років сільське господарство залишається стабілізуючим сектором національної економіки, що поступально розвивається. Аграрний сектор забезпечує до 15 % річного ВВП і майже 40 % експортної виручки країни. Разом з тим, забезпечення конкурентоспроможності вітчизняного сільського господарства у довгостроковій перспективі вимагає розвитку інноваційних видів підприємницької діяльності, спрямованих на підвищення економічної стабільності, енергетичної

незалежності та екологічної відповідності базових галузей — рослинництва, тваринництва, переробки сільськогосподарської продукції.

Перспективним інноваційним видом екологічного підприємництва в аграрносу секторі є біоенергетика. Використання біомаси як джерела енергії в Україні сприяють великий економіко-енергетичний потенціал органічних відходів сільського господарства, потенційний ринок теплової енергії в житлово-комунальному секторі, зобов'язання країни щодо збільшення частки використання альтернативних джерел енергії.

Реалізація низки регулятивних та економічних заходів, спрямованих на впровадження економічно обґрунтованих тарифів на природний газ, електричну і теплову енергію для промислових споживачів і населення сприяли зростанню темпів застосування енергетичних ресурсів в цілому та біопалива зокрема. Так, протягом 2014-2016 рр. в загальному енергетичному балансі країни темпи нарощування використання біопалива та відходів були найбільшими серед інших видів енергетичних ресурсів (табл. 1).

Таблиця 1

Постачання і споживання енергетичних ресурсів в Україні,
2014-2016 рр., тис. т. нафтового еквіваленту

Вид енергетичних ресурсів	2014	%	2015	%	2016	%	2016/2014, п.п
Вугілля й торф	35576	33,7	27344	30,4	29727	32,4	-1,3
Сира нафта	3043	2,9	2851	3,2	2806	3,1	-0,2
Нафтопродукти	7645	7,2	7700	8,5	8387	9,2	2
Природний газ	33412	31,6	26055	28,9	25598	27,9	-3,7
Атомна енергія	23191	21,9	22985	25,5	21247	23,2	1,3
Гідроелектроенергія	729	0,7	464	0,5	660	0,7	-
Вітрова та сонячна енергія	134	0,1	134	0,1	124	0,1	-
Біопаливо та відходи	1934	1,8	2102	2,3	2832	3,1	1,3
Електроенергія	-725	-0,7	-116	-0,1	-323	-0,4	0,3
Теплова енергія	745	0,7	571	0,6	599	0,7	-
Усього	105683	100,0	90090	100,0	91658	100,0	

Джерело: Складено на основі даних Енергетичного балансу України, 2014-2016 рр. [1].

Таким чином, у 2016 р. в Україні використано 2832 тис. т.н.е. біопалива та відходів, що у 4 рази більше ніж гідроелектроенергії і 23 рази більше ніж вітрова та сонячна енергія. В аналізованому періоді частка споживання біопалива та відходів становила 3,1 % сукупного первинного постачання і споживання енергетичних ресурсів. Порівняно з 2014 р. частка біопалива та відходів в енергетичному балансі первинних енергетичних ресурсів зросла на 1,3 п.п. Протягом 2014-2016 рр. мало місце зниження використання енергоспоживання на 13,2 %. При цьому частка вугілля й торфу у загальному енергетичному балансі знизилось на 1,3 п.п., сирої нафти — 0,2 і природного газу — 3,7 п.п. відповідно.

Детальний аналіз основних елементів формування обсягів кінцевого споживання біомаси та відходів у національній економіці показав, що протягом 2014-2016 рр. мало місце поступове нарощування обсягів виробництва основних видів біопалива зі стабільним обсягом їх експорту (табл. 2.).

Таблиця 2

**Динаміка загального постачання біопалива та відходів в Україні,
2014-2016 рр., тис. т. нафтового еквіваленту**

Постачання	2014	2015	2016	2016/2014, %
Виробництво	2399	2606	3348	39,6
Імпорт	25	30	38	52
Експорт	-502	-539	-553	10,2
Зміна запасів	11	5	-1	-
Загальне постачання	1934	2102	2832	46,4

Джерело: Складено на основі даних Енергетичного балансу України, 2014-2016 рр. [1].

Таким чином, протягом 2014-2016 рр. виробництво біопалива та використання відходів зросло на 39,6 % або 949 тис. т. нафтового еквіваленту. При цьому імпорт зріс на 52 % або 13 тис. т. нафтового еквіваленту, експорт на 10,2 % або 51 тис. т. нафтового еквіваленту. Слід зазначити, що у 2016 р. експортували 16,5 % сукупного обсягу залучених у господарський процес біопалива та відходів. У 2014 р. цей показник склав 20,9 %. Загальне постачання з урахуванням імпорту, експорту та зміни запасів у 2016 р. порівняно з 2014 р. зросло на 46,4 % або 898 тис. т. нафтового еквіваленту.

Вивчення практики використання біопалива та відходів за видами економічної діяльності показало, що вторинні енергетичні ресурси використовують в промисловості, транспорті, сільському господарстві та житлово-комунальному господарстві (табл. 3).

Таблиця 3

**Споживання біопалива та відходів за видами економічної діяльності,
2014-2016 рр., тис. т. нафтового еквіваленту**

Вид економічної діяльності	2014	2015	2016	2016, %	2016/2014, %
Чорна металургія	3	9	14	0,81	78,6
Неметалічні мінеральні продукти	16	18	3	0,17	-433,3
Машинобудування	1	1	2	0,12	50,0
Харчова та тютюнова промисловість	6	7	9	0,52	33,3
Деревообробна та вироби з деревини	19	47	21	1,22	9,5
Будівництво	-	1	1	0,06	-
Інші види промисловості	1	1	1	0,06	0,0
Транспорт	41	34	37	2,15	-10,8
Побутовий сектор	1070	1097	1506	87,41	29,0
Торгівля та послуги	28	46	109	6,33	74,3
Сільське господарство	15	9	20	1,16	25,0

Джерело: Складено на основі даних Енергетичного балансу України, 2014-2016 рр. [1].

У 2016 р. 87,41 % сукупного обсягу біопалива і відходів використовувалось у побутовому секторі (виробництво електричної і теплової енергії для побутових споживачів). Порівняно з 2014 р. обсяг споживання у даному секторі зріс на 29,0 %. Також як джерело енергії біопаливо та відходи активно використовують у галузях де утворюються великі обсяги власних органічних і неорганічних відходів, а технічне переоснащення не вимагає суттєвих капіталовкладень: транспорт —

2,15 %, торгівля — 6,33 %, сільське господарство — 1,16 %, деревообробна промисловість — 1,22 %. Найбільше обсяги використання біопалива наростили у торгівлі — 74,3 %, сільському господарстві — 25,0 %, харчовій і тютюновій промисловості — 33,3 %, чорній металургії — 78,6 %.

Незважаючи на позитивні тенденції, наявних темпів нарощення використання біопалива та відходів для виробництва енергії недостатньо для виконання національних і міжнародних зобов'язань щодо сталого розвитку енергетичного сектору та виконання ролі біоенергетики у забезпеченні енергетичної незалежності країни. Так, у національному плані дій з відновлюваної енергетики встановлено, що у 2020 р. загальний внесок енергії, виробленої з альтернативних джерел енергії повинен скласти 11 %. При цьому 85 % використання відновлюваних джерел або 5000 тис. т н.е./рік відводяться для біопалива та відходів. Крім того Україна як член Енергетичного співтовариства зобов'язалась встановити 950 МВт енергообладнання на біомасі і забезпечити використання 390 тис. т н.е./рік біопалив (біоетанолу та біодизелю) на транспорті.

Зважаючи на продовження тенденції зростання тарифів на електричну й теплову енергію, а також необхідність підвищення ефективності державної політики у сфері забезпечення енергоефективності й енергонезалежності, нагальною вимогою часу є впровадження низки заходів, спрямованих на формування фундаментальних основ для розвитку біоенергетики, як відокремленого напрямку екологічного підприємництва. Умовно ці заходи доцільно об'єднати у три групи: ринкові, організаційні та фінансово-економічні.

I. Ринкові:

1. Затвердити законодавчі основи рівноправного доступу незалежних виробників теплової енергії (у т. ч. з використанням біомаси) до теплових мереж (підключення, постачання, облік тощо). Це сприятиме усуненню технічних перешкод для будівництва когенераційних установок з використанням біомаси, забезпеченню прозорості збільшенню конкуренції на ринку виробництва й постачання теплової енергії для промислових споживачів і населення.

2. Проведення маркетингового дослідження і формування реєстру виробників і потенційних постачальників біомаси рослинного й тваринного походження з економічним потенціалом понад 100 т. н.е. Створення єдиної бази даних дозволить зменшити трудові та організаційні затрати на оцінку та організацію ресурсно-логістичних ланцюгів постачання сировини, техніко-економічне обґрунтування проектів.

3. Формування організаційних основ для запровадження і функціонування бірж біомаси [2-3]. На думку експертів у сфері біоенергетики діяльність таких бірж дозволить забезпечити вільний доступ усіх підприємств до відходів та побічної продукції лісового і сільського господарства.

II. Фінансово-економічні:

1. Створення механізмів пільгового кредитування сільськогосподарських товаровиробників або покриття з державного бюджету частини вартості техніки, необхідної для додаткової обробки біомаси (тюкування, подрібнення,

просушування, виробництво брикетів, транспортування та ін.) та/або технічного переоснащення процесів первинного збирання врожаю. За результатами опитування фахівців вітчизняних сільськогосподарських підприємств встановлено, що основною перешкодою для удосконалення системи поводження з відходами нині є відсутність вільних коштів для технічного переоснащення в цілому і транспортування відходів зокрема. Доступ до фінансових ресурсів стане значним поштовхом для реалізації проектів у сфері біоенергетики.

2. Продовження політики зменшення державного субсидіювання об'єктів житлово-комунального господарства та соціальної сфери. Запровадження прямого субсидіювання знижує мотивацію місцевих органів влади щодо впровадження заходів по підвищенню енергоефективності і реалізації тривалих інвестиційних проектів у сфері біоенергетики.

III. Організаційні:

1. Наукове обґрунтування потенціалу використання біомаси окремих регіонів, територіально-адміністративних одиниць, об'єднаних територіальних громад шляхом оцінки доступних видів біомаси, аналізу ресурсно-логістичних ланцюгів їх постачання, економічної ефективності переробки та використання.

2. Запровадження механізмів для стимулювання залучення приватних інвестицій, зокрема у вигляді, державно-приватного партнерства, інвестиційних договорів, послуг енергосервісних компаній та ін.

Література

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>.

М.Ю. Каракуца,

студентка факультету економіки, менеджменту та права

Вінницького торговельно-економічного інституту

Київського національного торговельно-економічного університету

науковий керівник: ***І.І. Ніколіна,***

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри економічної кібернетики та інформаційних систем

Вінницького торговельно-економічного інституту

Київського національного торговельно-економічного університету

ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ, ПАСИВІВ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ

Важливе місце в економіці України займає фінансова діяльність, а особливо банківська, яка впливає на розвиток усіх інших галузей і відображає стан економіки країни. Банківська сфера відіграє ключове місце в просі формування інтелектуального капіталу національного господарства, адже виступає джерелом фінансування інноваційних проектів.

У системі головних економічних цінностей банків та банківської системи загалом, що визначають потенціал і темпи їхнього ефективного економічного розвитку, важлива роль належить капіталу. Зміцнення капітальної бази вітчизняних банківських установ та інтеграція банківської системи України у світове співтовариство значною мірою залежать від зростання обсягів капіталу банків. Капітал дає можливості банку здійснювати розширення активних операцій і забезпечує достатній рівень конкурентоспроможності як узагальнюючого показника стійкості та дієздатності кожного банку зокрема і банківської системи взагалі. З огляду на це саме тепер особливого значення набувають питання ефективного формування, використання й поповнення капіталу банку.

Дослідженню основних аспектів формування капіталу, активів та пасивів банків приділяється значна увага як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких варто відзначити М. Алексеєнко, Л. Алексеєнко, І. Бланка, О. Васюренка, О. Вовчак, І. Волошина, М. Вонга, Є. Деміргуца, М.Т. Джонса, О. Дзюблюка, Ж. Довгань, А. Сондерса, А. Смірнова, Д. Трифонова, Н. Шульгу та інших.

Мета роботи полягає у дослідженні особливостей формування активів, пасивів та інтелектуального капіталу у банківській сфері.

Капітал банку виступає як економічний ресурс, який задіяний безпосередньо в діяльність банків і має в своїй основі певні специфічні риси [2, с. 180], оскільки:

- банківський продукт має нематеріальний характер (різноманітні послуги клієнтам), його основою при цьому слугує торгівля грошовими ресурсами, які є особливим товаром;
- банки виконують посередницьку функцію на ринку, використовуючи переважно чужі, залучені кошти, на відміну від підприємств інших галузей, діяльність яких базується здебільшого на власних коштах, що робить можливим поєднання банками інтересів кредиторів і позичальників.

Загальний процес формування капіталу здійснюється на основі зовнішнього та внутрішнього фінансування, внаслідок чого формуються власний капітал, забезпечення наступних витрат і платежів, довгострокові зобов'язання та поточні зобов'язання.

Інтелектуальний капітал має свої особливості та складності в питанні вимірювання. На сьогоднішній день існує кілька базових моделей вимірювання інтелектуального капіталу. Серед них: збалансовані показники, в яких баланс досягається шляхом врахування фінансових показників, клієнтів, внутрішніх бізнес-процесів і навчання, а також перспективи оновлення; контроль нематеріальних активів, у якій використовується матриця форм (зростання-оновлення, ефективність, стабільність-ризик) і стандартів (зовнішня структура, внутрішня структура, компетенція); навігатор Scandia, що контролює критичні фактори успіху бізнесу у кожному з п'яти напрямків (фінансовий, людський, технологічний, споживчий і напрям оновлення) [3, с. 23].

Під управлінням активами та пасивами необхідно розуміти скоординоване управління всім балансом, а не окремими його частинами. Головна ідея концепції управління активами та пасивами полягає в тому, що банки мають розглядати свої

активи, зобов'язання та капітал у нерозривній єдності. Управління активами й пасивами — основний процес, у межах якого банки планують і реалізують свої доходи та контролюють притаманні їм діяльності ризики. Проблеми такого управління мають комплексний характер, оскільки необхідно враховувати велику кількість факторів, що стосуються багатьох напрямків діяльності. Відтак зростають вимоги до якості інформаційного забезпечення.

Одним із ключових елементів ефективної діяльності банків є комплекс заходів, спрямованих на оптимальне управління їх активами та пасивами, що пов'язано з необхідністю реалізації двох важливих завдань:

- 1) забезпечення ліквідності банку і, відповідно, підтримання належного рівня його фінансової стійкості на ринку;
- 2) забезпечення максимальної дохідності банківських операцій, що є необхідною умовою прибуткового господарювання комерційного банку як підприємства [1, с. 108].

Отже, можна зробити висновок, що управління активами й пасивами — одна із основних складових банківського менеджменту, яка безпосередньо впливає на ефективність роботи фінансової установи та її здатність виживати в конкурентному середовищі. І звичайно ж, банківська діяльність виступає стратегічним напрямком для розвитку інноваційної діяльності, адже формування інтелектуального капіталу в банківській сфері прямо пропорційно впливає на формування інтелектуального капіталу національного господарства.

Література

1. Коваленко В.В. Стратегічне управління фінансовою стійкістю банківської системи: Монографія / Коваленко В.В. — Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2013 — 228 с.
2. Колодізєв О.М. Фінансовий менеджмент у банках: концептуальні засади, методологія прийняття рішень у банківській сфері / О. М. Колодізєв, І. М. Чмутова, І. О. Губарева — Х. : ВД „ІНЖЕК”, 2014. — 250 с.
3. Полужактова О. В. Еволюція поглядів на інтелектуальний капітал у світовій економічній науці / О. В. Полужактова // Науковий вісник. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. — Одеса: ОДЕУ, 2015. — Вип. № 15 (52). — С. 23—30.

М.В. Яковенко,
здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістра
Університету економіки та права «КРОК»
науковий керівник: **Л.Д. Тулуш,**
кандидат економічних наук,
доцент кафедри національної економіки та фінансів
Університету економіки та права «КРОК»

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Ефективне управління господарською діяльністю, поряд із іншими важливими складовими, передбачає й раціональний підбір оптимального режиму оподаткування, а саме — вибір оптимального варіанту виконання податкового обов'язку на основі чинним приписів податкового законодавства з мінімізацією внутрішнього податкового навантаження та безперешкодного здійснення господарської діяльності.

Відповідно до чинного законодавства юридична особа чи фізична особа-підприємець може самостійно обрати спрощену систему оподаткування, якщо така особа відповідає вимогам Податкового кодексу України та реєструється платником єдиного податку у встановленому порядку [3].

Відповідно до пункту 3 статті 55 Господарського кодексу України суб'єкти господарювання, залежно від кількості працюючих та доходів від будь-якої діяльності за рік можуть належати до суб'єктів малого підприємництва, у тому числі мікропідприємництва [5]:

- фізичні особи, зареєстровані в установленому законом порядку як фізичні особи-підприємці, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро;
- юридичні особи — суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми та форми власності, у яких середня кількість працівників за звітний період (календарний рік) не перевищує 50 осіб та річний дохід від будь-якої діяльності не перевищує суму, еквівалентну 10 мільйонам євро.

Спрощена система оподаткування шляхом сплати єдиного податку є особливим механізмом справляння податків та зборів, що встановлює заміну сплати окремих податків і зборів, в першу чергу — податку на доходи.

Суб'єкти господарювання з метою застосовування спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності, поділяються на такі групи платників єдиного податку [1]:

- 1) перша група - фізичні особи-підприємці, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють виключно роздрібний продаж товарів з торговельних місць на ринках та/або провадять господарську діяльність з надання побутових послуг населенню і обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 300000 гривень;

2) друга група — фізичні особи-підприємці, які здійснюють господарську діяльність з надання послуг, у тому числі побутових, платникам єдиного податку та/або населенню, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства, за умови, що кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, одночасно не перевищує 10 осіб, а річний обсяг доходу не перевищує 1500000 гривень.

3) третя група — фізичні особи-підприємці, які не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними у трудових відносинах, не обмежена та юридичні особи - суб'єкти господарювання будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 5000000 гривень;

4) четверта група — сільськогосподарські товаровиробники, у яких частка сільськогосподарського товаровиробництва за попередній податковий (звітний) рік дорівнює або перевищує 75 відсотків.

Серед основних переваг спрощеної системи оподаткування варто виділити:

1. Можливість ведення спрощеного обліку, нарахування та декларування податкових зобов'язань.

2. Зменшення податкового навантаження на підприємство.

3. Зменшення так званої «спотвореної конкуренції», адже зважаючи на регулювання податкового навантаження відбувається коригування підприємницького ринку шляхом витіснення менш ефективних процвітаням більш ефективних підприємств.

4. Полегшення контролю за нарахуванням та сплатою податків.

5. Можливість економії робочого часу на заповненні податкових форм.

6. Звільнення від сплати ряду податків та інших обов'язкових платежів, а саме: податку на додану вартість, за винятком платників єдиного податку 3-ї групи, які виявили бажання сплачувати ПДВ; податку на прибуток підприємств; земельного податку; податку на доходи фізичних осіб

7. Відсутність потреби застосовувати касові апарати для ФОПів 1-ї групи,

Поряд із зазначеними перевагами, спрощеній системі оподаткування властиві наступні недоліки:

1. Наявність значних можливостей щодо ухиляння від сплати податків.

2. Можливість ухиляння від декларування отриманих доходів підприємствами, що перебувають на спрощеній системі оподаткування.

3. Приховування фактів щодо реальної кількості працюючих працівників на підприємстві.

4. Наявність заборони відносно здійснення окремих видів діяльності.

5. Притаманність фіксованої ставки податку, що не залежить від розміру доходів — для платників єдиного податку 1-ї та 2-ї групи.

6. Неналежність нерезидентів до категорії платників єдиного податку.

7. Наявність обмеження в обсязі доходу при визначенні бази оподаткування.

8. Наявність обмеження щодо кількості працівників підприємства (- для

платників єдиного податку 1-ї та 2-ї групи.

9. Не залежно від результатів діяльності наявна обов'язкова сплата ЄСВ в мінімальному розмірі для 2-ї та 3-ї групи платників єдиного податку, а для платників 1-ї групи — 0,5 мінімального страхового внеску.

Із викладеного вище, цілком очевидним є те, що на сьогоднішній день спрощена система оподаткування користується досить широким попитом серед підприємців. Незважаючи на численний перелік недоліків спрощеної системи оподаткування, вважається, що з точки зору відносно оцінки її впливу на господарську діяльність вона є більш оптимальною у порівнянні із загальною системою оподаткування. І в першу чергу за рахунок простоти її механізму та можливості мінімізації податкового навантаження [4].

Подальше вдосконалення спрощеної системи оподаткування передбачає:

- оптимізацію контролю за недопущенням функціонування фіктивних підприємств;

- ретельну перевірку господарських операцій суб'єктів підприємництва відносно викривлення реальних фактів господарської діяльності (не декларування доходів, не укладання трудових договорів, тощо);

- створення оптимальних умов відносно коригування податкового навантаження, та підвищення таким чином довіри підприємців;

Приймаючи рішення щодо обрання чи переходу на спрощену систему оподаткування управлінському апарату підприємства необхідно ретельно враховувати безліч факторів, серед яких чільне місце займають результативні показники господарської діяльності та його конкурентоспроможність.

Література

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>
2. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/page2>
3. Спрощена система оподаткування і майбутнє України: [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.narodnapravda.com.ua/economics/4cf5f9299fbfd/>.
4. Кемінь І. Аналіз систем оподаткування у 2017 році / І. Кемінь [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <https://ogp.ua/uk/news-buhgalters-ua/337-analiz-sistem-opodatkovannya-u-2017>
5. Малініна Н.М. Вплив податкової політики на сучасний стан розвитку малого бізнесу в Україні / Н.М. Малініна [Електронний ресурс]. — Режим доступу до ресурсу: <http://ir.lib.vntu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/17118/2439.pdf?sequence=3>
6. Черепанин М.І. Оподаткування суб'єктів малого бізнесу: сучасний стан та напрями реформування / М.І. Черепанин. — Молодий вчений. — 2016. — № 12.1(40). — С. 996—1001.

МАТЕМАТИЧНІ ТА ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ МЕТОДИ ЕКОНОМІКИ

В.І. Волинчук,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістра

Вінницького торговельно-економічного інституту

Київського національного торговельно-економічного університету

науковий керівник: **І.І. Ніколіна,**

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри економічної кібернетики та інформаційних систем

Вінницького торговельно-економічного інституту

Київського національного торговельно-економічного університету

ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ НА ОСНОВІ АПАРАТУ ШТУЧНИХ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ

Сьогодення залишає відкритими для дослідження питання прогностного моделювання. Одним з найефективніших способів здійснення прогнозування макроекономічних параметрів є економіко-математичне моделювання.

Найбільш перспективним кількісним методом прогнозування є використання штучних нейронних мереж (ШНМ), які включають в себе структурне моделювання та методи навчання, що базуються на розвинутій теорії нелінійного програмування, що й зумовило вибір мети дослідження.

При дослідженні математичної моделі використовувались методи та алгоритми наведені в наступних джерелах: Круглов В.В. [1], Руденко О.Г. [2], Тимошук П.В. [3] та Бішоп С. [4] та інші.

ШНМ — це математичні моделі, а також їх програмні або апаратні реалізації, побудовані за принципом організації й функціонування біологічних нейронних мереж.

Тимошук П.В. у своїй роботі [3] стверджує, що використання нейронних мереж забезпечує наступні корисні властивості систем:

1. Нелінійність. Штучні нейрони можуть бути лінійними і нелінійними. Нейронні мережі, побудовані із з'єднань нелінійних нейронів, самі є нелінійними. Більш того, ця нелінійність особливого сорту, так як вона розподілена по мережі. Нелінійність є важливою властивістю, особливо якщо сам фізичний механізм, який відповідає за формування вхідного сигналу, теж є нелінійним (наприклад, людська мова).

2. Відображення вхідної інформації у вихідну. Одною з популярних парадигм навчання є навчання з учителем. Мається на увазі зміна синаптичних ваг на основі набору маркерованих навчальних прикладів. Кожен приклад складається з вхідного сигналу і відповідному йому бажаного відгуку. З цієї множини випадковим чином вибирається приклад, а нейронна мережа модифікує синаптичні ваги для мінімізації розбіжностей бажаного вхідного сигналу і вхідного сигналу мережі згідно заданого статистичного критерію. При цьому власне модифікуються вільні параметри мережі.

Нейрон є складовою частиною нейронної мережі (рис. 1).

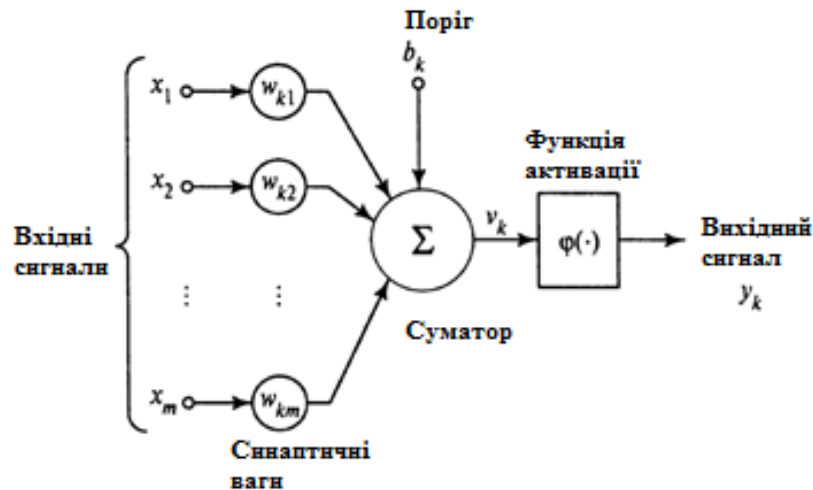

Рисунок 1. Діаграма штучного нейрона

Він складається з елементів трьох типів: помножувачів (синапсів), суматора та нелінійного перетворювача (функція активації).

Синапси здійснюють зв'язок між нейронами, множать вхідний сигнал на число, що характеризує силу зв'язку (вагу синапса). Суматор виконує додавання сигналів, що надходять по синаптичних зв'язках від інших нейронів і зовнішніх вхідних сигналів. Нелінійний перетворювач реалізує нелінійну функцію одного аргументу — суми виходу суматора та порогу нейрона. Ця функція називається функцією активації чи передатною функцією нейрона [14].

Математична модель ШМН представлена формулами (1), (2):

$$v_k = b_k + \sum_{j=1}^m w_{kj} * x_j \quad (1)$$

$$y_k = \varphi(v_k), \quad (2)$$

де x_j — вхідний сигнал синапсу j ,

w_{kj} — синаптична вага синапсу j нейрону k , на яку множиться відповідний вхідний сигнал,

$\sum_{j=1}^m w_{kj} * x_j$ — суматор, що додає вхідні сигнали, зважені відносно синаптичних ваг,

b_k — порог, що забезпечує афінне перетворення виходу лінійного суматора,

v_k — індуковане локальне поле,
 $\varphi(v_k)$ — функція активації, яка обмежує амплітуду вихідного сигналу нейрона. Зазвичай нормалізований діапазон амплітуд лежить в інтервалі $[0;1]$ або $[-1;1]$.

Дану модель нейрона можна представити у іншому вигляді (формули 3, 4):

$$v_k = \sum_{j=0}^m w_{kj} * x_j \quad (3)$$

$$y_k = \varphi(v_k), \quad (4)$$

припустивши, що вхідний сигнал нового синапсу та вага дорівнює (5), (6):

$$x_0 = +1, \quad (5)$$

$$w_{k0} = b_k \quad (6)$$

Функція активації $\varphi(*)$ визначає вихідний сигнал нейрона в залежності від індукованого поля v_k .

Можна стверджувати, що застосування економіко-математичних моделей на основі ШМН для прогнозування дозволить ефективно передбачати зміни.

Література

1. Круглов В.В. Искусственные нейронные сети. Теория и практика / В.В. Круглов, В.В. Борисов. — М. : Горячая линия-Телеком, 2002. — 382 с.
2. Руденко О.Г. Штучні нейронні мережі: навч. посібник. / О.Г. Руденко, Є.В.Бодянський. — Харків: ТОВ «Компанія СМІТ», 2006. — 404 с.
3. Тимошук П.В. Штучні нейронні мережі : навчальний посібник / П.В. Тимошук. — Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2011. — 444 с.
4. Bishop C. Neural networks for pattern recognition / C. Bishop. — Oxford: University Press, 1995.

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Т.А. Дейнека,

кандидат економічних наук,
доцент кафедри міжнародної економіки,
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»

ГЛОБАЛЬНІ АСИМЕТРІЇ: ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ТА ВИМІРУ

Сучасний етап глобалізації співпадає за часом з періодом з періодом поступового переходу людства до постіндустріальної економіки та постіндустріального суспільства. Особливістю трансформаційного періоду життя людства є внутрішньо притаманна складним нелінійно утвореним суспільним системам властивість, яка проявляється в економіці та соціумі через виникнення диспропорцій, асиметрії, суперечностей, різноспрямованих тенденцій, дії продуктивних і контрпродуктивних сил тощо.

За твердженням М. Кастельса, глобальній економіці сучасного періоду притаманна фундаментальна асиметричність, що простежується через рівень інтеграції країн, ступінь дієвості їх конкурентного потенціалу, частку вигоди від економічного зростання. Наслідком концентрації ресурсів, динамізму і багатства на певних територіях є сегментація світового соціуму, що відбувається як результат сегментації глобальної економіки. Сучасний асиметричний і сегментований світ, з одного боку, функціонує в умовах «глобальних мереж створення та привласнення багатства», а отже, пов'язує території та народи, що їх населяють. Проте, з іншого боку, ця ж сама мережа виключає з колективної взаємодії «всіх і все, що не має цінності» [1].

Дійсно, поляризація багатства незаперечно свідчить про асиметричність світового економічного розвитку та його суперечливість. При цьому особливої уваги вимагають підходи до порівняльного аналізу країн, коли при їх групуванні за рівнем розвитку, враховуються різні джерела утворення національного багатства (табл. 1).

Таблиця 1 — Світове та національне багатство на початок XXI ст. [2, с. 74]

Країни	Сукупне багатство, трлн дол. США	Частка в світовому багатстві, %	Багатство на душу населення, тис. дол. США	Структура багатства (капітал), %		
				людський	природний	фізичний
Світ в цілому	550	100	90	66,4	16,4	17,2
Країни G-7	275	50	360	78	4	18
Країни ОПЕК	95	17	195	47	37	16
Країни СНД	80	15	275	50	37,5	12,5
Інші країни	100	18	30	65	15	20

Явище асиметричності як стану сучасного світу та асиметричність як процес, що виявляє себе у розвитку планетарної системи, кількісно оцінити надзвичайно складно. Зазвичай для того, щоб показати розбіжність якості життя в різних країнах, застосовується комбінація різних показників. У рамках компаративного аналізу поширеною є практика використання статистики платіжних балансів і систем національних рахунків країн (ВВП, національний дохід, дохід у середньому на одну людину та інші). Існують різні підходи до класифікації країн, а отже, різні підходи до оцінки їх статусності в системі сучасних світових відносин (передусім економічних), наприклад, ті, які застосовують МВФ і Світовий банк; по різному групуються країни, коли міжнародними організаціями та інститутами досліджуються окремі аспекти життя країн (сфери — економічна, політична інноваційна та інші); використовуються різні засади щодо визначення інтегрованості країн у глобальну економічну систему, наявності їх ресурсного потенціалу, активності урядів у політичному житті глобального соціуму тощо.

Про досягнутий рівень життя країн, як відзначалось вище, можуть свідчити різні показники. Досить часто з цією метою використовується ВВП. Однак при тому, що цей показник добре ідентифікує стан економіки країн, він не враховує повною мірою якість життя людини — передусім, реалізовані можливості інтелектуального та духовно-культурного розвитку індивіда. Дж. Стігліц з цього приводу зазначав, що нині настав час перенести акцент з виміру економічного виробництва на вимір благополуччя людей [3], а Г. Колодко визначив нинішній час як епоху постВВП, що вимагає відповідної економіки та відповідної політики [4, с. 44]. Значно ширше відображають рівень розвитку, досягнутий країнами, композиційні індекси, які розраховуються в рамках міжнародних ініціатив Глобальний індекс благополуччя (*Gallup — Health — Global Well-being Index*), Глобальний індекс щастя (*New Economics Foundation — Happy Planet Index*), Індекс процвітання (*Legatum Institut — Legatum Prosperity Index*) та ін.

Отже, попри складність оцінки асиметричності як стану сучасного світу, її вимір є як можливим, так і необхідним. Аналіз асиметрій (їх стану та динаміки) дозволяє суспільству вчасно реагувати на глобальні виклики. Асиметрії, як і суперечності, несуть у собі не лише потенціал руйнації, але також можливість якісної перебудови сучасного світу; створюють потенціал переходу суспільства на більш високий рівень його розвитку.

Література

1. Кастельс М. Глобальный капитализм и новая экономика: значение для России [Электронный ресурс] / М. Кастельс // Постиндустриальный мир и Россия [отв. ред. В. Г. Хорос, В. А. Красильщиков]. — М. : Эдиториал УРСС, 2001. — 614 с. — Режим доступа : <https://scibook.net/rossiyskaya-sotsiologiya-kniga/geometriya-globalnoy-ekonomiki-segmentyi-38817.html>
2. Ховавко И. Ю. Концепция устойчивого развития в контексте глобализации / И. Ю. Ховавко // Век глобализации. — 2016. — № 3. — С. 71–84.
3. Stiglitz J. E. Coordinator of the Commission, IEP Report by the Commission on the Measurement of Economic Performance and Social Progress [Электронный ресурс] / J. E. Stiglitz, A. Sen, J.-P. Fitoussi, 2009. — 291 p. — Режим доступа : <http://ec.europa.eu/eurostat/documents/118025/118123/Fitoussi+Commission+report>
4. Kołodko Grzegorz W. Dokąd zmierza świat. Ekonomia polityczna przyszłości / Grzegorz W. Kołodko. — Warszawa: Prószyński S-ka. — 2013. — 448 s.

СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ, ГАЛУЗЕЙ, КОМПЛЕКСІВ

K. Bereziuk,

PhD student, Institute of Industrial Economics NAS of Ukraine

SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN NUCLEAR INDUSTRY

Nuclear energy has been one of the most polemical topics since its first research testing in the 20th century. But a long-term view of the energy sector reveals nuclear power as a particularly competitive source of electricity, on the basis that it offers stable and predictable production costs. Nuclear energy also helps prevent climate change.

The share of nuclear power in the world — 11%, but according to the World Atomic Association its share will increase to 25% by 2050.

Nuclear power currently produces approximately sixty percent of the electricity in our country. Ukraine has 15 nuclear units in commercial operation at four sites — Khmelnytsky, Rovno, South Ukraine and Zaporozhe — which are all operated by state-owned NNEGC Energoatom. In 2016 Ukraine's installed capacity of its nuclear reactors ranked seventh in the world (Fig. 1).

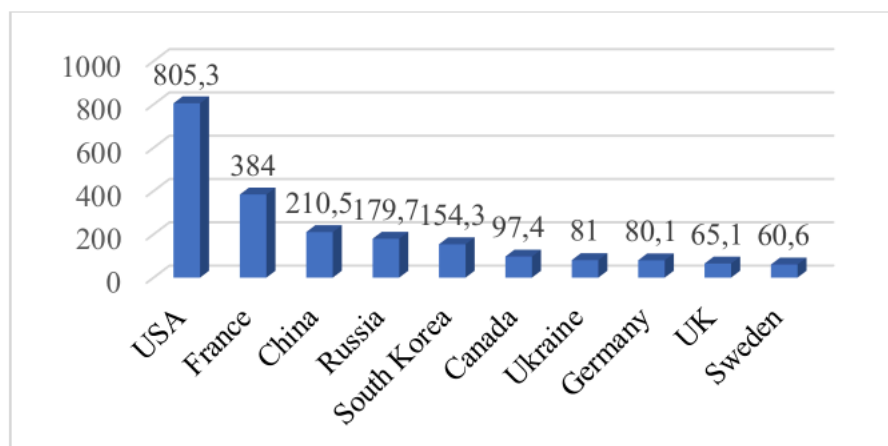

Fig. 1 Top 10 Nuclear Generating Countries 2016, Billion kWh. Source: [1]

The Ukrainian government has declared that nuclear power will continue to be an important part of the country's energy mix in the near future. Ukraine is looking to the West for both technology and investment in its nuclear plants. In March 2015 an agreement was signed by Ukraine's Ukrenergo distribution company and Polenergia,

a Polish counterpart, to export electricity as part of the Ukraine-European Union 'energy bridge', and related to the Baltic Energy Market Interconnection Plan. This will enable greater use of Ukraine's nuclear capacity and is to generate funds to pay for increasing that capacity at Khmelnytsky by completing units 3 and 4 [2].

It is also important to improve social aspect of nuclear industry development. The social policy of NNEGC "Energoatom" includes cooperation with local councils, implementation of environmental projects, maintenance of social infrastructure, improvement of labor safety and working conditions, introduction of an anti-corruption program.

Over 34 thousand people work at NNEGC "Energoatom". The average wage in the nuclear power sector is significantly higher than the average wage for industry in Ukraine ().

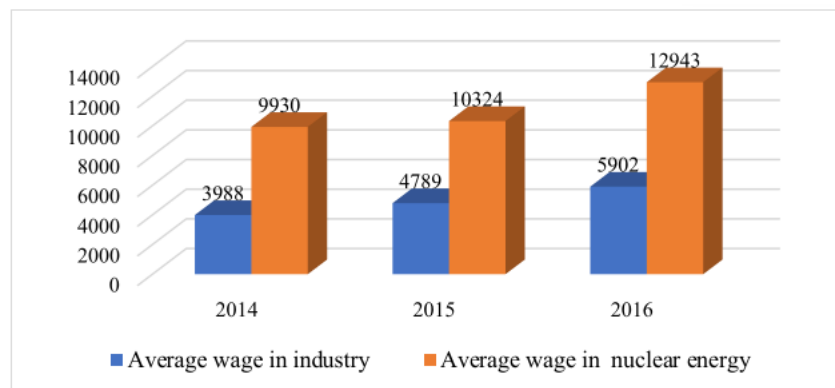

Fig.2 Comparison of the average wage in industry and nuclear energy in Ukraine (UAH). Source: [3;4].

The expenses of NNEGC "Energoatom" for the social policy in 2016:

- ✓ more than 349 million UAH for socio-economic compensation;
- ✓ 37.2 million UAH for training;
- ✓ 272.1 million UAH for labor safety;
- ✓ 182,5 million UAH for environmental projects;
- ✓ 17.3 million UAH for the maintenance of socio-cultural objects [3].

NNEGC «Energoatom» became the first company among Ukrainian state companies, which conducted a tender through the electronic trading system ProZorro. NNEGC «Energoatom» ranks first in terms of transparency among the largest Ukrainian companies, according to a survey carried out by Transparency International Ukraine experts. According to the transparency indicators, "Energoatom" received 8.9 points out of 10 possible [5].

Despite the effective social policy of NNEGC "Energoatom", some problems still open. Particularly the issue of implementing the National Program of Radioactive Waste Management needs more attention. It is also necessary to improve safety management, increase the effectiveness of communication with local communities, develop and implement innovative projects.

References

1. Nuclear energy institute [Electronic Resource]. — Mode of access: <https://www.nei.org/Knowledge-Center/Nuclear-Statistics/World-Statistics/Top-10-Nuclear-Generating-Countries>
2. World nuclear association [Electronic Resource]. — Mode of access: <http://www.world-nuclear.org/information-library/country-profiles/countries-t-z/ukraine.aspx>
3. The official site of NNEGC Energoatom [Electronic Resource]. — Mode of access: <http://nfr.energoatom.kiev.ua/>
4. State Committee of Statistics of Ukraine. [Electronic Resource]. — Mode of access: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/gdn/Zarp_ek_m/zedm_16_u.htm
5. The official site of Transparency International Ukraine. [Electronic Resource]. — Mode of access: <https://ti-ukraine.org/research/prozorist-korporativnoi-zvitnosti/>

М.В. Елешкевич,

студент Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України

СУЧАСНА МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ІЗ КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ГРОМАДЯН (БАНКІВ)

Банки — це установи, функцією яких є кредитування суб'єктів господарської діяльності та громадян за рахунок залучення коштів підприємств, установ, організацій, населення та інших кредитних ресурсів, касове та розрахункове обслуговування народного господарства, виконання валютних та інших банківських операцій, передбачених цим Законом [1].

Інформація — це будь які відомості або дані ,які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [2].

Як визначає В. Ортинський, інформаційна складова полягає у здійсненні ефективного інформаційно-аналітичного забезпечення господарської діяльності підприємства [3].

Для досягнення при побудові фінансово-економічної безпеки рівня, необхідного для реалізації банком своїх інтересів, створюється її система інформаційної та фінансово-економічної безпеки.

Захист інформаційної складової фінансово-економічної безпеки банку банківської установи є збереженням конфіденційності, цілісності та доступності її інформації; крім того, можуть враховуватись інші властивості, такі як автентичність, відстежуваність, неспростовність та надійність.

Захист інформації суб'єкта господарювання є невід'ємною складовою захисту інформаційної безпеки в системі безпеки цього суб'єкта, якщо під остаточною розуміти такий стан підприємства, коли реалізуються основні його інтереси, ефективно проводяться комерційні операції незалежно від умов функціонування зазначеного підприємства.

В основу інформаційної безпеки має бути покладено заходи захисту інформації в засобах і мережах її передання та обробки, а також створення відповідної нормативної бази, яка б регулювала порядок доступу, зберігання і використання інформації фірми, банку, підприємства.

Існує велика кількість різних методів забезпечення інформаційної безпеки. Як правило, підрозділи безпеки порушують у банках відповідні методики роботи з персоналом щодо протидії витоку інформації, якою володіють працівники банків. Зазвичай до змісту таких методик включаються наступні:

- визначення готовності до зрадництва, легкої наживи, аморальної поведінки;
- формування сприятливих умов заробітку та кар'єри кожному із працівників;
- вжиття заходів гарантованого захисту інформаційних об'єктів та регламентування доступу до джерел інформації;
- установлення матеріальної (моральної) відповідальності за посягання на інформацію банку тощо.

Найбільш ефективним є застосування всіх цих методів в єдиному комплексі.

Аудит захисту інформаційної складової фінансово-економічної безпеки можна розділити на два види:

1) експертний аудит захисту інформаційної складової фінансово-економічної безпеки, у ході якого виявляються недоліки в системі заходів захисту інформації на основі досвіду експертів, що брали участь у процедурі аудита;

2) аудит захисту інформаційної складової фінансово-економічної безпеки на відповідність міжнародному стандарту ISO/IEC 27001:2005 «Інформаційні технології. Методи забезпечення безпеки. Системи менеджменту інформаційної безпеки. Вимоги», розробленому Міжнародною організацією по стандартизації (ISO) і Міжнародною електротехнічною комісією (IEC) на основі британського стандарту BS 7799-2:2002 «Системи керування інформаційною безпекою. Специфікація й посібник із застосування».

Таким чином, особливої уваги потребує реальне втілення запропонованих заходів щодо забезпечення інформаційної безпеки у банківській сфері, які мають стати основою для формування та реалізації інформаційної політики підприємства, захисту інформації від внутрішніх та зовнішніх загроз. З 2011 року Національний банк України впровадив відповідні методики захисту банківської, що ґрунтуються на міжнародних стандартах ISO 27001 та ISO 27002 з додаванням вимог, зумовлених конкретними потребами сфери банківської діяльності і правовими вимогами.

Література

1. Закон України від 7 грудня 2000 року №2121-III «Про банки і банківську діяльність» // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 5—6. — Ст. 30.
2. Закон України від 02.10.1992 «Про інформацію».
3. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко — К. : Правова єдність, 2009. — 544 с.

В.Е. Потокі, Н.В. Ганущак,
студенти Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України
науковий керівник: ***О.В. Шенета,***
кандидат юридичних наук, доцент,
Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України

СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Персонал підприємства — це сукупність постійних працівників, що отримали необхідну професійну підготовку та мають досвід практичної діяльності.

Залежно від виконуваних функцій увесь персонал підприємства поділяють на чотири категорії:

1. робітники;
2. службовці;
3. спеціалісти;
4. керівники.

Робітники — це персонал, безпосередньо зайнятий у процесі створення матеріальних цінностей, а також зайнятий ремонтом, переміщенням вантажів, перевезенням пасажирів, наданням матеріальних послуг та ін.

Робітники залежно від відношення до процесу створення продукції поділяються на:

- основні (які безпосередньо беруть участь у процесі виготовлення продукції або надання послуг);
- допоміжні (які виконують функцію обслуговування основного виробництва).

Службовці — це працівники, що здійснюють підготовку і оформлення документації, господарське обслуговування, облік і контроль.

Спеціалісти — це працівники, які займаються інженерно-технічними, економічними та іншими роботами.

Керівники — це працівники, що обіймають посади керівників підприємства та його структурних підрозділів.

Важливою є класифікація персоналу за професіями, спеціальностями, кваліфікацією.

Професія характеризує вид трудової діяльності, спеціальність виділяється в межах певної професії і характеризує відносно вузький вид робіт.

Кваліфікація характеризує якість, складність праці і є сукупністю спеціальних знань і навичок, які визначають ступінь підготовленості працівника до виконання професійних функцій обумовленої складності.

За рівнем кваліфікації робітники поділяються на чотири групи:

- висококваліфіковані (особливо складні та відповідальні роботи);
- кваліфіковані (складні роботи);
- малокваліфіковані (нескладні роботи);
- некваліфіковані (допоміжні та обслуговуючі роботи) [1, с. 61].

Навчання для поінформованості повинно починатися з офіційно оформленої процедури, спроектованої для ознайомлення з політикою безпеки організації та очікуваннями до надання доступу до інформації або послуг. Відділ кадрів є відповідальним за весь процес припинення найму і для управління аспектами безпеки суттєвих процедур співпрацює з безпосереднім керівником особи, що звільняється. Після припинення найму права доступу особи до активів, пов'язаних з інформаційними системами та послугами, повинні бути переглянуті. Це повинне визначити, чи необхідно видалити права доступу [2, с. 48].

Отже, персонал підприємства — це сукупність постійних працівників, що отримали необхідну професійну підготовку та мають досвід практичної діяльності. До об'єктів та предметів захисту від потенційних загроз належать: персонал; кошти; матеріальні засоби; інформаційні ресурси з обмеженим доступом, що становлять службову та комерційну таємницю; засоби і системи інформатизації; технічні засоби і системи охорони й захисту матеріальних та інформаційних ресурсів. На підприємстві існує кадрова служба, що займається визначенням критеріїв та показників, яким повинен відповідати окремий спеціаліст, також кадрова служба несе на собі відповідальність за виконання своїх функцій, від яких безпосередньо залежить безпека персоналу та підприємства в цілому.

Література

1. Економіка підприємства: конспект лекцій / [Величко В.В.] — Харків: ХНАМГ, 2004. — 114 с.
2. Звід правил для управління інформаційною безпекою (ISO/IEC 27002:2005, MOD) — 195 с.

І.В. Свида,

кандидат економічних наук, доцент,
докторант Таврійського національного університету ім. В.І. Вернадського

ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ РІВНОВАГИ В ПРОЦЕСІ ДОСЯГНЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ

В сучасних дослідженнях стійкого розвитку рівновага займає особливе місце, так як більшість вчених розглядають досягнення рівноваги як результат (мету) стійкого розвитку регіону. Герасимчук З.В. та Поліщук В.Г. зауважують, що єдиним оптимальним варіантом досягнення стійкого розвитку регіонів є ідея регіональної рівноваги [3; с. 16]. Під рівновагою розуміється стан, що зберігається скільки завгодно довго за відсутності зовнішніх дій [5]. Звідси випливає, що самі тільки внутрішні спонукальні причини не можуть серйозно вивести систему з рівноваги, зміщує рівновагу переважно зовнішнє середовище. Рівновага в економічному контексті — це ситуація, за якої жоден економічний агент (наприклад, ринок у цілому) не має жодних стимулів до зміни економічної поведінки [7]. Втім, на сьогоднішній день мова йде про стимулювання переходу до екологічного ринку товарів, послуг та технологій, а це, згідно наведеного вище тезису, вже порушення рівноваги, тому що спонукає економічних агентів до зміни економічної поведінки в напрямку

раціонального використання ресурсів та покращення умов проживання населення. Економічна рівновага — це стан господарської системи, якого вона прагне, момент, поодинокий випадок її існування [3; с. 92]. Маршалл А. виділяє 3 типи рівноваги: миттєва рівновага (незмінність), короткострокова рівновага (пристосування до умов, що змінилися), тривала рівновага (відмова від старого, щоб збудувати нове, пристосувавши його до умов, що змінилися) [1]. Таким чином, вчений пов'язує рівновагу із здатністю системи змінюватися (адаптуватися) до умов зовнішнього середовища. Але як співвіднести рівновагу соціо-еколого-економічної системи регіону із змінами та пристосовуванням до нових умов, коли більшість дослідників пов'язують рівновагу з прагненням зберегти постійність, стабільність системи? Мельник Л.Г. вірно підмічає, що поняття стійкості нерозривно пов'язане з рівновагою (симетричністю процесів), що зрівнює, зокрема, процеси: деградації і відновлення, розподілу та інтеграції й ін., але оскільки будь-який розвиток — це рух, то рівновага повинна бути динамічною [12]. Ми підтримуємо думку вченого, що якщо в соціо-еколого-економічній системі регіону мають місце процеси зрівняння, це означає, що рівновага не є стабільною (постійною), тому по ходу розвитку рівновага має бути динамічною.

Реймерс Н.Ф. сформулював правило соціо-еколого-економічної рівноваги: суспільство розвивається до тих пір і настільки, наскільки зберігає рівновагу між своїм тиском на довкілля й відновленням довкілля (середовища існування) — природо-відповідним й штучним шляхами [14; с. 147]. Ми погоджуємося, що це правило встановлює співвідношення рівноваги в соціо-еколого-економічній системі регіону і відповідає головній вимозі концепції стійкого розвитку — збереження ресурсів для прийдешніх поколінь. Втім, людство давно порушило рівновагу між тиском на довкілля й відновленням середовища свого існування. Крім того, в умовах постійних змін й швидкого старіння інформації утримати довгострокову рівновагу практично неможливо, як і зупинити розвиток (всебічний прогрес), бо це, по суті, деградація, неможливо повернутися і до попередньої рівноваги. З огляду на це Горелов А.А. зауважив, що повернення до природної рівноваги неможливо через дію самих природних законів, вони порушується в процесі будь-якої людської діяльності, тому повернутися до тієї природної рівноваги, що існувала 100 років тому, або навіть 20, просто неможливо, тому що еволюція незворотна [4]. Таким чином, пропонуємо рахувати стан динамічної рівноваги найбільш підходящим для характеристики стійкого розвитку регіону.

Мельник Л.Г. зазначає, що стійкому розвитку притаманна динамічна рівновага, яка впливає на зміну параметрів системи та дозволяє збалансувати процеси, що проходять в протилежних напрямках [12]. Динамічна рівновага регіональної системи — це коли вона може вийти із притаманного їй стану під впливом зовнішніх впливів і повернутися в якісно кращий стан [11]. Ключовим, на нашу думку, є акцент на повернення не до попереднього стану, а до якісно кращого стану. Мельник Л.Г. рахує, що досягнення повної рівноваги, яка передбачає абсолютну симетрію процесів, що відбуваються в природі і суспільстві, теоретично означало б відсутність яких-небудь змін, «біг по колу». На практиці це вело б до застою і деградації, консервацію проблем, існуючих недосконалостей та диспропорцій. Саме тому стійкий розвиток,

декларуючи в цілому досягнення рівноважності процесів, що відбуваються, передбачає їх часткову асиметрію, тобто цілеспрямоване виведення з рівноваги в тому напрямку, який орієнтований на вдосконалення економіки і суспільства [12]. На думку Мартинюка О.В., нерівновага необхідна, оскільки вона означає, що економіка працює не на межі, не перевантажена та зберігає резерви для маневру та перебудови [10; с. 72]. Климко Г. Н., Нестеренко В. П., Каніщенко Л. О. та Чухно А. А. вважають, що стан економічної рівноваги не статичний, а структурні зв'язки динамічні, завдяки чому здійснюється їх вдосконалення, тому за своїм характером рівновага завжди відносна. Економічний розвиток вони зображали як циклічний рух від рівноваги, яка склалася, до її порушення і далі до формування на більш високому рівні нової рівноваги більш складного порядку [8]. Ми це розуміємо так: коли соціо-еколого-економічна система регіону зосереджена на досягненні цілей, вона не може змінити за своїм бажанням зовнішнє середовище, але адаптуючись до нього змінюється внутрішньо й таким чином може швидше та з меншими витратами досягнути запланований результат, і саме такі внутрішні зміни системи при досягненні нею цілей сприяють якісному розвитку. Мартинюк О.А. стверджує, що виникаючі зміни, збурення, флуктації та біфуркаційні ефекти є об'єктивними закономірностями розвитку кожної складної відкритої системи і не несуть негативного або позитивного відтінку, вони описують етапи розвитку системи. Позитивні або негативні наслідки — це результат управлінських рішень та вибраної стратегії розвитку, грамотної оцінки та аналізу факторів, можливостей та потенціалу розвитку [10]. Тому важливо закласти в стратегію правильні орієнтири, які сприятимуть досягненню стійкового розвитку регіону.

У Програмі сталого розвитку України зазначено, що стійкий розвиток — це система, при якій ніякі перетворення усередині системи, ніякі зовнішні збурюючі фактори не можуть вивести її зі стану динамічної рівноваги [6]. З.В. Герасимчук та І.С. Кондіус відмічають, що для динамічних систем стійкий розвиток означає не консервацію існуючого стану, а еластичну змінність при збереженні цілісності системи та її найважливіших елементів за рахунок внутрішніх і зовнішніх факторів доти, поки значення дисбалансу гаситимуться раніше, ніж система змінить свою структуру [2; с. 15]. Одностайна з вченими і Терещенко, яка стверджує, що система, яка динамічно розвивається, перебуває в стані стійкої рівноваги. Це не означає, що вона знаходиться в деякому застиглому або нерухомому стані. Динамічна організація, прагнучи до стійкості, продовжує удосконалюватися та розвиватися [13]. Тимонова Е.Т. розглядає динамічну рівновагу стійкого розвитку як коливальний стабільний стан, в якому перебуває система, поки через деякий час накопичення нових невирішених проблем знову зробить стан нестабільним [15]. Отже, коливальний стабільний стан соціо-еколого-економічної системи регіону будемо розглядати як готовність до удосконалення через адаптацію, гнучкість, маневреність, відкритість змінам.

В продовження дослідження рівноваги зосередимо увагу на понятті рівноважності. Купріянова К.О. під рівноважністю розуміє «задане підпорядкування елементів системи» [9], тобто ієрархічне підпорядкування. Так, у концепції мова йде про взаємопов'язаний розвиток рівновагомих за значенням складових стійкого

розвитку (соціум-економіка-екологія), які повинні розглядатися системно в рівнозначній сукупності й спрямовуватися на досягнення спільного результату в довгостроковій перспективі, в протилежному випадку, - зокрема, коли на перше місце ставиться тільки інтереси однієї або двох складових, - вважаємо, що рівновагомості не буде. Тому при управлінні соціо-еколого-економічною системи регіону в динамічному середовищі наголошуємо на рівновагомості всіх її елементів. На нашу думку, саме рівновагомість складових стійкого розвитку може стати тією стабільністю та незмінністю, яку хочуть бачити вчені довгостроковим результатом стійкого розвитку в динамічному середовищі.

Література

1. Білецька Л.В. Економічна теорія (Політекономія. Мікроекономіка. Макроекономіка) Навч. пос. 2-ге вид. перероб. та доп. / Білецька Л.В., Білецький О.В., Савич В.І. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 688 с.
2. Герасимчук З.В. Теоретичні та прикладні засади прогнозування стійкого розвитку регіону. — Моногр. / Герасимчук З.В., Кондіус І.С. // Луцьк, «Надстир'я», 2010 — 410 с. — С. 15.
3. Герасимчук З.В. Стимулювання сталого розвитку регіону: теорія, методологія, практика: Монографія // Герасимчук З.В., Поліщук В.Г. // Луцьк: РВВ ЛНТУ, 2011. — 516 с., С.16, С. 92.
4. Горелов А.А. Экология: Учебное пособие. — М.: Центр, 1998. — 240 с.
5. Давидов Л.К., Конкіна Н.Г. Загальна статистика : стаття / Давидов Л.К. — Львів. : ВАТ « Книжкова друкарня наукової книги ». — 2006. — 460 с.
6. Екологія та соціальний захист. Програма сталого розвитку України. — Режим доступу: http://www.esz.org.ua/?page_id=4128.
7. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.1 / [редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін.]. — К. : Видавничий центр «Академія», 2000. — 864 с.
8. Климко Г. Н., Нестеренко В. П., Канищенко Л. О., Чухно А. А. Основы экономической теории: политэкономический аспект: Підруч. для студ. екон. спец. вищ. закл. осв. / Григорій Никифорович Климко (ред.), Василь Павлович Нестеренко (ред.). - 2. вид., перероб. і доп. — К.: Вища школа, 1999. — 743 с. — Режим доступу: <http://194.44.152.155/elib/local/sk617696.pdf>.
9. Купріянова К.О. Синергетичний ефект, як засіб підвищення ефективності діяльності підприємства / К.О. Купріянова [Електронний ресурс]: Стаття — Режим доступу до статті: http://www.rusnauka.com/12_KPSN_2010/Economics/63516.doc.htm.
10. Мартинюк О.А. Формалізація типів інноваційної динаміки підприємства. - Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. — С. 72–75., С. 72. Режим доступу: <http://e-visnyk.zdia.zp.ua/journals/4-10-2017/15.pdf>.
11. Мартишин Е.М. Эволюционные механизмы модернизации в стратегии региона. - Региональная экономика: теория и практика.
12. Мельник Л.Г. Основы экологии. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підручник / За заг. ред. д. е.н., проф. Л. Г. Мельника та к. е.н., проф. М. К. Шапочки. — Суми: ВТД “Університетська книга”, 2005. — 759 с.
13. Монастирський Г.Л. Теорія організацій: Підр., Г.Л.Монастирський. — Тернопіль, ТНЕУ, 2014. — Режим доступу: http://dSPACE.tneu.edu.ua/bitstream/316497/800/1/Theory_organiz.pdf.
14. Реймерс Н.Ф. Экология (Теория, законы, правила, принципы и гипотезы). — М.: Россия молодая, 1994. — 367с., С. 147.
15. Тимонова Е.Т. Основы экологии и охрана окружающей среды: учебно-методическое пособие / Е. Т. Тимонова, И. А. Тимонов; УО «ВГТУ» — Витебск, 2011. — 228 с.

СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ

Н.В. Ганущак, М.В. Елешкевич,

студенти Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України

науковий керівник: ***О.В. Шенета,***

кандидат юридичних наук, доцент,
Навчально-науковий інститут інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України

ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ

Інформація — це будь які відомості або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді [1].

Визначення інформаційних ресурсів як сховищ документованої інформації відображає аспект масиву документів достатньо, але аспект потоку документів — недостатньо. Деякі вітчизняні та зарубіжні вчені вважають доцільним відносити до складу інформаційних ресурсів сучасні інформаційні системи, а в окремих випадках і персонал, що опрацьовує інформацію. Інформація — це відомості про суб'єкти, об'єкти, явища і процеси. Згідно законодавства України інформація — відомості, подані у вигляді сигналів, знаків, звуків, рухомих або нерухомих зображень чи в інший спосіб [2, с. 10].

Інформаційний ресурс — це інтелектуальний ресурс, фактор колективної творчості і головні труднощі в розумінні його природи і функцій полягають у розкритті механізму перетворення знань на силу, способів його впливу на матеріальні фактори прогресу. Але сам по собі інформаційний ресурс не рухає системи. Її рушіями виступають матеріальні сили, енергетичні і трудові фактори. Інформаційний ресурс немов фермент перетворює ці матеріальні фактори з латентного в активний стан і спрямовує їх у задане русло.

Національні інформаційні ресурси формуються в результаті діяльності органів державної влади, державних і недержавних підприємств, суспільних, наукових, навчальних і інших організацій. Вони можуть бути державними й недержавними, знаходитися у власності й володінні громадян, органів державної влади, органів міського самоврядування, організацій і суспільних об'єднань. Наслідки технологічних інновацій прискорили революцію у відтворенні і розповсюдженні інформаційних ресурсів [3, с. 9].

Інформаційні ресурси можна класифікувати за такими ознаками:

— приналежність ресурсу до певної організаційно-технологічної системи (наприклад, бібліотечної мережі, засоби масової інформації, корпоративної системи);

- спосіб виділення об'єктів обліку (твори, документи, видання, бази даних, інтернет- сторінки, сайти, тощо);
- призначення ресурсу (масова інформація, освіта, бізнес, переписка);
- зміст ресурсу (тематичний, об'єктний, функціональний);
- видовий склад ресурсу (види документів);
- джерело інформації (національне або закордонне, офіційне або неофіційне тощо);
- правовий статус ресурсу (публічні документи, об'єкти інтелектуальної власності, спам, таємні документи, тощо);
- структурний тип ресурсу, що включає: можливість виділення даних від програм та представлення, формати, кодування, інше;
- відкритість ресурсу (відкритий або з обмеженим доступом); — ступінь структурованості інформації;
- спосіб розповсюдження і носій;
- мова ресурсу.

Крім того інформаційні ресурси мають ряд характеристик. Основними характеристиками продуктивності є:

- пропускна спроможність;
- час відгуку;
- час затримки.

Не менш важливою характеристикою ІР є його вартість. При цьому вартість ІР визначається не тільки (і не стільки) вартістю використаних при його створенні програмних засобів, а і вартістю інформації, яка в нього закладена [4, с. 135].

Дуже важливою на сьогодні є задача забезпечення захисту інформаційних ресурсів, тому що у інформаційному суспільстві знання, інформація, дані стають найбільшою цінністю. Все це призводить до необхідності урахування питань безпеки при розробці ресурсу на абонентському, каналному і мережевих рівнях. Для цього використовуються організаційні і технічні методи та засоби захисту. На абонентському рівні застосовуються системи розмежування та розподілу прав доступу до засобів доступу інформаційно-комунікаційної мережі. На каналному рівні застосовуються методи сегментації та логічної структуризації інформаційних потоків та відповідні технічні засоби, як то мережеві маршрутизатори та мережеві екрани та криптографічні методи за засоби захисту від несанкціонованого доступу. Для забезпечення адекватної цінності ІР захисту інформації пропонується застосування системи управління безпекою організаційної структури, яка об'єднує методи і засоби захисту в єдину систему. За визначеними на попередніх етапах відомостями обираються засоби створення інформаційних ресурсів. Варто визначити, що створення комп'ютеризованої інформаційно-комунікаційної системи не завжди є виправданим. Якщо приймається рішення про доцільність створення саме комп'ютерного ресурсу, то для його створення (або для створення окремих його частин) можливе використання існуючих технологій автоматизації розробки баз даних, інформаційних сховищ та інформаційних колекторів. Інформаційний ресурс повинен постійно розвиватися. Після реалізації ресурсу або навіть певної його частини виникають нові задачі, які призводять до необхідності нового циклу

вдосконалення. При проектуванні інформаційних ресурсів необхідно визначити, які засоби обробки інформації він має реалізувати. Важливою задачею є організація пошуку у інформаційних ресурсах [5].

Для забезпечення ефективного пошуку засоби пошуку необхідно передбачити ще при проектуванні інформаційних ресурсів. Пошук інформації досить часто організовується ієрархічно, тобто ведеться пошук у результатах попереднього пошуку. У таких випадках пошук буде проводитися швидше, якщо зберігати проміжні результати пошуку. Таким чином можна не починати пошук спочатку. Однак такий підхід складно застосувати у деяких пошукових системах, так як він вимагає додаткових ресурсів. Тому досить часто ієрархічний пошук реалізується простим додаванням нової умови до попередніх (наприклад, у пошуковій системі Google). Використання індексації, класифікації та тегування вимагає первинної обробки інформації. Така обробка включає аналіз інформації з метою її класифікації. Таким чином неструктуровану інформацію можна певним чином структурувати. Аналіз документів може проводитися за змістом або за діями користувачів. Аналіз за діями користувачів дозволяє з'ясувати, наскільки документ відповідає визначеним для нього ключовим словам чи класам. Таким чином, можна стверджувати, що для досягнення конкурентоспроможності організаційної структури на ринку їй необхідно розробляти інформаційні ресурси та системи їх обробки.

Тому дуже актуальним є питання визначення єдиного універсального підходу, який дозволив би приймати обґрунтовані рішення та обирати оптимальні засоби та методики для продукування інформаційних ресурсів. Аналіз стану інформаційних ресурсів країни, вивчення інформаційних потреб різноманітних категорій користувачів указують на значну різноманітність видів інформаційних ресурсів по формах представлення інформації, технологіях та організаційних рішеннях щодо їх зберігання та використання. Водночас накопичилася і множина проблем, які у своїй більшості є загальними для всієї сфери формування й використання інформаційні ресурси. Формування системи управління інформаційними ресурсами для України на даному етапі її розвитку стає стратегічним напрямком і потребує від органів державної влади вирішення проблем, що виникають із єдиних методологічних позицій.

Література

1. Закон України від 02.10.1992 „Про інформацію”.
2. Нестеренко О.В. Єдина державна система електронних інформаційних ресурсів [Текст] / О.В. Нестеренко // Науково-технічна інформація. — 2006. — №4. — С. 3—9.
3. Цаленко М.Ш. Основы теории информационных ресурсов и социальная память [Текст] / М.Ш. Цаленко // Научно-техническая информация. Серия «Организация и методика информационной работы». — 2006. — №12. — С. 1—11.
4. Маслянюк П.П. Інформаційні ресурси та засоби їх створення [Текст] / П.П. Маслянюк // Вісн. Східноукр. нац. ун-ту ім. В.Даля. — 2008. — Т.1, №7. — С. 132—140.
5. Бакут П.А. Информационные ресурсы — вопросы теории и практики / П.А. Бакут // Научно-техническая информация. Серия «Организация и методика информационной работы». — 2007. — №11. — С. 16—23.

С.І. Петричко,
здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістра
факультету економіки управління та інженерії Мукачівського державного університету
науковий керівник: **О.В. Феєр,**
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та управління економічними процесами
Мукачівського державного університету

ЕФЕКТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ – ЕФЕКТИВНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА

Здійснення виробничо-господарської діяльності підприємством спрямовано на досягнення комерційного успіху. Враховуючи динамічний розвиток суспільства (як правило швидкі зміни), особливо гострим є питання реалізації ефективного менеджменту на підприємстві та прогнозування подій. Перед керуючою системою підприємства постійно постають виклики і завдання, які потребують негайної реакції і вирішення. Це вимагає використання і адаптацію всіх елементів менеджменту у кожній конкретній ситуації.

Розглянемо, що розуміють під поняттям «менеджмент» і визначимо основні його складові. В процесі розгляду досліджуваної категорії стає зрозумілим широкий спектр підходів до її трактування. Так, Longman Dictionary of Contemporary English представляє основні визначення менеджменту:

1. Контроль, управління.
2. Керівництво.
3. Спосіб життя [1, с. 999].

English Oxford living dictionary містить такі тлумачення «менеджмент»:

1. The process of dealing with or controlling things or people. — Процес взаємодії або управління речами чи людьми.
2. The people managing a company or organization. — Люди, які здійснюють керівництво компанією або організацією.
3. The responsibility for and control of a company or organization — Відповідальність за та контроль компанії або організації [2].

Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики подає наступне визначення: management:

1. наукова організація управління. Її чотири основні елементи: планування, організація, мотивація та контроль;
2. керівний склад управлінців на різних рівнях [3, с. 51].

Менеджмент (англ. Management) — вид управління; діяльність, спрямована на перетворення вихідної ситуації в бажану; сукупність принципів, методів, засобів і форм управління виробництвом з метою підвищення його ефективності та збільшення прибутку. Вміння добиватися поставлених цілей, використовуючи працю, інтелект, мотиви поведінки інших людей. Менеджмент — функція, вид діяльності з керівництва людьми в різних організаціях, а також галузь людських знань, які допомагають здійснити цю функцію [4].

Враховуючи вищевказане можемо розглядати менеджмент як діяльність направлену на ефективне використання ресурсів і як наслідок — досягнення бажаного результату. Дана діяльність передбачає використання функцій управління, рівнів управління, методів менеджменту, стилів управління тощо.

В економічній літературі виділяють функції — планування, організація, мотивація та контроль, кожна представлена на підприємстві як сукупність послідовних і взаємопов'язаних дій управлінського персоналу, які спрямовані на досягнення бажаного результату.

Виділяють три рівні менеджменту — інституційний, управлінський, технічний, кожному з яких відповідає керівник (група керівників) вищого, середнього і нижчого рівня.

Керівники в ході здійснення управлінської діяльності можуть використовувати різноманітні стилі управління, які полягають у налагодженні взаємовідносин з партнерами та розв'язанні організаційно-управлінських завдань.

Залежно від обраного стилю керівником можуть використовуватись різні методи. Методи менеджменту — це способи впливу керівної системи на керовану для досягнення завдань і цілей, що стоять перед організацією [5, с. 50]. Виділяють економічні, організаційно-розпорядчі і соціально-психологічні методи менеджменту, кожен з яких передбачає ряд важелів впливу на керовану систему підприємства.

Поєднання і раціональне використання всіх елементів менеджменту в сталих або кризових умовах забезпечить підприємству можливість акумулювати всі необхідні ресурси і як наслідок забезпечить йому ефективне функціонування.

Література

1. D. Summers Longman Dictionary of Contemporary English / D. Summers. — Edinburg: Pearson Education Limited, 2003. — 1950 p.
2. English Oxford living dictionary [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/management>
3. Яковенко Р. В. Тлумачний англо-український словник економічних термінів з елементами теорії та проблематики. Дидактичний довідник / Роман Яковенко. — [Вид. 2-ге, випр.]. — Кіровоград: видавець Лисенко В.Ф., 2015. — С. 51.
4. Завадський Й.С. Економічний словник [Електронний ресурс] / Й.С. Завадський, Т.В. Осовська, О.О. Юшкевич. — Режим доступу: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/EKONOMIC_SL_2006.pdf
5. Керівництво організацією: Навч. посібник / О.Є. Кузьмін, Н.Т. Мала, О.Г. Мельник, І.С. Процик. — Львів: Вид-во Нац. ун-ту «Львівська політехніка», 2008. — 50 с.

СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УКРАЇНІ

Менеджмент — це самостійний вид професійної діяльності, направлений на досягнення визначених цілей шляхом раціонального використання матеріальних, фінансових і трудових ресурсів з обов'язковим застосуванням економічних методів управління [1, с. 10].

Менеджмент зародився понад 100 років тому, але за цей час змінилося багато технологій, сучасний менеджмент має чимало відмінностей від традиційного.

Сучасний менеджмент — це складне соціально-економічне, інформаційне та організаційно-технологічне явище, процес діяльності, що має справу зі зміною стану, якостей об'єкта управління. Він містить знання, уміння, навички, прийоми, мотивацію тощо. Тобто, сучасний менеджмент містить все те, що входить в поняття соціальних та людських технологій [2].

Сучасний менеджмент має складну модель, яка містить нові важливі функції, на відміну від традиційного, такі як:

- міжособистісні і мережеві комунікації, це скорочує час та надає більше можливостей щодо доступу інформації;
- інтелектуальне прийняття рішень та засоби системного впливу на компанії, що забезпечують зростання їх конкурентоспроможності;
- логістичні функції — забезпечення працівників необхідними ресурсами, матеріалами та засобами виробництва;
- зріст соціальної орієнтації менеджменту у компанії. Тобто керівники повинні створити взаємозв'язок та націлити своїх менеджерів на участь у заробітку прибутку.

Також сучасний менеджмент включає в себе різні види менеджменту:

- інноваційний — управління нововведеннями;
- фінансовий — управління грошовим процесом;
- стратегічний — управління певним планом, для перспективності організації;
- маркетинговий менеджмент та інші.

Крім зазначених особливостей сучасного менеджменту, слід також підкреслити, що нині відбувається його інтернаціоналізація, колективне осмислення нових реальностей, породжених поглибленням міжнародного поділу праці, зростанням конкуренції і взаємозалежності в світовій економіці, створенням міжнародних систем інформації, інших структур з інтеграційними властивостями.

В цілому сучасний менеджмент характеризується:

- зміною змісту планування;
- всебічним дослідженням факторів успішної діяльності;
- орієнтацією управління на досягнення стабільних успішних результатів;
- розвинутою теорією і практикою маркетингу;
- розробкою ефективних технологій прийняття рішень;

- широким застосуванням математичних методів і досягнень інформатики в управлінні на базі персональних ЕОМ;
- розвинутою мережею розрахункових систем і засобів комунікацій;
- активною участю персоналу в управлінні;
- дедалі більшим зверненням до здорового глузду, простих істин, які доступні для розуміння і використання широкими масами.

Безпосередньо технологічні питання тепер не включаються в сферу компетенції спеціалістів з організації та управління. Наприклад, які добрива слід вносити в даний ґрунт, вирішує агроном. Спеціаліст з питань організації й управління вказує, не що робити, а як робити: організовує процес праці, обліку, контролю, дає оцінку економічній ефективності, рекомендації щодо раціонального використання робочої сили й обладнання тощо.

Перехід економіки до ринкових відносин сприяв розвитку менеджменту в Україні. З'явилась потреба у вдосконаленні організаційно-економічного розвитку організацій та підприємств, нових методик вирішення проблем та боротьби з конкуренцією.

Основною тенденцією менеджменту в Україні є надання більшої влади співробітникам, а не керівнику організації. У зв'язку з ситуацією в нашій країні майже всі управлінські компанії зосереджені лише на прибутку. Тому багато керівників думають лише про себе і свій дохід, а не про своїх співробітників, які намагаються покращити успіх компанії. Кожен керівник повинен вміти залучити, зацікавити та надихнути своїх співробітників, для покращення і ефективності їх роботи. Але вже є керівники, які мають наміри покращувати не тільки свою організацію, а й менеджмент в цілому.

Отже, менеджмент в Україні перебуває на етапі формування та пошуку дієвих способів для підвищення рівня своїх підприємств, їх конкурентоспроможності на ринку управління. Менеджерам потрібно відслідковувати зміни та оновленнями сучасного менеджменту і мати необхідні вміння для розвитку та успіху своєї організації, боротьби з конкуренцією, боротьби за майбутнє компанії та підприємницької діяльності взагалі.

Література

1. Герчикова И.Н. Менеджмент: Учебник. 3-е изд. перераб. и доп. — М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. — 501 с.
2. В.Г. Федоренко, О.М. Діденко, Є.В. Бондаренко О.Ф. Іткін, О.М. Панько, В.І. Анін, Ю.Б. Пінчук. Основи менеджменту. / За науковою ред. проф. В.Г. Федоренка — К.: Алерта, 2007. — 420 с.

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК І ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

В.В. Даниленко,

асистент кафедри обліку та аудиту, Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА РИНКУ ПОСІВНИХ МАТЕРІАЛІВ

Державні норми, вимоги сільського господарства та споживчий попит впливають на прийняття та поширення технологій вирощування гібридних сортів у сільському господарстві. Розробка високоякісного насіння гібридних зернових культур є багаторічним процесом, який включає численні тестові випробування, що проводяться біотехнологічними фірмами, і призводить до комерціалізації кількох вибраних сортів. Комерційна ціль селекційно-генетичного поліпшення досягається за рахунок цінкових премій, які сплачуються виробниками зерна за гібридне насіння в порівнянні з ціною вихідного матеріалу селекції. Дана робота висвітлює декілька ключових принципів, які притаманні насінневі та біотехнологічним фірмами, в процесі ціноутворення з оглядкою як на стимулювання попиту, так і на здобуття певних економічних вигод, які можуть бути отримані завдяки досягненню прогресу у технологіях схрещування.

Витрати на дослідження та розробки (НДДКР) на нові та патентоспроможні генетичні поєднання є важливою частиною собівартості насіння. Протягом останнього десятиріччя рівень витрат приватного сектору на науково-дослідницьку діяльність у сільському господарстві різко збільшився, оскільки застосування нових біотехнологій дедалі більше пов'язане з винятковими правами власності на реалізацію певних гібридів. Це сприяло зростанню цін на насіння. Проте інституційні принципи того, як вартість дослідницьких робіт перекладається на ціни на насіння, відрізняється залежно від рослинної культури. Розвиток гібридної кукурудзи в Україні має практику залучення приватного сектора насамперед тому, що гібридна сила не підтримується в насінні з врожаєм попереднього року. Насіння соняшнику також розроблялися в першу чергу за рахунок приватних досліджень та розробок. Таким чином, витрати на НДДКР в структурі вартості кукурудзи та соняшникових олій передбачаються для передачі споживачам. Навпаки, наукові дослідження та розробки сортів, наприклад, озимих ріпаку та ячменю проводяться переважно у державному секторі та фінансуються за рахунок попередніх інвестицій через програми «Селекція в рослинництві» та «Селекція сільськогосподарських

культур у ланках первинного рослинництва» [3]. Як наслідок, ціни на насіння даних культур зазвичай відображають лише невелику частку загальних витрат на розробку.

Ринкова вартість насіння гібридів зерна відображає як витрати на виробництво насіння, так і переваги сільськогосподарських підприємств за їх використання. Щоб виробник посівного матеріалу залишався конкурентоспроможним у довгостроковій перспективі, операційний дохід від реалізації, за вирахуванням операційних витрат, повинен бути достатнім для покриття фіксованих витрат, пов'язаних із витратами на розробку та тестування, маркетинг та рекламу, а також вартістю фінансування. Тим часом ціни на насіння не повинні перевищувати чисту користь виробників зерна від використання насіння.

Ціни на насіння також можуть залежати від зростання рівня промислової концентрації. Біотехнологічні фірми можуть скористатися відповідними економічними можливостями компліментарності, які підвищують ефективність досліджень та розробок, пов'язаних з селекційними покращеннями за ознаками та/або культурами. З іншого боку, висока концентрація викликає занепокоєння з приводу реалізації ринкової влади, яка може негативно вплинути на ефективність науково-дослідної діяльності, швидкість технічного прогресу в сільському господарстві та швидкість прийняття біотехнологій. Але, як свідчить практика досліджень конкурентних відносин в сільському господарстві [1], наявність на ринку взаємодоповнюючих товарів (в нашому випадку, наприклад, різні характерні риси гібридів однієї культури) часто є передумовою до зниження цін реалізації. Розвиток біотехнологій є каталізатором для інновацій в сільському господарстві, та пов'язаний зі зростанням приватних інвестицій в НДДКР, патентуванням гібридів та збільшенням концентрації на ринку насіння. Стрімкий розвиток галузі (про наявність виробничих програм у сфері насінництва на 2017 рік в Україні заявили як мінімум 480 компаній) виробництва насіння свідчить про те, що біотехнологія позитивно сприяє зростанню продуктивності сільськогосподарської продукції [2].

Зацікавленість іноземних виробників (Bayer, Syngenta, DuPont) призводить до збільшення концентрації на українських ринках насіння, і вони стають частиною тенденції до більшої вертикальної інтеграції в секторі біотехнологій. Ці зміни піднімають питання щодо організаційної ефективності української насінневої галузі, що важливо, оскільки насіння є одним з найважливіших факторів зростання продуктивності виробництва зерна в Україні.

Література

1. Даниленко В. В. Детермінанти та пріоритети моніторингу конкурентоспроможності аграрних підприємств / В. В. Даниленко. // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія: Економіка і менеджмент. — 2016. — №1. — С. 78–83.
2. На ринку насіння загострюється конкуренція [Електронний ресурс] // Landlord. — 2017. — Режим доступу: <http://landlord.ua/na-rinku-nasinnya-zagostyuyetsya-konkurenciya/>.
3. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для селекції в рослинництві [Електронний ресурс] // Законодавство України. — 2011. — Режим доступу до ресурсу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/232-2009-%D0%BF>.

М.О. Зінченко, М.М. Зайнчовська,
студентки факультету менеджменту та маркетингу
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

М.А. Чайковська,
кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

НЕОЛІБЕРАЛІЗМ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ІНФЛЯЦІЄЮ ТА БЕЗРОБІТТЯМ

Анотація. Економіка зазнає спаду, коли починають розвиватись такі кризові явища як зниження кон'юнктури, зменшення купівельної спроможності населення, високий рівень інфляції, нестабільність господарського та податкового законодавства, нестабільність фінансового та валютного ринків, криза окремих галузей, посилення ринкових монополій, політична нестабільність, безробіття тощо. У цій статті ми дослідили взаємозв'язок між інфляцією та безробіттям спираючись на дослідження неолібералістів.

Ключові слова: неолібералізм, інфляція, безробіття, крива Філіпса, теорія Фрідмена.

Постановка проблеми. Неолібералізм, як новий напрям економічної думки, виник ще у 30-х роках ХХ ст. Погляди його представників базувались на неокласичній методології. Неолібералісти захищали відносини конкуренції, вважали доцільною мінімізацію втручання держави у контроль ринку. На їх думку держава мала контролювати тільки головні аспекти економіки, зокрема, наявність конкуренції, щоб не допустити монополізації ринку [1].

Однією з течій неоліберальної економічної думки був монетаризм, що зародився у стінах Чиказького університету у 20-х роках ХХ століття. Найбільшого розквіту цей напрям набув після виходу численних публікацій Мілтона Фрідмена, за що у 1976 році вченого було відзначено премією пам'яті Альфреда Нобеля. Історичною передумовою, завдяки якій монетарну політику почали застосовувати, стала криза доктрини кейнсіанства 70-х рр. ХХ ст., котру можна охарактеризувати стагфляцією, шоками пропозиції, бюджетними дефіцитами, завеликою часткою державного сектору та бюрократизмом. Основою роль у коливальному русі економіки монетаристи відводять грошам. Тому найбільшу увагу вони зосередили на взаємозв'язку інфляції та безробіття.

Інфляція — це економічне явище, що полягає у знеціненні грошей під тиском підвищення загального рівня цін на товари та послуги. За монетарною макроекономічною теорією, явище має грошову природу та залежить від обсягів попиту. Монетаристи визначають інфляцію основною економічною проблемою, оскільки вона викликає порушення грошового обігу.

Безробіття — кризове явище в економіці країни, що характеризується наявністю працездатного населення, котре не може знайти роботу. Значний вплив

на рівень зайнятості у короткостроковому періоді та на обсяг виробництва здійснюють саме гроші.

Ця тема є актуальною, оскільки ринкова економіка та відносини конкуренції функціонують у більшості держав. Економіки деяких держав розвиваються за неоліберальними принципами. Постає питання щодо визначення переваг та недоліків цього економічного напрямку.

Стан дослідження. Проаналізувавши роботи зарубіжних науковців: І. Валлерстайна, Р. Гасанова, Д. Гелбрейта, Я. Жаліло, Т. Палмера, М. Портера, Дж. Робінсона та вітчизняних: А. Сменковського, В. Коломойцева, В. Найдьонова, які досліджували економічний напрям неолібералізму, можна створити узагальнену картину їх поглядів на зв'язок інфляції та безробіття.

Виклад основного матеріалу. Неолібералісти розглядали теорію грошей, започатковану А. Смітом та Д. Рікардо. На відміну від попередніх вони вважали, що грошова система повинна підпорядковуватись основному закону грошового обігу — це стало підґрунтям для виникнення монетаризму. Його основний принцип полягає в тому, що альтернативи ринковій економіці не існує.

Американський економіст, що мав українське коріння, Мілтон Фрідмен сформував такі погляди на інфляцію та її вплив на економіку:

1. Причиною інфляцій є форсована емісія грошей.

2. Інфляція — явище грошового порядку, саме тому боротися з нею можна лише на ринку грошей.

3. Розглядав теоретичні підходи до створення економічної політики для регулювання обігу грошей шляхом державного втручання.

Кейнс вважає, що головним державним завданням вирішення проблеми зайнятості, а отже зменшення чисельності безробітних.

Тобто рівень зайнятості залежить від заробітної плати, тому помірна інфляція, а незначне постійне підвищення заробітної плати — кращий спосіб підвищити зайнятість, але залишати заробітну плату на одному рівні [3].

Але Фрідмен вважав, що ці заходи не є доцільними, оскільки люди розуміють, що реальна вартість їх заробітної платні не змінюється. Прискорювання інфляції позитивно впливає на безробіття лише у короткостроковому періоді, результатом є скорочення зайнятості, отже варто боротись не з безробіттям, а з рівнем інфляції.

Фрідмен сформулював теорію «об'єктивного, природного безробіття», де розповідається про циклічність зайнятості та безробіття. Скорочення маси грошей - ознака криз, супроводжується кон'юнктурними змінами на ринку праці. Безробіття пов'язане з «об'єктивністю» грошового попиту на робочу силу, розмір якого залежить від обсягу виробництва. При стимулюванні цього попиту штучним впливом одержимо підвищення цін, а не зайнятості. Водночас вчений визнає необхідність у резерві трудових ресурсів для можливості регулювання зайнятості, коли виникає потреба збільшити обсяги виробництва, товарну пропозицію, але не спричинити підвищення заробітної плати. Отже, немає потреби регулювання зайнятості. Рівень безробіття 4—5% є допустимим для використання ринку праці як чинника, що стабілізує кон'юнктуру та забезпечує оптимальність рівня заробітної плати.

Кейнс вважав за доцільне регулювання рівня реальної заробітної плати шляхом державного втручання.

На думку Фрідмена, навпаки, ринок повинен сам встановлювати розмір заробітної плати. Вчений пропагує скасування законів про поріг заробітної плати. У кризові періоди відбувається скорочення заробітної плати та підвищення чисельності безробітних, що сприяє зниженню цінового рівня та стимулює вихід з кризи. Отже, заробітна плата є стабілізатором ринкової рівноваги [4].

У XIX — початку XX століття були проведені дослідження залежності безробіття від інфляції, і на основі статистичних даних західні економісти виявили залежність: ці два процеси розвиваються у протилежних напрямках. Так, або інфляція обмежує безробіття, або безробіття обмежує інфляцію [2].

У 1958 році англійський економіст Олбан Філіпс вивів криву інфляції попиту та побудував графік залежності інфляції й безробіття — «Криву Філіпса» (Рис. 1).

Згідно теоретичній концепції цієї закономірності, в довгостроковому періоді між інфляцією та безробіттям зв'язку немає, проте у короткостроковому існує обернений зв'язок. На графіку горизонтальна вісь відповідає за безробіття, а вертикальна вісь за темпи інфляції.

Однак, крива Філіпса має деякі недоліки. Вона не зображує повну картину економічного стану країни, а демонструє її лише спрощений вид. Крива Філіпса базується на статистичних даних ідеальної моделі капіталізму, де немає глобальних подій, які характерні сучасній економіці. Ще одним недоліком кривої Філіпса є те, що вона може бути застосована лише при повзучих темпах інфляції, і не придатна для зображення економічної ситуації при голопуючій та гіперінфляції.

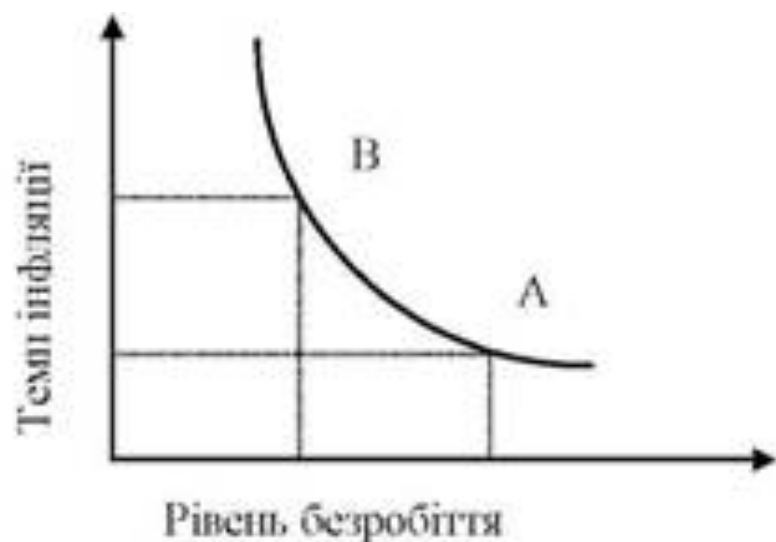

Рис. 1. Крива Філіпса у короткостроковому періоді

Побудувавши криву Філіпса згідно економічних показників щодо інфляції та рівня безробіття України в довгостроковому періоді, дістаємо підтвердження про відсутність зв'язку між рівнями інфляції та безробіття, що відповідає залежності Філіпса. (Рис. 2)

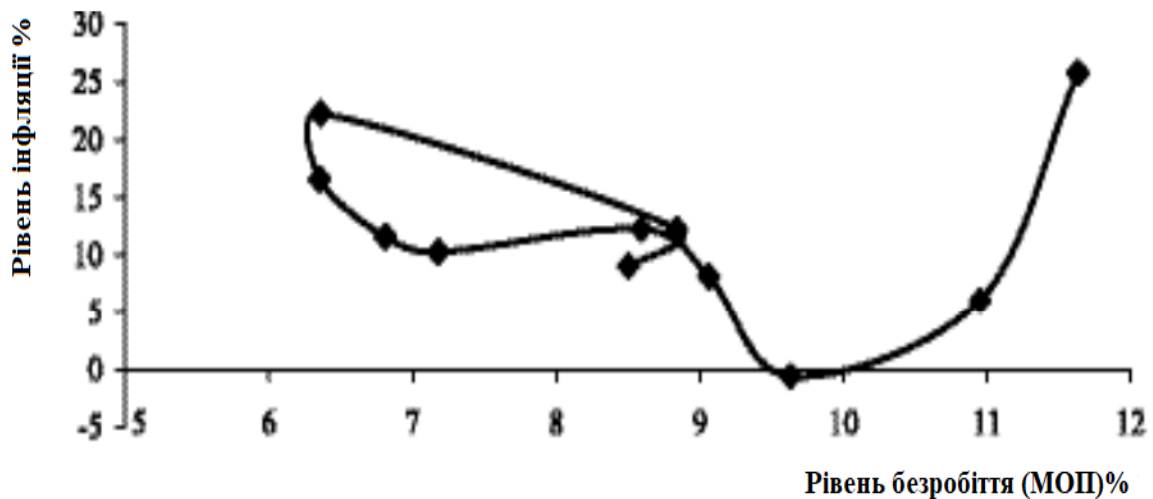

Рис. 2. Крива Філіпса для України в довгостроковому періоді (2000–2010 рр.)

У наш час в Україні є значні проблеми як з інфляцією, так і з безробіттям. Спостерігається прогрес інфляції, девальвація гривні, а заробітна плата не підвищується, а в порівнянні з курсом долара, навіть падає. Це спричиняє збільшення чисельності безробітних, що посилюється ще закриттям та збанкрутуванням багатьох приватних підприємств, що надавали робочі місця. Встановлена державою мінімальна заробітна плата не забезпечує нормальний рівень життя.

В більшості країн поріг заробітної плати встановлює саме держава, що не відповідає баченням неолібералістів.

Проте керованість заробітної плати лише ринком зумовить її нестабільність. На нашу думку саме держава повинна встановлювати її рівень, але водночас пильнувати за тенденціями світового ринку, щоб лишатись повноцінним його учасником.

Висновки. Отже, неолібералісти досліджували взаємозв'язок рівня безробіття та інфляції, вивели загальні положення щодо саме покращення рівня безробіття у масштабному розумінні, а не лише розглядаючи найближче майбутнє.

Модель Філіпса, яка повністю показує залежність інфляції від безробіття, є не дієвою при великих темпах інфляції, та масштабних змінах у сучасній економіці. Крива Філіпса є дієвою лише стосовно короткострокового періоду. Саме тому можемо вважати, що цей засіб передбачення майбутніх дій для монетарної політики є більш доцільним для невеликих проміжків часу.

Головні ідеї неолібералістів збереглися до сьогодні, проте зазнали значних змін.

Література

1. Корнійчук Л.Я., Історія економічних учень Навчальний посібник / К.: КНЕУ, 1999. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.info-library.com.ua/books-text-5632.html>
2. Кириленко В.В. Економіка: Навчальний посібник. — Тернопіль: Економічна думка, 2002. — 193 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://buklib.net/books/33845/> (Взаємозв'язок між інфляцією і безробіттям)
3. Економічна модель капіталістичного суспільства. Американський неолібералізм. Монетаризм. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/21848/
4. Фридмен Милтон. «Если бы деньги заговорили..». / Милтон Фридмен; Пер. с англ. проф. Л. С. Микша, канд. физ.-мат. наук А. М. Семёнов. — М.: Дело, 1998.
5. Сірко А.В. Економічна теорія. Політеконмія. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pidruchniki.com/1716100262924/politekonomiya/vzayemozvyazok_bezrobittya_infl_yatsiyi

ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ І КРЕДИТ

А.В. Головіна,

студентка Навчально-наукового інституту економіки і управління
Національного університету харчових технологій

науковий керівник: **Л.В. Шірінян,**

професор, доктор економічних наук, завідувач кафедри фінансів
Національного університету харчових технологій

УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ

Вступ. Складність процесу управління активами страховиків пов'язана з ризиковим характером їх діяльності, непередбачуваністю виникнення страхових випадків і розмірів пов'язаних з ними грошових виплат. Управління активами повинне забезпечити страховикам фінансову надійність, можливість здійснювати розрахунки за страховими та іншими зобов'язаннями і отримувати інвестиційний дохід. Водночас має бути досягнуто збереження (або навіть збільшення) вартості активів.

Матеріали і методи. Інформаційну базу дослідження становлять нормативно-правові акти України, матеріали Державної служби статистики України, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, міжнародних організацій, наукові праці вітчизняних і зарубіжних учених-економістів з питань управління активами страхової компанії. В роботі використовувались: монографічний метод використовується при вивченні фінансового розвитку зарубіжних страхових компаній, економіко–статистичний, розрахунково–конструктивний метод та аналітичний метод.

Результати дослідження. Активи страхової компанії являють собою ресурси, які перебувають у розпорядженні страховика і використання яких веде до збільшення економічних вигод у майбутньому. До активів відносять всі види майна підприємства, що належать йому на праві власності й використовуються для здійснення діяльності. До основних завдань управління оборотними активами належать [1]: забезпечення безперервності виробничого процесу, прискорення оборотності загальної суми оборотних активів, забезпечення ліквідності оборотних активів, забезпечення підвищення рентабельності оборотних активів, мінімізація ризиків і втрат, пов'язаних з формуванням і використанням оборотних активів. Важливість ефективного управління активами страхової компанії визначається необхідністю досягнення двох основних цілей. Перша – забезпечення достатнього рівня платоспроможності та фінансової стійкості. Друга – одержання прибутку від

розміщення інвестиційних ресурсів [2]. Також можна виділити основну мету управління оборотним капіталом. Вона полягає в забезпеченні безперервності і ефективності поточної (операційної) діяльності компанії [1]. Складність процесу управління активами страховиків пов'язана з ризиковим характером їх діяльності, непередбачуваністю виникнення страхових випадків і розмірів пов'язаних з ними грошових виплат. Управління активами повинне забезпечити страховикам фінансову надійність, можливість здійснювати розрахунки за страховими та іншими зобов'язаннями і отримувати інвестиційний дохід [2]. Водночас має бути досягнуто збереження (або навіть збільшення) вартості активів. Управління активами страхової компанії значно залежить від сфери діяльності, до якої належить страхова компанія — страхування життя чи ризикове страхування. В практиці управління західними корпораціями використовуються дві моделі управління активами: модель Баумоля та модель Міллера-Орра [1]. Доцільним є використання західного досвіду при управлінні грошовими коштами страхової компанії, зокрема, застосування моделі Міллера-Орра (розподіл грошових коштів між готівкою і еквівалентами грошових коштів) в діяльність українських компаній, які здійснюють ризикове страхування [3].

Висновки. В процесі досліджено визначено сутність управління активами страхової компанії, встановлено цілі та мету. Охарактеризовано зарубіжний досвід управління активами та з'ясовано доцільність використання моделі Міллера-Орра в Україні в процесі управління грошовими коштами страховика.

Література

1. Олійник, Т.О. Основні напрями підвищення ефективності управління активами. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://eig.zntu.edu.ua>
2. Бланк І. О. Управління активами на капіталом підприємства / І. А. Бланк. — К.: Ніка-центр, Єльга, 2003. — 448 с.
3. Майданевич, Ю.П. Визначення активів підприємства та їх класифікація // Вісник ЖІТІ. Економічні науки. — 2002. — № 20. — С. 166—169.

А.А. Кротюк, Т.А. Варгатюк,
студентки Вінницького технічного коледжу
науковий керівник: **Т.Д. Сіташ,**
кандидат економічних наук, завідувач навчально-методичної лабораторії
Вінницького технічного коледжу

ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВНИЙ ФІНАНСОВИЙ ПЛАН ДЕРЖАВИ

Державний бюджет — основний фінансовий план держави та важливий інструмент соціально-економічного піднесення країни. Ключову роль відіграє його збалансування, підвищення рівня ефективності видаткової частини бюджету у системі управління державними фінансами. Реалії сьогодення свідчать, що значної актуальності набуває проблема побудови досконалої системи формування доходів та видатків державного бюджету, враховуючи їх структуру, для ефективного розвитку вітчизняної економіки.

Теоретичні та практичні аспекти державного бюджету як основного фінансового плану країни досліджено у працях закордонних науковців зокрема: Ш. Бланкарт, Дж. Б'юкенен, А. Вагнер, Дж. Кейнс, А. Лаффер, В. Лебедєв, В. Леонтьєв, Р. Лукас, А. Маршал, А. Пігу, Д. Рікардо, П. Самуельсон, А. Сміт, Дж. Стігліц, В. Танз, С. Фішер, М. Фрідмен, Дж. Хікс, Г. Шахова. Питання Державного бюджету України як інструменту регулювання соціально-економічних процесів розглянуто у роботах вітчизняних вчених: О. Василика, В. Гейця, В. Дем'янишина, І. Запатріної, І. Лук'яненко, І. Луніної, І. Лютого, О. Кириленко, Д. Полозенка, Г. П'ятаченка, В. Федосова, І. Чугунова, С. Юрія та інших. Однак враховуючи цінність досліджень науковців дана тема є досить дискусійною, що обумовлює її вибір.

У сучасній економічній літературі, державний бюджет розглядається як система грошових відносин, яка виникає між державою, з одного боку, і підприємствами, фірмами, організаціями та населенням, з іншого, з метою формування та використання централізованого фонду грошових ресурсів для задоволення суспільних потреб [3, с. 28].

В Україні бюджет як фінансовий план має певні відмінності від бюджету як економічної категорії, оскільки до нього включаються фонди цільового призначення. Стан державного бюджету як фінансового плану характеризується наступними показниками:

- рівновагою доходів і видатків;
- бюджетним надлишком (профіцит) — перевищення доходів над видатками;
- бюджетним дефіцитом — перевищенням видатків над доходами [2, с. 65].

Відмітимо, що за своєю формою Державний бюджет являє собою баланс, де відображаються доходи і видатки. Нині, відомо, що у деяких країнах видатки бюджету перевищують доходи, тобто наявний дефіцит бюджету.

Державний бюджет є складним соціально-економічним явищем та головною ланкою фінансової системи держави. Саме у ньому зосереджується понад 70 % усіх фінансових ресурсів і включені різні фінансові інституції, за допомогою яких

держава здійснює фінансову діяльність та перерозподіл значної частини валового внутрішнього продукту. Нагадаємо, що для реалізації своїх функцій держава акумулює фінансові ресурси, тобто таким чином формує доходи.

Поділ бюджету відбувається за напрямками використання коштів — поточні й капітальні видатки. Як правило, поточний бюджет забезпечується поточними, насамперед податковими надходженнями. Бюджет розвитку (капітальний бюджет) фінансується переважно за рахунок неподаткових надходжень, а також запозичень. Видатки цього бюджету йдуть на інвестування коштів в основні фонди і нематеріальні активи, тобто — на економічний розвиток.

Нині на збільшення дохідної частини бюджету України негативно впливає чимало факторів, зокрема: тіньові схеми ведення бізнесу, податкові пільги, неузгодженість потреб у податкових надходженнях з можливостями їх отримання; недосконалість правових норм тощо.

Аналіз бюджетної політики у сфері видаткової частини бюджету показує, що здійснені заходи є непослідовними та не забезпечують формування сталих тенденцій до посилення економічної та стимулюючої функцій бюджету, що є істотним недоліком бюджетної політики.

Отже, узагальнюючи вищевизначене, можна констатувати, що Державний бюджет України є важливим інструментом соціально-економічного розвитку країни, оскільки відображає доходи і видатки країни, свідчить про стан економіки та виступає ефективним знаряддям бюджетної політики держави.

Література

1. Бюджетний кодекс України (із змінами та доповненнями від 18.01.2011 р.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
2. Бюджетний менеджмент: Підруч. / [В. Федосов, В. Опарін та ін.]; за заг. ред. В. Федосова. — К: КНЕУ, 2016. — 864 с.
3. Дем'янишин В. Г. Теоретична концептуалізація і практична реалізація бюджетної доктрини України: Монографія / В. Г. Дем'янишин. — Тернопіль: ТНЕУ, 2008. — 496 с.
4. Чугунов О.І. Бюджетний механізм регулювання економічного розвитку / О.І. Чугунов // Фінанси України. — К.: НІОС, 2016.

Д.І. Собчук, Х.Ю. Ніколаєва,
студентки Вінницького технічного коледжу
науковий керівник: *Т.Д. Сіташ,*
кандидат економічних наук, завідувач навчально-методичної лабораторії
Вінницького технічного коледжу

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

У кожній державі важливе значення відіграє податкова політика як найбільш активний важіль державного регулювання соціально-економічного розвитку, а також інвестиційної стратегії, зовнішньоекономічної діяльності, структурних змін у виробництві, прискореного розвитку пріоритетних галузей. Реалії свідчать, що податкова політика України неадекватна економічним умовам і завданням її розвитку, оскільки не забезпечує формування такої системи оподаткування, яка сприяла б розвитку вітчизняної економіки, функціонування повноцінних суб'єктів ринку з поступовим вирішенням проблеми скорочення дефіцитності бюджету та фінансової стабілізації з подальшим економічним піднесенням. У такому контексті помічаємо актуальність теми дослідження.

Теоретичні та практичні аспекти податкової політики висвітлені у працях багатьох вітчизняних науковців, зокрема: В. Андрущенко, З. Варналія, О. Василика, В. Вишневського, В. Гейця, О. Данілова, О. Десятнюк, Т. Єфименко, А. Крисоватого, І. Лютого, І. Луїну, П. Мельника, А. Соколовську, В. Суторміну, В. Тропіну, М. Романюка, Л. Тарангул, В. Федосова, С. Юрія та ін. Однак враховуючи цінність досліджень вчених, вважаємо, дана тема є досить дискусійною, що обумовлює її вибір.

У сучасній економічній літературі наведено багато дефініцій податкової політики. Це поняття є предметом дискусій багатьох науковців. На думку, О.Д. Василика «податкова політика являє собою сукупність заходів держави в сфері побудови податкової системи і мобілізації податків до бюджету» [2, с. 36]. Інше визначення наводить А.І. Крисоватий розглядаючи її як «діяльність держави в сфері запровадження, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів до централізованих фондів грошових ресурсів» [3, с. 80].

Досить змістовним, на наш погляд є визначення податкової політики Т.Б. Ясеновської, що «полягає у встановленні та зміні елементів податкової системи (різновидів податків, ставок, структури податкової системи, суб'єктів, об'єктів оподаткування, податкової бази, пільг тощо) для забезпечення надходжень до бюджету, достатніх для виконання державою покладених на неї функцій і стимулювання економічного зростання» [4, с. 119].

Враховуючи наведені визначення, вважаємо, що податкова політика держави являє собою систему дій держави з приводу встановлення, правового регламентування, забезпечення достатніх для виконання функцій держави надходжень до бюджету та цільових фондів, від оподаткування юридичних і фізичних осіб, з одночасним стимулюванням їх ділової активності та економічного зростання.

Далі зауважимо, що податкова політика держави ґрунтується на таких принципах:

— сума сплаченого податку повинна бути еквівалентною вартості отримуваних від держави благ і послуг;

— об'єктом оподаткування може бути тільки дохід, а не його джерело і розмір витрат;

— податок має бути пропорційним доходів;

— усі податки повинні мати цільове призначення;

— умови оподаткування мають бути простими та зрозумілими платникам;

— платники податків мають бути проінформовані урядом про використання сплачених ними податків;

— нові податки вводяться тільки на покриття відповідних витрат, а не для ліквідації бюджетного дефіциту [3, с. 85].

Відповідно для реалізації пріоритетів розвитку податкової політики, доцільно здійснювати комплекс стимулюючих заходів, які передбачають:

— зниження податкового тиску;

— стимулювання інноваційної діяльності, сприяння розвитку малого підприємництва;

— підвищення фіскальної ефективності податків за рахунок розширення податкової бази та поліпшення адміністрування;

— зменшення масштабів ухилення від сплати податків, а також декриміналізація податкового законодавства.

Отже, узагальнюючи вищезазначене, можна констатувати, що податкова політика держави є ключовим інструментом державного регулювання та має бути спрямована на стимулювання економічного росту, активізацію ринкового механізму в Україні.

Література

1. Податковий кодекс України від 23.02.2012 № 4453-VI (4453-17) [Електронний ресурс] // <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Василик О.Д. Теорія фінансів. К.: НІОС. — 2013. — 416 с.
3. Крисоватий А.І. Податкова система: Підручник. — К.: ЦУЛ. — 2015. — С. 78—88.
4. Ясеновська Т.Б. Історія становлення оподаткування в Україні: ретроспективна періодизація та національні досягнення / Т.Б. Ясеновська // Фінансова система України. Збір. наук. праць. — Острог: Вид-во нац. ун-ту "Острозька академія", 2016. — В. 15. — С. 117—124.

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС, ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

В.В. Воронцов,

студент юридичного факультету

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

науковий керівник: ***І.В. Мізіна,***

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри адміністративного і кримінального права

Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ

Проголошення Україною незалежності та перехід від командно-адміністративної системи до ринкової економіки зумовили необхідність здійснення реформування в фінансовій та бюджетній сферах. Оскільки Державний бюджет України складає матеріальну основу реалізації державою своїх функцій, однією з найважливіших сторін діяльності держави, що потребує такого реформування, стає ефективна мобілізація, розподіл і використання державних коштів як основного централізованого фонду коштів. На сьогодні в Україні немає комплексного дослідження проблем правового регулювання видатків бюджету. Відсутність інтересу науковців до вивчення особливостей регулювання видаткової частини бюджетів не має об'єктивного обґрунтування, оскільки видатки поряд із доходами складають горизонтальну структуру відповідного бюджету.

Дослідженню окремих аспектів бюджетних видатків присвячено наукові праці таких вчених, як Л. К. Воронова, О. М. Горбунова, О. Ю. Грачова, М. В. Карасьова, Ю. О. Крохіна, А. А. Нечай та ін.

Відповідно до Бюджетного кодексу України видатки бюджету —кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать: погашення боргу; надання кредитів з бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування [1, ст. 572].

В науковій літературі також можна зустріти вживання терміну «витрати бюджету» замість застосування категорії «видатки бюджету». Як вже зазначалося, законодавець розмежовує ці поняття. Водночас, якщо керуватися логікою законодавця, то варто бути послідовним у визначенні й інших понять. Йдеться про те, що у п. 14 ч. 1 ст. 2 Бюджетного кодексу України законодавець визначив поняття

«витрати бюджету» як вид бюджетних видатків, але, в такому разі, доцільно було б надати визначення й інших видатків. На нашу думку, визначення категорії «видатки бюджету», надане в Бюджетному кодексі України, є не зовсім вдалим. Це пов'язано з тим, що таке визначення вказаної категорії не розкриває належного змісту та специфічних її особливостей. Його, зокрема, продемонстрував Д.Є. Фадеєв, на думку якого під витратами бюджетів розуміється: складна система розподілу і перерозподілу грошових коштів і фінансових потоків, які направляються на економічне забезпечення діяльності держави і муніципальних утворень виходячи з необхідності орієнтування на кінцевий результат [4].

На думку Ю.А. Крохіної, легальна дефініція видатків бюджету не відображає юридичного аспекту зазначеної категорії, тому автор пропонує ввести в науковий обіг наступне визначення видатків державних бюджетів - це публічні, що не створюють і не погашають фінансових вимог безперервні витрати держави в вигляді суворо опосередкованих нормами права економічних відносин з приводу розподілу і використання грошових коштів з метою забезпечення завдань і функцій держави [3].

До того ж у Бюджетному кодексі термін «видатки» розкривається за допомогою витрат, зокрема витрати — це видатки бюджету та кошти, які спрямовуються на погашення основної суми державного боргу. Незважаючи на те, що витрати і видатки характеризують одне і те ж явище, між ними існує суттєва різниця. Видатки бюджету — це кошти, спрямовані на фінансування програм і заходів відповідно до бюджету. Видатками не вважають кошти, спрямовані на погашення боргових бюджетних зобов'язань та повернення надмірно сплачених коштів. До витрат, навпаки, належать кошти, які використовуються з метою погашення державного боргу.

А науковець Л. Василик зазначає, «що видатки бюджету — це економічні відносини, які виникають при розподілі і використанні централізованого фонду грошових коштів держави» [2, с. 445].

На нашу думку, найбільш повним визначенням є визначення терміну видатки державного бюджету, яке ми подаємо як категорію, інструмент або економічні відносини, які призначаються для розподілу фінансових ресурсів держави та їх використання за галузями, територіальними та спеціальними цілями.

Як зазначає А. Д. Селюков, з точки зору організаційного забезпечення, видатки бюджетів є врегульований нормами права комплекс відносин, способів і прийомів, завдяки яким кошти з бюджетів надходять за своїм призначенням, саме та властивість бюджетів, за допомогою якої реалізуються цілі всієї бюджетної діяльності держави і муніципальних утворень. Безумовно, важко сперечатися з тим, що завдяки видаткам бюджетів реалізуються всі завдання, функції та цілі, яких прагне досягти держава та органи місцевого самоврядування [3, с. 217]. Проте в наведеному твердженні А. Д. Селюкова, на наш погляд, наявні деякі неточності. По-перше, видатки бюджетів не можуть бути властивістю бюджетів. По-друге, залишається нез'ясованим, що являє собою бюджетна діяльність. Можливо, учений розглядає останню як складову фінансової діяльності держави або як процес утворення і розподілу грошових коштів. Слід підкреслити, що видатки, як і

доходи бюджету, плануються відповідно до бюджетної класифікації, яка має бути науково обґрунтованою для оптимального складання всіх бюджетів. Значення бюджетної класифікації ми вже аналізували при дослідженні доходів бюджету. Так, наказом Міністерства фінансів України «Про бюджетну класифікацію» від 14.01.2011 р. № 11 затверджено економічну, функціональну, відомчу та програмну класифікацію видатків.

На наше переконання, необхідно вдосконалити бюджетне законодавство України шляхом внесення змін до ст. 2 Бюджетного кодексу України — поняття «видатки бюджету» визначати як бюджетні ресурси, що акумульовані в бюджетах відповідних рівнів, згідно із законами (рішеннями) про бюджет на відповідний рік та спрямовуються на здійснення завдань та функцій, які покладені на органи державної влади та місцевого самоврядування відповідно до положень бюджетного законодавства.

Література

1. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 р. № 2456-VI // Відом. Верхов. Ради України. — 2010. — № 50—51. — Ст. 572.
2. Монаєнко А. О. Особливості фінансування видатків у фінансовому праві та чинному законодавстві України і зарубіжних країн / А. О. Монаєнко // Держава і право. Юрид. і політ. Науки : зб. наук. пр. — 2008. — Вип. 41. — С. 443—449.
3. Селюков А. Д. Правовое обеспечение оптимизации межбюджетных отношений в Российской Федерации : дисс. На стиск. учен. степ. д-ра юрид. наук / А. Д. Селюков. — М., 2003. — 387 с.
4. Фадеев Д. Е. Финансовое право: учеб. / Д. Е. Фадеев ; отв. ред. С. В. Запольский. — 2-е изд., испр. и доп. — М., 2011. — § 4 гл. 7 [Електрон. ресурс]. — Доступ из СПС «КонсультантПлюс».

А.М. Околовський,

студент юридичного факультету

Херсонського державного університету

науковий керівник: **І.М. Риженко,**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри адміністративного та господарського права
і правоохоронної діяльності Херсонського державного університету

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Нормативне регулювання бухгалтерського обліку та фінансової звітності в Україні здійснюється Законом України від 16 липня 1999 року «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», Податковим кодексом України, Наказом Міністерства фінансів від 02 грудня 1999 року «Про затвердження Плану рахунків бухгалтерського обліку та Інструкції про його застосування», а також іншими нормативно-правовими актами.

Закон України від 16 липня 1999 року «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» поширюється на всіх юридичних осіб, створених відповідно до

законодавства України, незалежно від їх організаційно-правових форм і форм власності, а також на представництва іноземних суб'єктів господарської діяльності [1].

Метою ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансове становище, результати діяльності та рух грошових коштів підприємства.

Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться безперервно з дня реєстрації підприємства і до його ліквідації.

Питання організації бухгалтерського обліку на підприємстві належать до компетенції його власника (власників) або уповноваженого органу (посадової особи) відповідно до законодавства та установчих документів.

Відповідальність за організацію бухгалтерського обліку та забезпечення фіксування фактів здійснення всіх господарських операцій у первинних документах, збереження оброблених документів, реєстрів і звітності протягом встановленого терміну, але не менше трьох років, несе власник (власники) або уповноважений орган (посадова особа), який здійснює керівництво підприємством відповідно до законодавства та засновницьких документів.

Для забезпечення ведення бухгалтерського обліку підприємство самостійно обирає форми його організації:

- введення до штату підприємства посади бухгалтера або створення бухгалтерської служби на чолі з головним бухгалтером;
- користування послугами спеціаліста з бухгалтерського обліку, зареєстрованого як підприємець, який здійснює підприємницьку діяльність без створення юридичної особи;
- ведення на договірних засадах бухгалтерського обліку централізованою бухгалтерією або аудиторською фірмою;
- самостійне ведення бухгалтерського обліку та складання звітності безпосередньо власником або керівником підприємства. Ця форма організації бухгалтерського обліку не може застосовуватися на підприємствах, звітність яких повинна оприлюднюватися, та в бюджетних установах [2].

Підприємство самостійно:

- визначає облікову політику підприємства;
- обирає форму бухгалтерського обліку як певну систему реєстрів обліку, порядку і способу реєстрації та узагальнення інформації в них з дотриманням єдиних засад, встановлених законодавством, та з урахуванням особливостей своєї діяльності і технології обробки облікових даних;
- розробляє систему і форми внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, звітності і контролю господарських операцій, визначає права працівників на підписання бухгалтерських документів;
- затверджує правила документообігу і технологію обробки облікової інформації, додаткову систему рахунків і реєстрів аналітичного обліку [3].

Отже, бухгалтерський облік є обов'язковим видом обліку, який ведеться підприємством. Підприємства, які мають право ведення спрощеного обліку доходів і витрат та не зареєстровані платниками податку на додану вартість, можуть узагальнювати інформацію в регістрах бухгалтерського обліку без застосування подвійного запису.

Література

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16 липня 1999 року // Відомості Верховної Ради України. — 1999. — № 40. — Ст. 365.
2. Білоус О.С. Теорія бухгалтерського обліку: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / О.С. Білоус, Л.О. Гуцайлюк, С.Г. Єленчук. — Т.: Видавець Стародубець, 2005. — 356 с.
3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: Підручник для студ. вищих навч. закл. за спец. «Облік і аудит» / Ф.Ф. Бутинець, О.С. Бородкін, А.М. Герасимович, Г.Г. Кірейцев, М.В. Кужельний. — 2-е вид. — Житомир: ПП «Рута», 2000. — 608 с.

Ю.О. Олійник,

студентка Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

О.Є. Куш,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
кримінального та адміністративного права і процесу
Полтавського юридичного інституту

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ У ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Внаслідок закономірного державно-політичного процесу в Україні відбулися новації в правоохоронних органах. 7 листопада 2015 року було прийнято Закон України «Про національну поліцію», який закріпив правовий статус національної поліції, основоположні принципи її діяльності, визначив засади структурної організаційної функціональної побудови національної поліції, повноваження та статус поліцейського, питання проходження служби, а також питання соціального правового захисту національної поліції. Згідно з цим законом поліцейський повинен керуватися такими принципами, як: верховенство права, законність, відкритість та прозорість, політична нейтральність, безперервність, а також поліцейський має дотримуватися прав і свобод людини та взаємодіяти з населенням на засадах партнерства. Правоохоронцю повинні бути притаманні такі риси, як доброчесність, толерантність, порядність, стриманість, безкорисливість, принциповість, ввічливість, комунікабельність, вміння слухати, гуманність та багато інших.

Основною метою реформи була протидія корупції, суттєвим запобіжником якої є відкритий конкурс, і завдяки ньому, будь-який громадянин, незалежно від соціально-матеріального становища та наявності так званих «зв'язків» може

приступити до охорони правопорядку, також забезпечення незалежності роботи поліціанта від вищих посадових осіб, що, фактично дає можливість здійснювати свою роботу у законний та неупереджений спосіб.

Враховуючи те, що Закон України набув чинності два роки тому, було б доцільно виділити позитивні і негативні аспекти діяльності та дослідити законність дій поліцейських відповідно Закону.

Перевага нового закону полягає у тому, що він досить детально регулює питання про застосування поліцейських заходів, які закріплені у розділі 5, що на практиці захищає права громадян у відносинах з поліцейськими. Аналіз положень Закону у частині вказаного вище поняття дозволяє дійти висновку про поділ поліцейських заходів, що використовуються підрозділами патрульної поліції на дві групи:

- поліцейські превентивні заходи;
- поліцейські заходи примусу [1].

Позитивними моментами є те, що до роботи приступили молоді, енергійні працівники, які ще не відчули на собі увесь тягар та негативні ситуації, які властиві цій професії, у правосвідомості яких ще не відбулася професійна деформація, а головною метою роботи є забезпечення правопорядку, запобігання вчиненню правопорушень, прагнення здійснювати покладені на них повноваження у законний спосіб, відповідно до Конституції та Законів України. Безумовно не можна оминати досягнення правоохоронців, а також відзначити успіхи у наданні патрульними поліцейськими послуг в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, проведення профілактичних уроків для школярів, виконання заходів з посилення безпеки, здійснювати запобігання, розслідування та розкриття правопорушень, затримання злочинців, звільнення заручників, викриття злочинних організацій, а також періодичне підвищення кваліфікації.

Проте, з плином часу ми чуємо про те, що поліцейський перевищує свої повноваження, або не здійснює свої прямо передбачені законом службові обов'язки, а у ЗМІ та мережі інтернет дедалі частіше з'являються підтвердження у вигляді відеозаписів, які знімають прості перехожі, або особи, до яких застосовувалася неправомірна поведінка поліцейських. У законі зазначено, що: «Звертаючись до особи, або у разі звернення особи до поліцейського, поліцейський зобов'язаний назвати своє прізвище, посаду, спеціальне звання та пред'явити на її вимогу службове посвідчення, надавши можливість ознайомитися з викладеною в ньому інформацією, не випускаючи його з рук.» Однак, на практиці поліцейський не тільки не називає вище зазначену інформацію про нього, а ще й відмовляється від пред'явлення службово посвідчення. Також відеоматеріали свідчать про те, що нерідко охоронці порядку дозволяють собі спілкуватися у грубій формі та застосовувати у розмові ненормативну лексику. Новий закон не обмежує право українців та журналістів на зйомку фото або відео дій поліцейського при виконанні ним його службових обов'язків, але у більшості випадків можна почути не тільки прохання щодо припинення цих дій, але і пряму заборону, яка супроводжується насильницькими діями для припинення фото/відео-зйомки та відбиранням технічних пристроїв у особи.

Досить поширеними є випадки патрульної поліції України щодо неправомірної зупинки водія та пред'явлення неналежних йому правопорушень, що свідчить про недостатній рівень освіти та кваліфікації у представника виконавчої влади. За два роки з дня прийняття нового закону вже є багато випадків, коли поліцейські дозволяють собі відкривати машину водія власноруч, проти його волі, перекидаючи руку через скло. Також у діях поліцейських наявне те, що вони насильницьким шляхом дістають водіїв з їх власного транспортного засобу, штовхають, заламують руки, кладуть людину долілиць та застосовують фізичну силу. На основі цього можна сказати, що порушуються гарантовані права і свободи людини, закони України та конституційні приписи. Права, свободи і недоторканість людини по своїй суті знаходяться вище, ніж повноваження представника влади. Важливим є те, що превентивні поліцейські заходи можуть застосовуються як до правопорушників, так і до законослухняних громадян і якщо вимоги працівника поліції і права людини входять в прямий конфлікт, то на перше місце в правовій державі ставлять саме права людини [3].

Також при поверхневій перевірці та огляді, які передбачають візуальний огляд особи/речі/транспортного засобу, порушується процедура через те, що нерідко поліцейський не розуміє межу, де закінчується поверхнева перевірка та огляд і починається особистий огляд. Згідно закону «Про національну поліцію», а саме пункту 6 статті 34: «Під час поверхневої перевірки речі або транспортного засобу особа повинна самостійно показати поліцейському вміст особистих речей чи транспортного засобу». А ось при особистому огляді, який застосовується при підозрі у вчиненні адміністративного правопорушення, уповноважені на те особи мають дотримуватися чіткої процедури, яка зазначена у статті 264 КУпАП, а саме: «Особистий огляд може провадитись уповноваженою на те особою однієї статі з оглядуванням і в присутності двох понятих тієї ж статі» [4]. Проте на практиці особи, які мають повноваження щодо здійснення вищевказаних превентивних заходів, інколи перевищують їх, дозволяючи собі при поверхневому огляді власноруч перевіряти одяг та власність осіб, а особистий огляд проводити порушуючи процедуру.

З цього можна зробити висновок, що наразі в Україні є чимало проблем у діяльності правоохоронних органів. На мою думку, для протидії цьому потрібно запровадити більш жорсткий конкурсний відбір у лави національної поліції, декілька разів на рік проводити оцінювання знань, можливо навіть запровадити школу поліцейського, в якій будуть виступати з навчальними лекціями особи з високим рівнем кваліфікації, при чому, у навчанні має бути не тільки теорія, а й практика. Також потрібно запозичувати іноземний досвід та проводити постійний моніторинг щодо діяльності поліцейських, дослухатися позиції громадян та більш детально розглядати справи, де їх права порушені. Звісно бувають неконтрольовані ситуації та неадекватна поведінка з боку правопорушників, але поліцейський в першу чергу повинен залишатися поліцейським, дотримуватися Конституції та Законів України. Саме належне функціонування правоохоронних органів зможе забезпечити ефективність їхньої діяльності в цьому напрямі [5]. Запровадження Національної поліції є позитивним аспектом, але рівень деяких працівників цього

органу залишає бажати кращого. Маємо надію, що професіоналізм прийде з досвідом та ми будемо пишатися тим, що в Україні є такий правоохоронний орган, як Національна поліція України.

Література

1. Ванівська Л.Р. Поліцейські заходи в діяльності патрульної поліції [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/425/Nac_policiya_Ukr_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
2. Про Національну поліцію : Верховна Рада України; Закон від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України від 09.10.2015 — 2015 р., / № 40—41 /, стор. 1970, стаття 379.
3. Корнеєв І.Д. Зупинення транспортного засобу як превентивний поліцейський захід [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/425/Nac_policiya_Ukr_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-X [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI // Відомості Верховної Ради України. — 2013. — № 9-10, № 11-12, № 13. — Ст. 88.

В.А. Страх, І.В. Горбаченко,

студенти Навчально-наукового інституту інформаційної безпеки
Національної академії Служби безпеки України

ПЕРСПЕКТИВИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

У сучасному світі відбувається процес формування інформаційного суспільства, в якому інформація стає найважливішим фактором розвитку і добробуту. Рушійною силою розвитку є тепер виробництво інформаційного, а не матеріального продукту. Матеріальний продукт стає більш інформаційноємним, що означає збільшення частки інновацій. Інформаційний ресурс встає в один ряд з такими найважливішими ресурсами, як природні, фінансові та ін. Перехід від індустріального суспільства в постіндустріальне — інформаційне зумовлене технологічною революцією, в ході якої відбувається зближення інформаційних і комунікаційних технологій, інтеграція інформаційних ресурсів, розвиток мобільного зв'язку, що викликають системні зміни в суспільстві. Однією з головних характеристик інформаційного суспільства є зростання кількості оцифрованих інформаційних ресурсів, вільний доступ до Інтернету і поширення інформації [6, с. 32].

Тенденції (від лат. *tendentia* — спрямованість) — це найважливіші напрямки становлення і розвитку інформаційно-правових норм, а також доктрини інформаційного права, обумовлені загальними закономірностями існування самої інформаційної сфери та інформаційних технологій, як в Україні, так і в інших країнах [3, с. 121].

Тенденції формування норм інформаційного права, окремих її інститутів розглядаються нами в єдності минулого, теперішнього і майбутнього розвитку науки і галузі інформаційного права.

Світ перестає здаватися машиною, заповнюється нововведеннями, для сприйняття яких необхідний постійний розвиток пізнавальних здібностей. Провідну роль у такому суспільстві набувають сфера послуг, наука і освіта. Корпорації повинні поступитися місцем університетам, а бізнесмени — вченим [6, с. 22].

Завдяки вільному виходу особистості в інформаційне «буття» на всіх рівнях — від глобального до локального, формується новий тип мислення, внаслідок чого людина звільняється від рутинної інтелектуальної роботи, тим самим виявляється орієнтація на інформаційний саморозвиток і самонавчання, що, природно, кардинально змінить традиційну освіту, наслідки якої важко передбачити.

На сьогоднішній день можна виділити наступні тенденції становлення і розвитку самого інформаційного права як галузі юридичної науки. Позначимо їх.

По-перше, відбувається розширення понятійного апарату інформаційного права, як в Україні, так і в інших країнах. Спостерігається процес збагачення і послідовного закріплення в нормативних правових актах нових понять. Серед них такі поняття як: «електронний документ», «електронний документообіг», «інформаційне суспільство», «інформаційна безпека», «інформаційна сфера»). Однак багато понять ще поки не знаходять свого закріплення в сучасному законодавстві (наприклад, «електронна торгівля», «доменне ім'я», «мережевий договір», «електронні гроші» тощо) [4, с. 12].

По-друге, відбувається більш чітке визначення предмета інформаційного права. Так деякі дослідники минулого століття (наприклад, В.А. Копилов) виділяли всього п'ять областей інформаційної сфери, що потребують правової регламентації, звані «матрицею відносин». Сьогодні ми відзначаємо збільшення цих областей [1, с. 44].

По-третє, більш чітко виділяються і функції інформаційного права. Дві основні — регулятивні та охоронна функція, що притаманні і іншим галузям. І чотири спеціальні функції: соціальна, виробнича, інтеграційна і прогностична. Особливу увагу заслуговує саме прогностична функція інформаційного права. Вона яскраво виражена, і підтверджує тезу багатьох зарубіжних дослідників про те, що інформаційне право — це право майбутнього.

По-четверте, спостерігається процес закріплення в нормативних правових актах нових блоків суспільних відносин, зокрема, відносин у сфері обробки персональних даних, відносин у сфері використання електронних документів, відносин з ведення електронної торгівлі та ін. І в цьому плані цікавим буде законодавчий досвід наших сусідів, зокрема, Республіки Білорусь, Росії, Казахстану, де має місце розширення правового регулювання сфери електронної комерції та електронного документообігу, а також підвищена увага до інформаційної безпеки. Тому в середньостроковій перспективі можна було б ставити питання про виділення окремих підгалузей інформаційного законодавства із загального інформаційного законодавчого масиву (наприклад, інтернет -

законодавства; законодавства, що регулює ЗМІ; законодавства, що регулює різні види таємниць).

По-п'яте, всі перераховані вище зміни зумовлені тим, що у світовій економіці розширюється сфера комунікаційного (інформаційного) менеджменту. Відбуваються суттєві зміни в банківській, податковій, митній сфері, сфері державного управління [1, с. 46].

Таким чином, інформаційне право вбирає в себе знання з тих наук і наукових напрямів (математики, інформатики, кібернетики, теорії прогнозування), які сприяють розвитку нових видів інформаційної діяльності. Ці тенденції особливо помітні в інтернет-просторі, у сфері Інтернет-торгівлі, у сфері дистанційної освіти [5, с. 135].

Сьогодні стан українського інформаційного суспільства потребує від правової системи динамічного розвитку, виявлення відповідних доктринальних положень і комплексної організації правового забезпечення інформаційної сфери. У юриспруденції неодноразово робилися спроби переосмислення закономірностей інформаційних систем. Однак самостійність нової наукової галузі окремі правознавці розуміють як абсолютну відокремленість. Мають місце критичні погляди щодо недосконалості інформаційного права, як нової галузі. Наприклад, дехто заперечує самостійність предмета й метода правового регулювання інформаційного права. У зв'язку із цим виникають перші суто наукові проблеми: що саме є самостійною галузевою інформаційною належністю юридичних знань, у чому виявляється їх відокремленість, яке місце займає інформаційне право в системі правових знань та ін. Однак після офіційного визнання інформаційного права динаміка наукових досліджень в царині правового забезпечення останнього зростає. В Україні, як і в усьому світі, питання інформації й інформаційних відносин приділяють увагу фахівці різних галузей права. Стрімкі темпи розвитку інформаційних технологій та інформаційних мереж сприяють також появі нових напрямків досліджень у праві. Зазначені обставини ще більше загострюють проблему існування загального теоретичного підґрунтя наукових розвідок, спрямованих на правову організацію суспільних відносин в інформаційній сфері. Однак перші кроки науковців — представників офіційно визнаної наукової дисципліни — ще не свідчать про те, що нова галузь наукових знань уже набула необхідного для неї якісного змісту у традиційному її розумінні.

На нашу думку, інформаційне право — це та галузь права, що стоїть на шляху свого доволі стрімкого розвитку.

Література

1. Баранов О.А. Інформаційне право України: стан, проблеми, перспективи: підруч. / О.А. Баранов. — К.: Софт Прес, 2005. — 316 с.
2. Бачило И.Л. Информационное право. Роль и место в системе права Российской Федерации / И.Л. Бачило // Гос-во и право. — 2001. — № 2. — С. 14.
3. Венгеров А.Б. Право и информационное обеспечение АСУ / А.Б. Венгеров // Сов. Гос-во и право. — 1972. — № 8. — Ст. 121.
4. Вступ до інформаційної культури та інформаційного права: кол. моногр. / за ред. М.Я. Швеця, Р.А. Калужного. — Ужгород: Вид-во ІВА, 2003. — 240 с.

5. Демкова М.С. Електронне урядування — шлях до ефективності та прозорості державного управління / М.С. Демкова // Інформаційне суспільство. Шлях України // [Бібл. інформ. суспільства]. — К.: Відродження та ПРООН, 2004. — С. 135–142.
6. Згуровський М.З. Розвиток інформаційного суспільства в Україні: правове регулювання у сфері інформаційних відносин: моногр. / М.З. Згуровський, М.К. Родіонов, І.Б. Жилияєв: — К.: НТУУ «КПІ», 2006. — 542 с.
7. Копылов В.А. Информационное право : учебник. 2-е изд., перераб. и доп. - М., 2005. - С. 26.

А.М. Суржа,

студентка Полтавського юридичного коледжу
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ОРГАНІВ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ

На сьогодні питання студентського самоврядування привертає все більше уваги у зв'язку із демократичним вектором розвитку нашої країни, а також входженням України до єдиного Європейського освітнього простору.

Тому важливим є визначення пріоритетних напрямків розбудови студентського самоврядування. Останнє потребує ґрунтовного та всебічного вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду функціонування цього інституту, його критичного осмислення та системного застосування.

Корисним є досвід діяльності органів студентського самоврядування у Польщі. Так, у Польщі існує потужна матеріальна база та фінансова незалежність від адміністрації навчального закладу. Зокрема, річний бюджет органів самоврядування Варшавського університету становить близько 200 тисяч доларів, ці кошти згідно із законом повинні щорічно виділятися з бюджету університету. Серед повноважень органів студентського самоврядування можна виділити їх право встановлювати ціни за освітні послуги у їх навчальному закладі. Нарешті, необхідно відзначити, що у Польщі також діє загальнодержавний студентський парламент, делегатами якого є студенти всіх вищих навчальних закладів країни. Подібного роду установа функціонує на території Румунії — Національний альянс студентських організацій. Головне її завдання налагодження взаємодії між адміністрацією і студентами навчального закладу, вироблені та прийняті ними спільних рішень. Також завдяки її діяльності була створена потужна мережа органів студентського самоврядування по всій території країни [4].

Вагоме минуле та відповідно давні традиції має студентське самоврядування Німеччини. Розвитку органів студентського самоврядування сприяли різні молодіжні рухи протягом значного проміжку часу. Основою системи студентського самоврядування в цій країні є засади місцевого самоврядування. Дана система поділяється на академічне та студентське самоврядування. Вони існують у тісному взаємозв'язку тому, що студентське самоврядування має своїх представників в академічному сенаті та раді факультету, а адміністрація та викладачі мають право бути присутнім на зборах студентів [5].

Певні особливості у діяльності органів студентського самоврядування має Великобританія. Основою життя студентства є студентські товариства, які займаються різними напрямками діяльності, при цьому в окремих випадках їх може бути більше ста. До діяльності таких товариств залучають спеціалістів з відповідних питань. Багато посад є оплачуваними. Серед найнятих осіб, що працюють в спілці найважливішою посадою є виконавчий директор. Цей директор має заробітну плату, що перевищує середню заробітну платню по країні та у 4 рази перевищує платню Президента студентської спілки. Представник органів студентського самоврядування також може отримувати повноцінну заробітну платню. Оскільки такий представник призупиняє навчання на цілий рік, то його робота оплачується. У Великобританії органи студентського самоврядування мають не окреме приміщення, а будівлю у декілька поверхів. Також у них запроваджено цілодобову телефонну лінію підтримки для студентів [6].

Потужна база для самоврядування студентів створена у Сполучених Штатах Америки створюють потужну базу для самоврядування студентів. Структура студентських організацій найчастіше будується за аналогією до структури уряду США, тобто існує поділ на три гілки влади: законодавчу, виконавчу та судову. Крім того, часто університети мають окремі урядові організації для студентів молодших та старших курсів чи організації щодо вирішення конкретних проблем і питань. Ці організації мають окремі будівлі на території кампусу. Адміністрація надає матеріально-технічну, фінансову підтримку їх апарату, оплачує студентські програми та всебічно підтримує різноманітні студентські ініціативи [1, с. 130].

Поза навчальним процесом студенти працюють у братствах. Кожен студент-першокурсник мріє потрапити до цих органів студентського самоврядування. Дана форма має більше ніж 200 річну історію. Спочатку братства були лише певними гуртками, але згодом стали потужними студентськими спілками. Братства не залежать від адміністрації на велику увагу приділяють особистісному розвитку студентів, та організації цікавого дозвілля [2].

У Канаді органи студентського самоврядування окрім функцій, що у загальному притаманні таким органам, вирішують значну кількість суспільно-політичних завдань. Зокрема, студентські організації, не просто співпрацюють з органами місцевого самоврядування, а здійснюють вплив на роботу останніх. Вони привертають увагу суспільства до тих чи інших нагальних проблем шляхом мирних зборів, мітингів, демонстрацій. Студенти всіляко відстоюють свободу слова, думки, волі та виступають за звільнення несправедливо засуджених політв'язнів, притягнення до юридичної відповідальності винних у порушенні прав та свобод людини. Система органів студентського самоврядування у Канаді є багаторівневою і включає в себе: студентські організації університетського рівня; рівня провінції; національного або федерального рівня; ті, що діють на міжнародному рівні. Організації національного рівня відстоюють спірні питання політики держави загалом, в тому числі і фінансову підтримку студентів, виплату стипендій, фінансування науково-дослідної роботи тощо. Також вони надають підтримку провінційним студентським об'єднанням та організаціям на університетському рівні [3, с. 111].

Отже, зарубіжний досвід може стати основою, базисом подальшого розвитку концепції студентського самоврядування в Україні. Кожна із розглянутих країн має певні характерні особливості, корисні елементи, які можна було б адаптувати та запровадити у нашої державі. Так, для розвитку студентського самоврядування в Україні можна врахувати такі моменти: надання більшої академічної свободи студентам; розвиток соціально-орієнтованої діяльності відповідних органів; розробка і впровадження різних моделей самоврядування; допомога з боку держави, органів місцевого самоврядування; розвиток міжнародної співпраці з метою обміну досвідом. Загалом, досліджувані держави хоча й мають зовсім різні системи студентського самоврядування, проте в них є головна, спільна риса — дієвість таких органів, що означає їх реальний вплив при вирішенні проблем у безпосередньо студентства та суспільства в цілому.

Література

1. Зарва О.М. Роль студентського самоврядування у процесі морального виховання в університетах та коледжах США / О.М. Зарва // Витоки педагогічної майстерності. Збірник наукових праць. — 2011. — С. 128—133.
2. Майструк С. Практика студентського самоврядування за кордоном [Електронний ресурс] / С. Майструк, Ю. Кондрацька // «Рідна країна». — 2011. — Режим доступу до ресурсу: <http://ridna.ua/2011/01/praktyka-studentskogo-samovryaduvannya-za-kordonom/>. — Заголовок з екрану.
3. Підгаєцька А. В. Виконання організаціями студентського самоврядування в Канаді суспільно-політичної функції / А. В. Підгаєцька // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. — 2015. — №4. — С. 106—118.
4. Студентське самоврядування в інших країнах [Електронний ресурс]. — 2013. — Режим доступу до ресурсу: <http://www.osvita.org.ua/articles/1387.html>. — Заголовок з екрану.
5. Студентське самоврядування за кордоном [Електронний ресурс] // ІЦ «KURSOVIKS». — 2015. — Режим доступу до ресурсу: http://ua.kursoviks.com.ua/studentski_istorii_bajky/article_post/studentske-samovryaduvannya-za-kordonom. — Заголовок з екрану.
6. Як працює студентське самоврядування в Англії? [Електронний ресурс]. — 2016. — Режим доступу до ресурсу: <http://vnz.org.ua/statti/9060-jak-pratsjue-studentske-samovryaduvannja-v-angliyi>. — Заголовок з екрану.

А.С. Цимбалюк,
студент Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

О.Є. Куц,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
кримінального та адміністративного права і процесу
Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ПУБЛІЧНИЙ ЗВІТ КЕРІВНИКА ЯК НОВОВВЕДЕННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ»

Створення ефективної системи організації та забезпечення діяльності державної служби — необхідний крок для підвищення рівня суспільної довіри до держави, забезпечення демократичного розвитку нашої країни на шляху до європейської інтеграції. Угода про асоціацію з Європейським Союзом передбачила реформування системи державної служби в Україні, прийняття Закону України «Про державну службу», який передбачив радикальні зміни в правовому регулюванні її діяльності. Одним із нововведень Закону стало введення звіту керівника органу виконавчої влади, який повинен забезпечити реалізацію принципу публічності. Принцип публічності, як один із важливих принципів державного управління, передбачає відкритість виконавчої влади, прозорість діяльності апарату державного управління для громадян через їх право впливати на діяльність органів влади та їх посадових осіб; урахування думки громадськості при прийнятті державно-управлінських рішень; громадський контроль за діяльністю управлінського апарату та інші види контролю за дотриманням конституційно-закріплених інтересів суспільства, прав і свобод громадян [1].

Відповідно до статті 45 Закону України «Про державну службу» керівники всіх органів виконавчої влади, крім міністрів, повинні публічно інформувати громадськість про підсумки своєї діяльності.

Звіт — інформація, яку оприлюднюють керівники органів виконавчої влади про роботу та виконання завдань, що були доручені на певний період. Його мета — дотримання принципу прозорості та підзвітності, інформування громадськості про підсумки діяльності відповідного органу виконавчої влади.

Звітування відбувається щорічно та його обов'язковою умовою є участь представників громадських рад, громадських об'єднань, організацій роботодавців, професійних спілок, некомерційних організацій, експертів відповідних галузей та засобів масової інформації [2].

Відтепер щорічно до 25 лютого керівник органу виконавчої влади готує звіт про свою діяльність за попередній рік. За дані, наведені в публічному звіті, відповідальність несе саме керівник органу виконавчої влади.

Звіт передбачає попереднє оприлюднення інформації про час, дату і місце заходу. Вона розміщується не пізніше ніж за тиждень до його проведення на офіційному веб-сайті відповідного органу виконавчої влади і урядовому веб-сайті «Громадянське суспільство і влада». Публічний звіт проводиться у формі

офіційного виступу керівника органу виконавчої влади не пізніше ніж через 15 календарних днів з дня опублікування звіту на вищевказаних сайтах. На захід обов'язково запрошуються представники громадських рад, об'єднань, організацій, профспілок, експертів, ЗМІ, які можуть задавати питання [3].

Важливо зазначити, що матеріали звіту як публічна інформація, що надана на вищевказаних сайтах у формі відкритих даних, є дозволеною для її подальшого вільного використання та поширення. Обов'язок владних структур надавати та оприлюднювати інформацію чітко відображений у законодавстві, зокрема, у статті 3 Закону України «Про доступ до публічної інформації». Пасивною формою є отримання інформації з відкритих джерел, яка оприлюднена в офіційних друкованих виданнях; на офіційному веб-сайті органу державної влади в мережі інтернет, або єдиному державному порталі відкритих даних [4]. Будь-яка особа може вільно копіювати, публікувати, поширювати, використовувати, у тому числі з комерційною метою, у поєднанні з іншою інформацією, або шляхом включення до складу власного дослідження з обов'язковим посиланням на джерело її отримання. Але за результатами дослідження поданих питань стало відомо, що вищезгадана інформація раніше була відсутньою на веб-сторінках, або містилась у різному обсязі. Це залежало від рівня відкритості органу державної влади, прозорості, історії розвитку та сили інститутів громадянського суспільства, які діють у громаді. Тому новий Закон «Про державну службу» чітко зобов'язав керівників оприлюднювати щорічно свій звіт, що гарантує реалізацію принципу публічності.

Вищевказаний «Типовий порядок проведення публічного звіту керівника органу виконавчої влади» у своєму третьому розділі містить інформацію про структуру, в якій повинен бути складений звіт керівника, і яка складається з п'яти елементів. У структурі повинна міститись інформація про результати роботи органу виконавчої влади; аналіз діяльності цього органу; співвідношення бюджету поточного року з фактичними витратами попереднього; інформація про поточну систему органу, зміни до неї (якщо такі відбувалися), кількість та основні характеристики роботи територіальних органів, підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління органу державної влади; інша можлива до оприлюднення інформація. Введення такої структури надає можливість керівникам органів державної влади розуміти, яким саме повинен бути звіт і яку інформацію повинно бути вміщено в нього. В іншому випадку, звіт, який не відповідає вимогам структури може вважатися недійсним [5].

Таким чином, від організації публічної та узгодженої роботи людей, які працюють для забезпечення виконання функцій держави, залежить якість реалізації управлінських рішень, адміністративних послуг та відношення до країни загалом на етапі євроінтеграції. Звіт керівника органу виконавчої влади є рушійним фактором змін у практиці інформаційної роботи, боротьби з корупцією та впровадженню демократичних засад діяльності органів виконавчої влади.

Література

1. Атаманчук Г. В. Теорія державного правління (Курс лекцій).
2. Закон України «Про державну службу» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, №4, ст. 43.
3. Наказ Національного агентства України з питань державної служби «Про затвердження Типового порядку проведення публічного звіту керівника органу виконавчої влади» від 20.12.2016 року.
4. Закон України «Про доступ до публічної інформації» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2011, №32, ст. 314.
5. Типовий порядок проведення публічного звіту керівника органу виконавчої влади, затверджений Наказом Національного агентства України з питань державної служби № 277 від 20.12.2016.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

І.В. Бойко,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістра
Університету економіки та права «КРОК»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАРОДНОЇ МЕДИЦИНИ В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття присвячена висвітленню підґрунтя правового регулювання народної медицини в Україні. Проаналізовано сучасну нормативно-правову базу діяльності народної медицини в Україні як основу державного управління в даній галузі. Наведено проблемні питання щодо правового регулювання народної медицини в Україні та способи їх врегулювання.

Ключові слова: народна медицина, правове регулювання, державне регулювання, законодавство.

Постановка проблеми. Станом на сьогодні питання державного та правового регулювання народної медицини в Україні постає дуже гостро. Відповідно до даних, наданих засобами масової інформації та самим Міністерством охорони здоров'я (далі — МОЗ) України, МОЗ України проти народної медицини — про це заговорили після повідомлення останніми про ініціативу зі скасування спеціальних дозволів на заняття відповідною практикою. «Це просто не може бути компетенцією МОЗ України: така практика не відповідає сучасним медичним науковим знанням», — йдеться у повідомленні Міністерства. Тому питання регулювання народною медициною з правової точки зору потребує особливої уваги.

Державна політика у сфері суспільного життя та державне управління суспільством полягають, в першу чергу, у реалізації схвалених на законодавчому рівні нормативно-правових актів. Надзвичайно важливим завданням сучасної правової політики України є наявність ефективного законодавства для формування правового регулювання у сфері охорони здоров'я та удосконалення державного управління в даній галузі.

Стан дослідження. У центрі уваги багатьох учених, зокрема В. Євтушенко, В. Сергеева, Н. Грейди, О. Усова, М. М. Малєїни, В. С. Антонова, І. Трахтенберга, В. Шумакова, А. О. Байди, С. Б. Булеци, перебувають питання правових проблем народної медицини. На важливості наукового пошуку щодо різних складових правового регулювання народної медицини наголошують дослідники цієї проблеми: Т. Гарник, Н. Костинська, Т. Кулемзіна, В. Поканевич, Ю. Поляченко, Є. Товстуха та ін.

Виклад основного матеріалу. Україна належить до тих країн, у яких народна медицина співіснує з офіційною медициною, про що свідчить ст. 74 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [1], де зазначено, що як виняток за спеціальним дозволом Міністерства охорони здоров'я України або уповноваженого ним органу охорони здоров'я особам без спеціальної освіти дозволяється діяльність у галузі народної та нетрадиційної медицини. При цьому, значне коло проблем щодо медичної діяльності у галузі народної медицини обумовлено недосконалістю нормативно-правової бази, адже чималий масив чинного медичного законодавства дістався у спадок ще з радянських часів і вже не відповідає сучасним потребам галузі охорони здоров'я.

Не зважаючи на спроби держави врегулювати процес надання «цілительських» послуг, існує багато шарлатанів, шахраїв, діяльність яких нічим не врегульована. Тому, за статистикою, майже кожен другий громадянин України, що звертався за допомогою до засобів народної медицини, вважає себе обманутим. В багатьох випадках закон не може нічим допомогти, і проблемою громадян є те, що вони не можуть захистити свої права.

Народна медицина (цілительство), відповідно до визначення, що міститься у ст. 74-1 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [1], - це методи оздоровлення, профілактики, діагностики і лікування, що ґрунтуються на досвіді багатьох поколінь людей, усталені в народних традиціях і не потребують державної реєстрації.

Перші спроби врегулювати цю проблему почалися з Указу Президента України «Про заходи щодо врегулювання діяльності в сфері народної і нетрадиційної медицини» № 823/98 від 31.07.1998 року [2], який започаткував створення Комітету з питань народної і нетрадиційної медицини [3] у структурі Міністерства охорони здоров'я України. Міністерству інформації України доручено контроль за використанням засобів масової інформації особами, які практикують у сфері народної медицини, а Генеральній прокуратурі — контроль над дотриманням законодавства особами, які займаються медичною практикою у сфері народної медицини.

Водночас, слід зауважити, що зазначений нормативно - правовий акт дещо не відповідає нормам нового Цивільного кодексу (далі-ЦК) України, зокрема ст. 283, в якій зазначено, що невід'ємне і непорушне право громадян на охорону їх здоров'я, забезпечується системною діяльністю державних та інших організацій, передбаченою Конституцією України. Звідси можна зробити висновок, що громадяни, які займаються нетрадиційними методами лікування (цілители та фізичні особи-підприємці) або вибувають із кола суб'єктів, яким дозволено здійснювати діяльність щодо лікування громадян, оскільки, керуючись нормою ЦК України, реалізація права на охорону здоров'я належить до компетенції державних та інших організацій, а саме - юридичним особам, або фізичні особи підприємці і цілители повинні входити до штатної чисельності працівників лікувальних закладів чи інших подібних організацій.

Отже, знання та дотримання вимог чинного законодавства щодо умов провадження медичної практики в галузі народної медицини стає все більш

важливим, оскільки підвищує правовий захист суб'єкта підприємницької діяльності в цій галузі на територіальному ринку медичних послуг, що дедалі активніше формується.

Право на зайняття народною медициною (цілительством) в Україні мають особи, які отримали «спеціальний дозвіл» на це, виданий Міністерством охорони здоров'я України або уповноваженим ним органом. Тобто офіційно, відповідно до Наказу МОЗ України «Умови зайняття народною медициною (цілительством)» від 16.03.2016 № 189 [4], народною медициною можуть займатися особи-підприємці, які отримали в установленому законом порядку спеціальний дозвіл на зайняття народною медициною (цілительством) для надання медичної допомоги пацієнтам методами народної медицини, що ґрунтуються на досвіді багатьох поколінь людей, усталені в народних традиціях та не потребують державної реєстрації.

Законодавством визначено, що до загальнодозволених видів медичної діяльності не належать: лікування онкологічних хворих; лікування хворих на інфекційні захворювання, у тому числі венеричні та заразні шкірні; СНІД; лікування хворих на наркоманію; лікування психічно хворих, які потребують невідкладної госпіталізації; надання висновку про психічний стан здоров'я; догляд та лікування ускладнень вагітності; хірургічні втручання, у тому числі аборти; проведення розрахованих на масову аудиторію лікувальних сеансів та інших аналогічних їм заходів із використанням методу гіпнозу та інших методів психічного або біоенергетичного впливу [5].

Відповідно, в Україні на законній підставі лікар народної медицини не може здійснювати лікування пацієнтів, які мають захворювання із наведеного переліку.

Якщо лікар народної та нетрадиційної медицини здійснює лікувальну діяльність, яка не належить до загальнодозволених видів медичної діяльності, це призводить до спричинення шкоди пацієнту, тобто погіршення певного стану його здоров'я або втрати (загибелі) органу, частини тіла, життя тощо, отже, може тягти за собою тяжкі наслідки для життя і здоров'я хворого.

Відповідно до п. 1 ст. 1166 ЦК України відшкодуванню підлягає лише шкода, заподіяна неправомірними діями правопорушника. Із цього можна зробити два висновки: 1) між протиправною поведінкою правопорушника та реальною матеріальною (моральною) шкодою повинен існувати причинний зв'язок; 2) ця умова є обов'язковою лише при покладанні відповідальності у формі відшкодування шкоди або збитків.

Якщо ж лікар народної медицини здійснює заборонену діяльність, він підлягає відповідальності за статтею 138 КК України, що встановлює кримінальну відповідальність за здійснення лікувальної діяльності без спеціального дозволу особами, які не мають належної медичної освіти.

В Україні, при зайнятті народною медициною, Цілитель повинен дотримуватись вимог законодавства, а саме:

1. Основ законодавства України про охорону здоров'я;
2. Закону України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»;

3. Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності»;
4. Закону України «Про захист персональних даних»;
5. Закону України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності»;
6. Господарського кодексу України;
7. Постанови Кабінету Міністрів України від 03 грудня 2012 року № 1145 «Про затвердження Порядку видачі та анулювання спеціального дозволу на зайняття народною медициною (цілительством)»;
8. Інших нормативно-правових актів у сфері охорони здоров'я.

Також існують конкретні умови для зайняття народною медициною, які мають своє відображення у ст. 3 Наказу МОЗ України «Умови зайняття народною медициною (цілительством)» від 16.03.2016 № 189 [4].

Над діяльністю цілителя, на підставі норм закону, здійснює нагляд лікар, який має спеціальну медичну освіту. Тобто цілитель зобов'язаний здійснювати медичну практику, яка передбачена спеціальним дозволом (ліцензією) МОЗ України, в обсязі та порядку, встановлених законодавством і узгоджувати свої дії щодо надання консультативної та лікувальної допомоги пацієнтам з лікарем - спеціалістом.

Сьогодні у комітетах Верховної Ради України, серед медичних працівників, юристів медичних установ обговорюються напрямки спільної роботи з вдосконалення законодавчої бази з медичних питань.

В українському законодавстві поняття народної медицини визначене як методи оздоровлення, профілактики, діагностики і лікування, що ґрунтуються на досвіді багатьох поколінь людей, усталені в народних традиціях і не потребують державної реєстрації.

Проте у МОЗ наголосили, що застосовувати це визначення на практиці неможливо з кількох причин:

- підтвердити досвід багатьох поколінь та усталеність в народних традиціях можуть лише фахівці-етнологи чи культурологи, а в штаті Міністерства таких спеціалістів немає;
- будь-які методи діагностики та лікування мають бути безпечними та дієвими для пацієнтів, а безпеку та ефективність народних методів не перевіряли в умовах строгих наукових експериментів.

«Процедура атестації та експертизи цілителів, яка існує зараз, не дозволяє нам видати дозвільні документи жодному з них: ми не можемо перевірити їхні методи «на місці» у момент звернення цілителя за дозволом, — для цього потрібні наукові та клінічні дослідження. Такі дослідження зазвичай тривають роками і вимагають значного фінансування та широкого залучення експертів. А отже, ми не можемо гарантувати безпечність методів цілителів для пацієнтів», — наголосили у МОЗ України.

З одного боку так, насправді, процедура видачі дозвільних документів є досить складною, що унеможливорює проконтролювати діяльність кожного цілителя, тобто важко відмежувати «шарлатана» від «цілителя», проте, з іншого боку — є

дійсно кваліфіковані цілителі у галузі народної медицини, що неодноразово рятували життя людям методами нетрадиційної медицини, яких не хочеться втрачати.

Також, є дійсно небезпечна ситуація, що існує в правовому полі галузі народної медицини, яка полягає в тому, що деякі цілителі, які мають спеціальні дозволи, наймають на роботу дипломованих лікарів, оскільки, згідно із законодавством, не можуть працювати без лікаря, таким чином вони отримують ліцензію на свою діяльність. Насправді ж, цілитель стає керівником лікаря, який самостійно приймає пацієнта, нерідко організовуючи великі прийоми, при цьому не маючи достатньої бази знань для здійснення лікування людини, що призводить до серйозних помилок в лікувальному процесі, які можуть зашкодити здоров'ю чи життю людини. У разі ж подання пацієнтом судових позовів, відповідальність нестиме найнятий лікар, а не цілитель, оскільки відповідно до законодавства, цілитель підпорядковується лікарю.

Крім того, доля подачі рекламного оголошення щодо надання послуг народної медицини, потрібно тільки вказати номер і надати ксерокопію медичної ліцензії [6], яку цілитель нерідко оформлює на приватне підприємство, де має бути зареєстрований хоч один лікар. А от документів про освіту особи, що надаватиме послуги у сфері народної медицини, законодавство про рекламу не вимагає. Тому такі цілителі часто не мають ні медичної освіти, ні наукового ступеня, хоча називають себе «народним лікарем», «професором народної медицини».

Існують випадки, а нині це просто необхідність, яка беззаперечно діє на психіку та свідомість деякої категорії громадян, коли «цілителі» розміщують на сторінках сайту, в оголошеннях, газетах неправдиву інформацію про номер ліцензії нібито виданої МОЗ, а також печатку з реквізитами міністерства та підписами. На нашу думку, було б доцільно запровадити можливість надсилання запиту через електронну мережу Інтернет на офіційний сайт МОЗ з метою з'ясування дійсності і відповідності виданої ліцензії та запобігання цього виду правопорушення. Така практика вже використовується на урядовому порталі Міністерства охорони здоров'я України Державною службою лікарських засобів і виробів медичного призначення. Сторінка сайту містить інформацію про Державний реєстр ліцензій та лікарських засобів. Необхідно лише ввести номер свідоцтва або ліцензії, номер наказу, дату та інші реквізити. На жаль, на сторінці сайту «Регуляторна політика та дозвільна діяльність» у розділі «Народна медицина» міститься лише текст Конституції України та накази, що регулюють цей вид діяльності. Особливістю такого методу швидкого отримання інформації є те, що таким реєстром можуть скористатися пересічні громадяни будь-де і будь-коли. І вже потім самостійно зможуть вирішувати, звертатися їм за допомогою в лікуванні чи ні.

Описана вище ситуація створює негативне враження про народну медицину загалом, як в населення, так і в лікарів офіційної медицини та МОЗ, що потребує державного врегулювання для виключення істотних проблем в даній галузі.

Висновки. На підставі вищевикладеного, можна констатувати, що народна медицина в Україні є питанням невизначеної необхідності. МОЗ України, на нашу думку, не може так просто відмовитись від методів лікування, які були побудовані

віками, які мали свою суть, значення і практику ще задовго до існування традиційної медицини на законодавчому рівні. Проте врегулювати питання правового регулювання діяльності народної медицини в Україні є необхідністю.

Насамперед необхідно, з одного боку, спростити систему отримання ліцензії на медичну практику як лікарем, так і цілителем. Також можна стандартизувати різні види діяльності народної медицини в Україні, як це зроблено в Європі, наприклад товариство хіропрактиків, гомеопатів тощо. Також необхідно зобов'язати спеціалістів народної медицини пред'являти не тільки ліцензію на право зайняття народною медициною, а й документи про освіту. Необхідною є потреба в посиленні відповідальності фахівців народної медицини за недотримання вимог законодавства, яке регулює їх діяльність.

Література

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я. Редакція від 30.01.2018 [Електронний ресурс]. — <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
2. Про заходи щодо врегулювання діяльності в сфері народної і нетрадиційної медицини [Електронний ресурс]: Указ Президента №823/98 від 03.07.1998 року — <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/823/98>.
3. Про утворення Комітету з питань народної і нетрадиційної медицини при МОЗ [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства охорони здоров'я № 343 від 04.12.1998 року - <http://mozdocs.kiev.ua/view.php?id=1678>.
4. Наказу МОЗ України «Умови зайняття народною медициною (цілительством)» від 16.03.2016 № 189.
5. Трахтенберг І., Шумаков В. «Нетрадиційне цілительство» і наука : компроміс неможливий // Вісник Національної академії наук України. — 2002. — № 2 // www.nbuv.gov.ua/Portal/All/her-ald/2002-02/6.htm Позиция ВОЗ по отношению к натуральной медицине // <http://natyrmed.com.ua>
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення застосування методів профілактики, діагностики, лікування, реабілітації та лікарських засобів і заняття народною медициною (цілительством) : Закон України від 17 травня 2007 р. // <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=270%2F96-%E2%F0>

О.В. Колпаков,

заступник завідувача відділу криміналістичних видів досліджень
Кіровоградського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ВІДНОСИНИ В СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Будь-яка галузь чинного законодавства держави має розвиватися на певному теоретичному й практичному підґрунті, а також опиратися на науково-обґрунтовані загальні орієнтири, добре узгоджені між собою та з усією системою конкретних нормативно-правових актів. І вести мову стосовно розвитку законодавства в галузі національної безпеки саме з цих позицій вельми проблематично. Річ у тому, що законодавства, яке регламентувало б діяльність у сфері цих суспільним відносин в Україні взагалі не було. Адже існувало зовсім інше, ніж сьогодні, розуміння та бачення національної безпеки. Весь правовий масив працював виключно на державу.

Одним із важливих аспектів державного управління національною безпекою є необхідність удосконалення чинного законодавства в цій сфері. Правову основу у сфері національної безпеки України становлять Конституція України [1], закон України "Про основи національної безпеки України" та інші закони України, міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, а також видані на виконання законів інші нормативно-правові акти [2].

Проблема безпеки будь-якої країни охоплює не лише традиційно воєнні, а й економічні, політичні та інші відносини [3]. Відсутність необхідної правової бази та завчасно підготовлених спеціалістів призвели до значних прорахунків у сфері забезпечення національної безпеки, а відтак і у визначенні, розробці та реалізації головних напрямків внутрішньої та зовнішньої політики України [4].

Отже втілення вжиття закону України "Про основи національної безпеки України" потребує реалізації безпеки в економічній, політичній, екологічній, інформаційній та інших сферах. А для цього відповідно необхідно видання низки нових законів, указів, постанов та інших нормативно-правових актів. Які будуть регулювати питання національної безпеки в цих сферах.

Нормативно-правові акти, які регулюють відносини в сфері національної безпеки видаються різними органами, мають неоднакову юридичну силу, не співпадають за часовим виміром, поширюються на різних суб'єктів і територіальний простір. Тому природно, що з часом між ними виникають суперечності, а збільшення кількості нормативних матеріалів ускладнює їх використання. Крім того, акти, видані в різні періоди часу, неоднаково регулюють суспільні відносини. Але законодавство не може функціонувати належним чином, якщо воно не є системою, складові якої тісно взаємопов'язані та узгоджені, взаємовплив яких ретельно регламентується чіткою ієрархічною побудовою.

І постає необхідність в усуненні суперечностей між нормативними актами, прогалин в праві, тобто на нашу думку необхідно здійснити систематизацію

нормативного матеріалу, яким регулюються відносини що виникають з питань національної безпеки. Зазвичай систематизацію визначають, як діяльність з упорядкування та удосконалення нормативного матеріалу шляхом його зовнішньої та внутрішньої обробки з метою підтримання системності законодавства та забезпечення суб'єктів права необхідною інформацією [5; 156].

Систематизація є необхідною для формування єдиного інформаційного правового простору в діяльності держави стосовно національної безпеки, з метою поінформованості громадян та розвитку правових засад забезпечення національної безпеки.

В процесі систематизації законодавства в сфері національної безпеки необхідно використовувати різні види систематизації. Але на нашу думку, внаслідок того що нормативно-правові акти в сфері національної безпеки приймаються різними суб'єктами правотворчості, а застосовуються разом, найдоцільніше використовувати такий вид систематизації, як консолідація. Тобто звести в єдиний нормативно-правовий акт, і цей укрупнений акт повністю замінить ті нормативно правові акти, які увійдуть до його складу.

Отже, проведення систематизації нормативно-правових актів, які регулюють коло суспільних відносин в сфері національної безпеки, зробить доступнішим виявлення наявного нормативного матеріалу, спростить дотримання і застосування правових приписів, дасть змогу виявити проблеми в правовому регулюванні, забезпечить найповніше та найкомпактніше втілення ідей законодавця в нормативних актах.

Література

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28.06.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141.
2. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 року // Відомості Верховної Ради України, 2003 — № 39 — Ст. 351.
3. Белов А. Ф. Национальная безопасность — безопасность личности, общества, государства // Служба безопасности. — № 9. — С. 6—7.
4. Косевцов В.О., Бінько І.Ф. Національна безпека України: проблеми та шляхи реалізації пріоритетних національних інтересів: Монографія. Серія “Національна безпека”. Випуск 1. — Київ: Нац.ін-т стратег.досліджень, 1996. — 53 с.
5. Протасов В. Н. Теория права и государства. Проблемы теории права и государства. — 2-е изд., перераб. и доп. — Москва: Юрайт-М, 2001. — 346 с.

PROWADZENIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ PRZEZ INSTYTUCJE KULTURY – ASPEKTY PRAWNOADMINISTRACYJNE

Funkcjonowanie w prawodawstwie krajowym zagadnienia prawa kultury jest stosunkowo nowym zjawiskiem. Poszukując definicji tego pojęcia należy przybliżyć problematykę jakiej dotyka prawo kultury, bowiem nie została ona określona na gruncie normatywnym, ani sprecyzowana w doktrynie. Na całość zagadnienia składają się poszczególne, bardziej precyzyjne obszary tematyczne, jednak można przyjąć za profesorem Kamilem Zeidlerem¹, że nie został on dotąd opisany dostatecznie wnikliwie i systematycznie, a także precyzyjnie określony przez doktrynę oraz ustawodawcę. Odmienny pogląd przedstawia Rafał Golał² twierdząc, że ten dział prawa, podobnie jak inne, stanowi uporządkowany system norm. Można natomiast bez wątpliwości zgodzić się z jego twierdzeniem, że prawo kultury wykazuje liczne wewnętrzne i zewnętrzne powiązania normatywne.

Funkcjonowanie prawa kultury odnosi się zarówno do prowadzenia działalności kulturalnej, jak również ochrony dziedzictwa kultury, w tym przede wszystkim ochrony zabytków. Pierwszą z tych dziedzin można bez wątpienia przyporządkować do prawa administracyjnego³, ponieważ prawo działalności kulturalnej dotyczy przede wszystkim zasad i obowiązków sfery państwowej oraz samorządowej w zakresie dostarczania życia kulturalnego mieszkańcom określonej społeczności.

Jak wskazuje Aleksander Jakubowski⁴, działalność kulturalna może być zarówno materialna, jak również umysłowa, tj. niematerialna. Co istotne, na gruncie normatywnym nigdzie nie zostało wprowadzone jakiejkolwiek rozróżnienie merytoryczne dotyczące tego jaką kulturę należy prowadzić, a jakiej nie, które nurty w kulturze promować, a które negować. Dlatego właśnie prowadzenie tejże działalności

¹ Zob. K. Zeidler, *Przestrzenie badawcze prawa ochrony dziedzictwa kultury*, GSP 2015, tom XXXIII, s. 491-492.

² R. Golał, *Podstawy prawa kultury*, Poznań 2006, s. 9.

³ Odmienny pogląd wyraża K. Zeidler, *op. cit.*, s. 492 oraz K. Zeidler, *Prawo ochrony dziedzictwa kultury jako nowa gałąź prawa*, [w:] *Prawo ochrony zabytków*, red. K. Zeidler, Warszawa-Gdańsk 2014, s. 23-27, twierdząc że prawo kultury stanowi kompleksowy dział prawa, ponieważ posiada liczne zależności względem prawa cywilnego i karnego. Przyjmując tego rodzaju sposób rozumowania należałoby przyjąć, że np. prawo ochrony środowiska lub prawo osobowe także stanowią kompleksowe działy, bo wykazują wiele wpływów nie tylko wobec prawa publicznego ale także prywatnego. Idąc dalej tego rodzaju tokiem rozumowania powstałyby dziesiątki nowych gałęzi prawa, a przyjęty przez doktrynę od wielu lat podział na prawo administracyjne, prywatne i karne *de facto* przestałby istnieć. Jak podnosi się w piśmiennictwie, prawo administracyjne ma realizować ideę porządku, tzn. że może sterować a nawet ingerować w życie społeczne, co uzasadnia ingerowanie norm prawa administracyjnego na prawo prywatne i prawo karne. Zob. J. Zimmermann, *Prawo administracyjne*, Warszawa 2016, s. 57-58 oraz E. Schmidt-Assmann, *Ogólne prawo administracyjne jako idea porządku. Założenia i zadania tworzenia systemu prawnoadministracyjnego*, Warszawa 2011, s. 23. Podobny pogląd przedstawia Z. Leoński twierdząc, że administracja działająca w oparciu o normy prawa administracyjnego może korzystać z różnych form władztwa, przymusu, nadzoru, zakazów i nakazów, Z. Leoński, *Zarys prawa administracyjnego*, Warszawa 2004, s. 24 i 51, podobnie E. Iserzon, *Prawo administracyjne. Podstawowe instytucje*, Warszawa 1968, s. 24-27.

⁴ A. Jakubowski, *Komentarz do art. 1*, [w:], S. Gajewski, A. Jakubowski *Ustawa o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej. Komentarz*, Warszawa 2016, s. 5-6.

kulturalnej przez podmioty zbiorowe⁵ przeradza się w prowadzenie instytucji kultury, które *de facto* wykonują większość czynności związanych z wspieraniem działalności kulturalnej. Można zatem mówić, że działalność kulturalna sfery publicznej, nad którą mecenat sprawuje władza publiczna, ma wymiar zinstytucjonalizowany. Instytucje kultury podporządkowane swojemu organizatorowi.

Ustawodawca nie nakazuje prowadzenia działalności kulturalnej w określonej formie organizacyjnej, a wskazuje jedynie przykłady w jakich może ona być prowadzona. W artykule 2 ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, zwanej przez Rafała Golata „konstytucją kultury”⁶, a według M. Karcz-Kaczmarek „stanowi ona *lex generalis* w stosunku do innych ustaw regulujących (...) działalność kulturalną”⁷, za pośrednictwem zwrotu „w szczególności” otwarty został katalog tych form organizacyjnych. Pośród nich wymienić można teatry, opery, domy kultury, biblioteki czy muzea. Równie dobrze do tego typu instytucji można zaliczyć także pracownie malarskie albo salony literackie, które także zgodnie z profilem swojej działalności oscylują wokół realizowania zadań z zakresu kultury. Jak słusznie wskazuje Aleksander Jakubowski⁸, prawie żadna z tych form organizacyjnych nie posiada swojej definicji legalnej, wobec czego przy ich definiowaniu należy uwzględniać ich znaczenie językowe oraz domyślnie wykonywane zadania. O ile w przypadku teatrów albo kin tego rodzaju znaczenie wydaje się jednoznaczne, o tyle precyzyjne określenie czym jest dom kultury lub ośrodek badań i dokumentacji może przysporzyć nieco trudności, a i tak z uwagi na elastyczność funkcjonowania tych instytucji sformułowanie jakiegokolwiek definicji prawie nigdy nie będzie kompletne. Pośród instytucji kultury wskazanych w art. 2, tylko trzy posiadają swoje definicje legalne w innych aktach prawnych. Są nimi muzea⁹, instytucje filmowe¹⁰ oraz ogniska artystyczne¹¹. Jeśli chodzi o biblioteki to pomimo obecności aktu prawnego który reguluje szczegółowo ich funkcjonowanie, jakim jest ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach¹², to nie został tam zdefiniowany termin biblioteki. Ustawodawca wskazuje wyłącznie na cechy, jakie biblioteka powinna posiadać¹³.

Przechodząc do przedmioty wystąpienia, należy najpierw odnieść się bezwzględnie obowiązujących przepisów ustawy. Jak wynika wprost z normy zawartej w art. 3 ust. 2 u.o.p.d.k., działalność kulturalna nie jest działalnością w gospodarstwie, ani na gruncie prawa publicznego, ani też w rozumieniu przepisów prawa prywatnego¹⁴. Jednocześnie nie istnieje jakikolwiek zakaz prowadzenia działalności gospodarczej

⁵ Zob. szer. na temat podmiotów zbiorowych P. Wszolek, *Kryteria wyodrębniania prawa administracyjnego*, Warszawa 2016, s. 263-283.

⁶ R. Gola, *op. cit.*, s. 15.

⁷ M. Karcz-Kaczmarek, *Prowadzenie działalności kulturalnej*, [w:] *Prawo administracyjne materialne*, red. Z. Duniewska, B. Jaworska-Dębska, M. Stahl, Warszawa 2014, s. 419.

⁸ Por. A. Jakubowski, *Komentarz do art. 2*, [w:] S. Gajewski, A. Jakubowski, *op. cit.*, s. 8-10.

⁹ Zob. art. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. 2012 poz. 987 z późn. zm.), dalej jako u.m.

¹⁰ Zob. art. 17 ustawy z dnia 16 lipca 1987 r. o państwowych instytucjach filmowych (Dz.U. 2015 poz. 1387).

¹¹ Zob. art. 2 pkt 3b ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (j.t. Dz.U. 2015 poz. 2156 z późn. zm.).

¹² Dz.U. 2012 poz. 642 z późn. zm.

¹³ Zob. B. Jewuła, S. Stanisławska-Kloc, *Prawo autorskie a działalność bibliotek (licencja dla bibliotek z art. 28 ust. pr. aut. i pr. pokr.)*, PzPWI 2008 z. 102, s. 119.

¹⁴ Zob. szer. na ten temat: P. Bielski, *Przedsiębiorcy*, [w:] *System prawa handlowego. Prawo handlowe – część ogólna. Tom 1*, red. S. Włodyka, Warszawa 2009, s. 560.

przez instytucje kultury, pod warunkiem jednak, że nie jest on podstawowym celem statutowym. Pogląd ten znajduje oparcie zarówno w orzecznictwie sądów administracyjnych¹⁵ jak również piśmiennictwie¹⁶. W wyroku NSA w Warszawie z dnia 29 września 2016 r., sygn. akt II OSK 2062/16 stwierdzono, że instytucja kultury może prowadzić inną działalność niż ta, do której została powołana, i czerpać z niej zyski. W związku z tym, aby instytucje kultury mogły prowadzić działalność o charakterze zarobkowym, czyli taką z której chcą czerpać zyski¹⁷, muszą posiadać odpowiednie upoważnienie w statucie, przyznane przez jej organizatora. Słusznie wskazuje w tym zakresie Marek Mrówczyński, który twierdzi, że działalność kulturalna jest rozłączna względem działalności gospodarczej¹⁸. Oprócz działalności gospodarczej, instytucje kultury mogą wykonywać także czynności związane z działalnością pożytku publicznego czy wolontariatem, jednak także i w tym przypadku przyzwolenie na działanie w tych obszarach musi zostać obligatoryjnie wskazane przez organizatora jednostki w statucie tejże.

Jak wskazuje się w orzecznictwie sądów administracyjnych, prowadzenie działalności "związanej z kulturą" nie jest równoznaczne z "prowadzeniem działalności kulturalnej" przez podmiot prywatny (tj. osobę fizyczną lub osobę prawną) prowadzący działalność gospodarczą¹⁹. Możliwe jest jednak prowadzenie przez przedsiębiorstwo działalności kulturalnej o której mówi u.o.p.d.k. pod warunkiem, że jest ona podstawowym celem statutowym danego podmiotu²⁰. W konsekwencji, prowadzenie działalności kulturalnej skutkuje powstaniem licznych preferencji w zakresie obciążenia podatkowego danego podmiotu, przede wszystkim podatkiem od nieruchomości w stosunku do budowli wykorzystywanej dla prowadzenia działalności kulturalnej.

Należy także zaznaczyć, że prowadzenie działalności kulturalnej przez podmioty zbiorowe, czyli państwo i jednostki samorządu terytorialnego może być wykonywane wyłącznie za pośrednictwem instytucji kultury²¹. Oznacza to, że zarówno państwo, jak również samorządy nie mogą prowadzić tej działalności w oparciu o prostsze formy, takie jak jednostki budżetowe czy przedsiębiorstwa komunalne, choćby było to bardziej efektywne tak ekonomicznie, jak również merytorycznie²².

¹⁵ Zob. Wyrok NSA w Warszawie z dnia 29 września 2016 r., sygn. akt II OSK 2062/16 (GP 2016, nr 197, s. 9), gdzie stwierdzono, że instytucja kultury może prowadzić inną działalność niż ta, do której została powołana, i czerpać z niej zyski.

¹⁶ Stwierdzenie to potwierdza A. Jakubowski, *op. cit.*, s. 68.

¹⁷ Por. Wyrok SA w Gdańsku z dnia 23 marca 2016 r., sygn. akt III AUa 1888/15, LEX nr 2026169.

¹⁸ Zob. M. Mrówczyński, *uwarunkowania prawne tworzenia instytucji kultury oraz stowarzyszeń i fundacji prowadzących działalność kulturalną*, [w:] *Kultura w praktyce. Zagadnienia prawne*, A. Jagielska-Burduk, W. Szafrński (red.), Poznań 2012, s. 59.

¹⁹ Zob. wyrok WSA w Gdańsku z dnia 12 grudnia 2012 r., sygn. akt I SA/Gd 1039/12, LEX nr 1252744.

²⁰ Zob. wyrok NSA w Warszawie z dnia 1 września 2014 r. sygn. akt II FSK 2009/12, LEX nr 1511879. Tego rodzaju pogląd zyskał także poparcie w piśmiennictwie, zob. B. Pahl, *Glosa do wyroku NSA z dnia 1 września 2014 r., II FSK 2009/12*, PPLiFS 2015, nr 3, str. 31-36. Odmienne zdanie wyraża M. Mrówczyński, *uwarunkowania prawne tworzenia instytucji kultury oraz stowarzyszeń i fundacji prowadzących działalność kulturalną*, [w:] *Kultura w praktyce. Zagadnienia prawne*, A. Jagielska-Burduk, W. Szafrński (red.), Poznań 2012, 59-60. Problematyka prowadzenia działalności kulturalnej przez podmiot niepubliczny została szerzej omówiona w pozycji R. Gołat, *Działalność kulturalna a inne rodzaje działalności*, [w:] R. Gołat, *Opodatkowanie działalności kulturalnej*, Warszawa 2007.

²¹ Zob. A. Bieniaszewska, G. Czarnocki, *Realizowanie zadań w dziedzinie kultury za pośrednictwem instytucji kultury w aspekcie wyników kontroli RIO*, FK 2008, nr 10, s. 57. Tezę tę potwierdza także Wyrok WSA w Lublinie z dnia 29 września 2011 r., sygn. akt II SA/Lu 653/11, LEX nr 1026963.

²² Por. Wyrok NSA w Szczecinie z 4 kwietnia 2001 r., sygn. akt. SA/Sz 2268/00, LEX nr 49253.

Tego rodzaju sztywne określenie można ocenić jednoznacznie negatywnie. Maksymalne uelastycznienie prowadzenie działalności kulturalnej, a także jednoznaczne umożliwienie prowadzenia jej równolegle do prowadzenia działalności gospodarczej może bardzo pozytywnie wpłynąć na realizowanie, w szczególności przez samorządy, zadań z zakresu kultury o których mowa w *lex generalis* kultury i samorządowych ustawach ustrojowych. Pośród tych elastycznych form prowadzenia działalności kulturalnej wskazać można chociażby organizację festiwalu, działalność wydawniczą czy fonograficzną. Swojego rodzaju właściwą drogę w zakresie określenia czy i prowadzenie działalności gospodarczej jest możliwe równolegle do prowadzenia działalności kulturalnej wskazuje wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Gliwicach z dnia 15 czerwca 2010 r., sygn. akt IV SA/Gl 24/10. Zgodnie z nim, norma zawarta w art. 3 ust. 2. ustawy o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej, tj. "Działalność kulturalna nie stanowi działalności gospodarczej w rozumieniu odrębnych przepisów", odnosi się bezspornie do tej grupy działań, która uznana być musi za działalność kulturalną *sensu stricto*, a więc działalność polegająca na tworzeniu, upowszechnianiu i ochronie kultury. Aktywność o tym charakterze nie stanowi działalności gospodarczej mimo, iż z działalności tej mogą być uzyskiwane przychody.

Na podstawie tego można stwierdzić, że działalność kulturalna nie jest działalnością nakierowaną na osiągnięcie zysków, a ewentualna nadwyżka wynika na skutek jej prowadzenia może być osiągnięta, ale nie może być celem niezbędnym do osiągnięcia. Co do możliwości prowadzenia działalności gospodarczej równolegle wobec prowadzenia działalności kulturalnej jako podstawowej, to możliwość taka powinna być jasno określona w przepisach. Z drugiej jednak strony, postawienie przed instytucjami kultury, które nie są przedsiębiorstwami, możliwości prowadzenia działalności gospodarczej może powodować swojego rodzaju naruszeniu równowagi rynkowej przez sferę publiczną. Dlatego właśnie optymalnym rozwiązaniem może być umożliwienie prowadzenia działalności kulturalnej przez podmioty zbiorowe także w formie innej niż instytucje kultury. Hipotetyczną sytuacją, która może być warta rozważeniu może być organizacja festiwalu. Przykładami tego rodzaju instytucji kultury, które zajmują się wyłącznie organizacją festiwalu są między innymi Krakowskie Biuro Festiwalowe – instytucja kultury miasta Kraków oraz Stołeczna Estrada – instytucja kultury miasta stołecznego Warszawa. Jeśli istniałaby możliwość realizowania działalności kulturalnej za pośrednictwem spółek komunalnych, wtedy funkcjonowałyby one znacznie bardziej elastycznie, bez szczególnych form powoływania kierownictwa, szczególnych regulacji z zakresu prawa pracy i ustroju wewnątrzzakładowego.

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

УДК 346

І.І. Великодна,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістра
Університету економіки та права «КРОК»

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, ЯКА ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Анотація. У статті розглянуто загальні засади правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності. Проаналізовано нинішній стан правового регулювання захисту інтелектуальної власності, яка використовується у господарській діяльності відповідно до чинного законодавства. Автором окреслено проблемні моменти і прогалини у нормативно-правових актах, що потребують подальшого опрацювання.

Ключові слова: інтелектуальна власність, правове регулювання відносин, об'єкт права інтелектуальної власності, господарська діяльність, захист.

Постановка проблеми. Діяльність людей щодо створення об'єктів інтелектуальної власності, зокрема, творів у галузі науки, літератури і мистецтва, з найдавніших часів є однією з рушійних сил розвитку суспільства й світу. Однак, відношення суспільства до інтелектуальної власності на результати авторської творчої праці, як і до самих авторів, від ранніх історичних етапів розвитку людства виключало уявлення про права на створений інтелектуальний продукт.

Інтеграція України до міжнародного співтовариства на сучасному етапі вимагає реформування всіх сфер суспільного життя. Найбільшим пріоритетом в соціально-економічному розвитку суспільства на сьогодні повинна стати інтелектуальна, творча діяльність. Їй для цього в Україні склались усі необхідні соціально-політичні та історико-правові передумови спрямовані на підвищення ефективності охорони інтелектуальної власності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблем сфери інтелектуальної власності в різні періоди займалися такі видатні вчені, як: Г. Андрощук, В. Дроб'язко, О. Підопригора, О. Святоцький, Р. Стефанчук, Р. Шишка та ін. Проблематика використання права інтелектуальної власності у господарській діяльності досліджувалась, зокрема, В. Алієвою-Барановською, В. Базилевичем, О. Вінник, О. Бутнік-Сіверським, М. Потоцьким, О. Харенко, В. Щербиною та ін.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. Однак, сучасні умови життєдіяльності нашої країни, динамічний розвиток чинного законодавства

вимагають проведення дослідження проблематики захисту інтелектуальної власності, яка використовується у господарській діяльності, зокрема, як законодавства, так й практики його реалізації.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження правового регулювання захисту інтелектуальної власності, яка використовується у господарській діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В Україні зроблено головне для забезпечення гарантованих Конституцією прав громадян на захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності: створено сучасну нормативно-правову базу у сфері інтелектуальної власності та сформовано дієздатну інфраструктуру, яка забезпечує реалізацію державної політики в цієї сфері [1, с. 29]. Також сформована законодавча база щодо правової охорони інтелектуальної власності, оскільки за роки незалежності України було прийнято і введено в дію низку законодавчих актів, присвячених праву інтелектуальної власності. Однак, практика застосування законодавства виявила цілий ряд проблем, пов'язаних з невідповідністю деяких його норм нормам міжнародного права, забезпеченням ефективного захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності та створенням цивілізованого ринку цих об'єктів.

Ефективність захисту прав у сфері інтелектуальної власності залежить від досконалості нормативно-правової бази, сформованої інфраструктури національної системи правової охорони інтелектуальної власності, ефективності підготовки та підвищення кваліфікації фахівців, а також інформаційного забезпечення її діяльності [2, с. 10].

Найважливішими аспектами державної політики щодо набуття, використання та захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності є координуюча діяльність органів виконавчої влади, пов'язана із забезпеченням правової охорони новітніх вітчизняних технологій, у тому числі в іноземних державах, удосконалення механізмів правового регулювання важливих питань стосовно комерційного використання об'єктів інтелектуальної діяльності, створення їх повністю або частково за рахунок коштів державного бюджету та державних цільових фондів [3, с. 47].

Складність розв'язання зазначених проблем полягає в надзвичайно високому ступені динамічності й різнобічності відносин, пов'язаних з інтелектуальною власністю. Самий зміст поняття «інтелектуальна власність», його структура постійно розширюються та якісно оновлюються. Відносини, що виникають у зв'язку з цим, тісно пов'язані з найновітнішими технологіями - не лише в сенсі об'єкту цих відносин, але й їх регулювання, застосування нетрадиційних підходів до забезпечення прав власності [4, с. 11].

Інтелектуальна власність є важливим елементом інтелектуального капіталу, який є структурно складним явищем. Поряд з елементами гуманітарного та споживчого капіталу, він охоплює так званий структурний капітал, який, у свою чергу, включає в себе інноваційний капітал, а останній - комплекс об'єктів, що становлять інтелектуальну власність [9].

Слід зазначити, що існують два шляхи забезпечення технологічного прогресу. Перший базується, передусім, на розвитку власного науково-технологічного потенціалу; другий - на запозиченні інновацій з-за кордону. Дослідження показують [5, с. 47], що активне патентування та взагалі захист інтелектуальної власності більшою мірою відповідає першому з названих шляхів, тоді як для другого шляху високий рівень охорони інтелектуальної власності є менш значимим фактором.

Законодавство у сфері інтелектуальної власності охоплює всі загальновідомі об'єкти інтелектуальної власності, а саме: об'єкти авторського права та суміжних прав, а також винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, зазначення походження товарів, топографії інтегральних мікросхем, сорти рослин. Національне законодавство в цілому відповідає вимогам, встановленим міжнародними правовими актами щодо набуття, здійснення та захисту прав інтелектуальної власності в Україні [6, с. 24].

За останні роки Україна зробила важливі кроки щодо подальшого удосконалення національного законодавства в сфері інтелектуальної власності. Особливо важливим з точки зору удосконалення нормативно-правової бази щодо охорони інтелектуальної власності в Україні відповідно до ТРІПС стало прийняття Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з питань інтелектуальної власності», спрямований на приведення національного законодавства у сфері інтелектуальної власності у повну відповідність до норм Угоди ТРІПС [7]. Зазначимо, що нещодавно незадовільний захист авторських та суміжних прав визнавався найбільшою перешкодою на шляху України до СОТ. Було прийнято кілька законів, які стали значним кроком у наближенні українського законодавства до міжнародних норм у сфері захисту авторського права. Проте залишився цілий ряд невирішених питань щодо підвищення ефективності захисту прав інтелектуальної власності, зокрема у сфері авторського права та суміжних прав.

Важливо враховувати, що в основному вже сформувалася глобальна система регулювання охорони інтелектуальної власності. Україна повинна адаптуватися до неї, якщо планує розвиватися як складова частина світового господарства, а не як економіка, відмежована від світових тенденцій соціально-економічного й технологічного розвитку. І за останні роки Україна значно активізувала процес входження в світові структури, що регулюють інтелектуальну власність, і вже є учасницею 15 з 26 універсальних міжнародних конвенцій і договорів у цій сфері, однак не завершено і процес приєднання до ряду міжнародних конвенцій та договорів.

Сьогодні право інтелектуальної власності в Україні максимально наближене до міжнародних стандартів та в основному відповідає вимогам міжнародних угод, у ньому використані найновіші досягнення правової науки і воно постійно вдосконалюється. Тобто, в Україні існують належні умови для ефективного захисту суб'єктивних прав інтелектуальної власності. Проте подальше вдосконалення правового регулювання інтелектуальної власності дозволить остаточно сформувати інтелектуальне право як відносно самостійний комплексний інститут українського права, що в значній мірі полегшить застосування інтелектуально-правових норм з метою реалізації права на інтелектуальну власність [8].

З метою забезпечення рівня правової охорони, що відповідає міжнародним нормам і стандартам, в Україні постійно здійснюються заходи у цій сфері, включаючи ефективні засоби забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності, за такими напрямками: удосконалення чинного законодавства та механізмів реалізації норм законодавства.

Законодавство у сфері інтелектуальної власності постійно розвивається та удосконалюється. Основним напрямком удосконалення законодавства є забезпечення гарантованості захисту прав інтелектуальної власності. Але, незадовільна ситуація із захистом інтелектуальної власності в Україні вже тривалий час викликає серйозне занепокоєння торговельних партнерів України. Головним чином, незадоволення викликало законодавство України в сфері ІВ, що не відповідало встановленим міжнародним нормам, зокрема вимогам Угоди ТРІПС. На даний момент було прийнято кілька важливих законів, що практично повністю узгодили законодавство України з нормами, передбаченими Угодою ТРІПС. Проте захист інтелектуальної власності в деяких сферах все ще залишається неефективним, чим зумовлює надзвичайно високий рівень піратства в країні, та викликає застосування до України міжнародних торговельних санкцій.

Висновки. Таким чином, Україною було прийнято кілька законів, які стали значним кроком у наближенні українського законодавства до міжнародних норм у сфері захисту авторського права. Проте залишився цілий ряд невирішених питань щодо підвищення ефективності захисту прав інтелектуальної власності, зокрема у сфері авторського права.

На порядку денному стоїть питання остаточного узгодження національного законодавства з нормами Угоди ТРІПС та впровадження додаткового забезпечення захисту прав інтелектуальної власності. В першу чергу, це повинне бути значне посилення боротьби з порушеннями прав інтелектуальної власності в галузі господарської діяльності. В основі ефективного захисту інтелектуальної власності, що використовується у господарській діяльності має лежати відповідний механізм, який би об'єднував у цілісну систему сукупність ефективних засобів, врегульованих правом, призначених для притягнення до відповідальності будь-яких порушників інтелектуальної власності з метою негайного припинення їх протиправних дій, відшкодування заподіяних збитків та накладання санкції на таких порушників з тим, щоб перешкодити здійсненню подібних порушень в майбутньому.

Фундаментальними елементами цього механізму мають стати ефективний господарсько-правовий, цивільно-правовий, кримінально-правовий та адміністративно-правовий захист. Такі види захисту повинні здійснюватися, на нашу думку, через спеціалізовані державні правоохоронні та судові органи на основі дієвих матеріальних та процесуальних норм. При цьому, можна висловити таку точку зору, що матеріальні норми щодо захисту права інтелектуальної власності, які існують в українському законодавстві не потребують вдосконалення, однак, цього не можна сказати про процесуальні норми.

Література

1. Авторське право і суміжні права. Законодавство та судова практика: Нац. законодавство. Міжнар.-прав. акти. Держ. захист. Авт. винагороди. Відповідальність. Судова практика: Зб. нормат. актів / [Шеф-ред. В.С. Ковальський]. — К.: Юрінком Інтер, 2013. — 398 с.
2. Андрощук Г.О. Міжнародна система охорони інтелектуальної власності: організаційно-правові засади [Текст]: монографія / Андрощук Г. О., Работягова Л. І.; Нац. акад. прав. наук України, НДІ інтелект. власності. — Київ: Інтерсервіс, 2017. — 124 с.
3. Бутнік-Сіверський О.Б. Майнові права інтелектуальної власності в сфері інтересів підприємництва / О.Б. Бутнік-Сіверський // Інтелект ХХІ. — 2016. — № 4. — С. 46–56. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2016_4_7
4. Вітчизняний та світовий досвід правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності [Текст]: зб. наук. пр. за матеріалами V Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. (7-8 квіт. 2016 р.) / [за заг. ред. О. В. Черевка, О. П. Орлюк]; Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького [та ін.]. - Черкаси: ЧНУ ім. Богдана Хмельницького, 2016. — 131 с.
5. Любенюк Н.О. Інтелектуальна власність та її роль у сучасних умовах господарювання // Актуальні проблеми економіки: науковий економічний журнал / Національна академія управління. — Київ, 2009. — № 8 (98). — С. 33–38.
6. Потоцький М.Ю. Господарсько-правовий захист інтелектуальної власності в Україні: монографія / М.Ю. Потоцький. — К.: ДП «Видавничий дім «Персонал», 2014. — 620 с.
7. Щокін Р.Г. Інтелектуальна власність у господарській системі розвитку України [Електронний ресурс] / Р. Г. Щокін // Наукові праці МАУП. Серія: Політичні науки. Юридичні науки. — 2013. — Вип. 2. — С. 113–117. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaupr_2013_2_20
8. Щокін Р.Г. Порівняльний аналіз норм цивільного та господарського законодавств щодо об'єктів інтелектуальної власності [Електронний ресурс] / Р. Г. Щокін // Форум права. — 2013. — № 2. — С. 628–632. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/FP_index
9. Якубівський І. Правові засади внесення майнових прав інтелектуальної власності до статутного капіталу господарського товариства // Юридична Україна: правовий часопис / Київський регіональний центр Ак. правових наук України; СП "Юрінком Інтер". — Київ, 2009. — № 3 (75). — С. 58–63.

И.И. Великодная,

Актуальные вопросы правового регулирования защиты интеллектуальной собственности, используемой в хозяйственной деятельности.

Аннотация. В статье рассмотрены общие принципы правового регулирования отношений в сфере интеллектуальной собственности. Проанализировано нынешнее состояние правового регулирования защиты интеллектуальной собственности, используемой в хозяйственной деятельности в соответствии с действующим законодательством. Автором обозначены проблемные моменты и пробелы в нормативно-правовых актах, требующих дальнейшего исследования.

Ключевые слова: интеллектуальная собственность, правовое регулирование, объект права интеллектуальной собственности, хозяйственная деятельность, защита.

I. Velykodna,

Actual issues of legal regulation of protection of intellectual property, which is used in economic activity

Summary. The article deals with the general principles of legal regulation of relations in the field of intellectual property. The present state of the legal regulation of protection of intellectual property, which is used in economic activity in accordance with the current legislation, is analyzed. The author outlines the problematic moments and gaps in normative and legal acts that require further elaboration.

Keywords: intellectual property, legal regulation of relations, the object of intellectual property rights, economic activity, protection.

НАУКОВІ ПОГЛЯДИ ЩОДО ПОНЯТТЯ ТА ПРИРОДИ ВИКОРИСТАННЯ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВ ІНШИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ (КОМЕРЦІЙНА КОНЦЕСІЯ)

Актуальність теми дослідження. В останній час в Україні спостерігається зростання підприємницької активності, що стимулює все більшу кількість працездатного населення до відкриття свого власного бізнесу. Очевидно, що в даний час більш помітну роль в економіці країни став відігравати малий бізнес. При зростанні безробіття в країні усе більше політиків і економістів звертаються до малого бізнесу як джерела нових робочих місць. Проте, незважаючи на значні можливості малого бізнесу у процесі становлення і функціонування ринкової системи господарювання, він має свої слабкі сторони, пов'язані, перш за все, із фінансуванням. Суб'єкти малого підприємництва, не маючи достатнього доступу до ринку капіталу, завжди відчують нестачу фінансових ресурсів для розвитку справи і підтримки власного бізнесу. Самофінансування, у більшості випадків, залишається єдиним джерелом існування підприємств цієї сфери. Недостатність оборотного капіталу, дорогі кредитні кошти, жорстка конкуренція на ринку може спричинити їх банкрутство ще на етапі становлення бізнесу.

У світлі вищевикладеного, поява і подальший розвиток конструкції договору комерційної концесії, а також франчайзингу в чинному законодавстві України має величезне значення для стимулювання залучення приватних інвестицій в економіку України.

Аналіз досліджень за обраною темою. Аналіз правового регулювання концесійних відносин та франчайзингу здійснювався у роботах таких відомих правників як С.С. Алексєєва, Г.А. Андрощука, О.В. Дзери, А.С. Довгерта, О.А. Красавчикова, Н.С. Кузнецової, В.В. Луця, В.Л. Мусіяки, О.А. Підпригори, О.О. Підпригори, А.П. Сергєєва, Ю.К. Толстого, Я.М. Шевченко, Г.Ф. Шершеневича й ін.; з питань договору франчайзингу — Г. А. Андрощука, М.І. Брагинського, В.В. Вітрянського, О.А. Городова, В. Денисюка, В.В. Довганя, В.Н. Євдокимової, І.І. Килимник, В. Ковальчука, О. Легейди, С.А. Сосна, Л.О. Трахтенгерц, Р.Б. Шишки, Г.В. Цірат, М. Мендельсон, Дж. Стэнворт, Б. Смит.

Метою роботи є дослідження питань використання у підприємницькій діяльності прав інших суб'єктів господарювання.

В останнє десятиліття, в країнах з розвинутою ринковою економікою, значне поширення одержав продаж товарів, послуг і технологій на умовах комерційної концесії або франчайзингу. Франчайзинг — форма організації і ведення підприємницької діяльності (бізнесу) на основі об'єднання матеріальних і фінансових засобів і один зі способів надання продукції або послуг населенню.

У світовій практиці під концесією розуміється форма залучення інвестицій приватного сектора, коли приватним компаніям передаються права володіння і

користування об'єктами на період будівництва і експлуатації. Саме поняття концесія має латинське походження — *concession*. Англійською мовою *concession* — це дозвіл, поступка. Поняття означає дароване приватній особі право на здійснення якого-небудь виду діяльності, який держава вважає своєю прерогативою, у тому числі з використанням державного майна.

У вузькому розумінні концесія означає передачу концесіонерові об'єкту державної (муніципальної, комунальної) власності для будівництва, модернізації, реконструкції, експлуатації, управління, обслуговування тощо на визначених в договорі умовах і відповідно до концесійного законодавства [3].

Існує також інший підхід, що дозволяє розглядати концесію через поняття концесійного договору, як особливу форму надання приватній особі на тимчасовій основі права на господарське використання державного або муніципального (комунального) майна [5, с. 75—76].

Із формуванням у багатьох країнах світу концесійного законодавства доводиться констатувати, що дефініція «концесія» отримала належне нормативне оформлення з урахуванням специфіки, притаманної існуючим правовим системам.

Зокрема, у країнах, які сповідують цінності континентальної правової системи, особливо у Франції, концесії, концесійні договори вважаються адміністративно-правовим договором і відносяться до сфери регулювання публічного права. Наприклад, відомий французький адміністративіст Ж. Ведель описує концесію як один із способів здійснення публічною владою своїх повноважень за допомогою доручення приватній особі (концесіонерові) «турботу про управління публічною службою під контролем органу, що надає концесію, за умови сплати винагороди, що стягується концесіонером із клієнтури служби» [1, с. 487].

Що ж стосується країн англосаксонської системи права, то концесійний договір (концесію) відносять до сфери договірного (контрактного) права [4, с. 258].

Наявність таких протилежних правових підходів до визначення сутності концесії, які у підсумку визначають концепцію нормативного акта, у певній мірі можна визнати результатом впливу різнорідних тез і висновків, що формувалися представниками тих або інших наукових течій. Представляється, що найбільш цікаві для розуміння природи концесій висновки були висловлені окремими вченими доби дореволюційної Росії, епохи Радянського Союзу та сучасними дослідниками концесійних правовідносин.

Так, дослідження дореволюційних учених відображали погляд на концесію як поєднання цивільно-правового договору і публічного адміністративного акта, що закріплював певний привілей [7, с. 32], а в «сенатській практиці панувала теорія виключно цивілістичної природи концесій» [6, с. 109].

Поняття «концесій» у радянському законодавстві історично склалося наступним чином. До моменту видання Цивільного кодексу поняття «концесії» вживалося законодавством лише у випадках, коли мова йшла про залучення іноземного капіталу до господарської діяльності в СРСР. Із прийняттям Цивільного кодексу це поняття стало поширюватися не лише на іноземний капітал, але й на капітал внутрішній, якому надавалася можливість володіти підприємствами визначеного законом розміру, експлуатувати підприємства, пов'язані безпосередньо з

обслуговуванням потреб населення, головним чином підприємств комунального характеру (постанова ВЦВК та РНК від 12.04.1923 р.), а також здійснювати таку діяльність, яка пов'язана з володінням майном, вилученим з цивільного обігу [2, с. 220].

Сучасні дослідники концесійних відносин також вирізняються багатоманітністю підходів до визначення сутності концесій

Питома вага вітчизняних юридичних досліджень із цього питання є вкрай низькою, що обумовлює необхідність у подальшому активізації роботи у цьому напрямку.

Не відрізняється одноманітністю й сучасне нормативне розуміння концесії. Так, аналіз концесійного законодавства окремих зарубіжних країн яскраво свідчить про те, що в поняття «концесія» вкладається дещо різне розуміння його сутності. Зокрема, концесія отримує юридичний вираз або у формі дозволу або договору, а за своєю об'єктною спрямованістю стосується державного та муніципального нерухомого майна, природних ресурсів із спрямованістю на залучення інвестицій у реконструкцію існуючого чи створення нового нерухомого майна.

Такий досить широкий, так би мовити, «діапазон» складових дефініцій «концесія», навіть на нормативному рівні, можна пояснити відсутністю усталених підходів до розуміння цього терміну. Як відзначається в наукових джерелах, навіть серед членів Євросоюзу, де моделі господарського управління державним сектором близькі між собою і концесійне законодавство налічує більш ніж вікову історію, є істотні відмінності у тлумаченні концесій.

На сьогодні досить дискусійним є питання розмежування комерційної концесії та франчайзингу. Отже у рамках нашого дослідження доцільно також це питання детально дослідити. Необхідно зазначити, що українське законодавство містить поняття «комерційна концесія», що в більшості випадків ототожнюється з франчайзингом. Однак, на нашу думку, такий підхід не є вірним.

Таким чином, при нинішньому досить стрімкому розвитку ринкових відносин, в умовах глобалізації виникає нагальна потреба у належному нормативно-правовому регулюванні широкого спектру відносин франчайзингу, не підміняючи їх поняттям «комерційна концесія». На нашу думку необхідно скористатися світовим досвідом регулювання подібних відносин, що надасть можливість розвивати бізнес в Україні та активно залучати іноземні інвестиції.

Література

1. Ведель Ж. Административное право Франции / Ж. Ведель. — М. : Прогресс, 1973. — 512 с.
2. Мельник О.Ю. Концесійні угоди: досвід правового регулювання в СРСР / О.Ю. Мельник // Вісник господарського судочинства. — 2002. — № 2. — С. 219—224.
3. Пілігрим Г.С. Правове регулювання розвитку концесійних відносин в Україні і за кордоном (порівняльно-правове дослідження) // www.hozpravo.com.ua
4. Попондопуло В.Ф. Концессионное соглашение — правовая форма государственно-частного партнерства / В. Ф. Попондопуло // Правоведение. — 2007. — № 6. — С. 255—268.
5. Свистунов Н. Концессии — инструмент активизации международных инвестиционных проектов в России // Проблемы теории и практики управления. — 2004. — № 3. — С. 75—79.

6. Сосна С.А. Концессионные соглашения: теория и практика / С.А. Сосна. — М. : ООО «Нестор Академик Паблишерз», 2002. — 256 с.
7. Таль Л.С. Концессионные договоры городских общественных управлений / Л. С. Таль. — Петроград: Общественная польза, 1915. — 69 с.

Д.П. Санько,

здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістра
Університету економіки та права «КРОК»

АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ АНТИКОНКУРЕНТНИХ ДІЙ

Анотація. У статті запропоновано стислий науково-правовий огляд особливостей правового регулювання відповідальності за вчинення антиконкурентних дій: досліджено, які законодавець передбачив види і форми відповідальності, які дії визнаються порушенням антиконкурентного законодавства та які санкції застосовуються за вчинення таких правопорушень.

Ключові слова: антиконкурентні дії, суб'єкти господарювання, антимонопольне законодавство, правопорушення.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку ринкових відносин та поживавлення бізнесу у приватному секторі економіки Антимонопольним комітетом України фіксується достатньо велика кількість порушень антимонопольного законодавства, що призводить до спотворення або знищення конкуренції. Тому важливим є науково-правовий аналіз заходів юридичного впливу на правопорушників з метою виявлення дієвості існуючих форм і видів відповідальності, розробки якісно нових і продуктивних методів забезпечення вільної конкуренції на ринку.

Даному питанню приділена недостатня увага в науці, що негативно впливає на стан розвитку антиконкурентного законодавства, яке не встигає за розвитком бізнесу, та має деякі неефективні або застарілі положення. Тому є необхідність у критичному дослідженні питання відповідальності за вчинення антиконкурентних дій та формулювання науково обґрунтованих пропозицій для його удосконалення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як було зазначено вище, тема відповідальності за вчинення антиконкурентних дій є недостатньо повно дослідженою у правовій науці. На нашу думку, є потреба у науковому аналізі положень чинного законодавства, застосування критичного підходу до їх трактування, адаптація законодавства до реалій ринкової економіки. Такі зміни потребують першочергового наукового дослідження та обґрунтування.

Дослідженням окремих питань відповідальності за вчинення антиконкурентних дій займалися наступні вчені: Журик Ю., Харченко П., Герасимова В., Шуміло І., Швидка Т.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми. Недостатньо дослідженими залишаються питання притягнення до відповідальності юридичних осіб — суб'єктів господарювання, а також порядок застосування адміністративно-правової

відповідальності, при тому, що найчастіше суб'єктами таких правопорушень є саме юридичні особи.

На нашу думку, особливої уваги також потребує дослідження видів відповідальності, адже деякі з них є недостатньо ефективними у сучасних умовах. Слід оцінити практику застосування таких видів відповідальності з одночасним формулюванням висновків щодо їх ефективності.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження особливостей притягнення до різних видів юридичної відповідальності суб'єктів господарювання за порушення антимонопольного законодавства з одночасним формулюванням власних висновків щодо можливих шляхів удосконалення існуючого законодавства у сфері захисту економічної конкуренції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Статтею 42 Конституції України передбачено, що кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Держава забезпечує захист конкуренції у підприємницькій діяльності. Не допускаються зловживання монополюючим становищем на ринку, неправомірне обмеження конкуренції та недобросовісна конкуренція. Види і межі монополії визначаються законом [1].

Стосовно юридичної відповідальності у сфері економічної конкуренції слід зазначити, що вичерпного переліку протиправних дій у сфері захисту економічної конкуренції наразі не встановлено. Це пояснюється тим, що, згідно ст. 1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», повний перелік «правил та звичаїв» не може бути встановлений заздалегідь, тому що розвиток соціально-економічних відносин, прогресу і торгового обороту створює умови для нових видів відносин і нових видів правопорушень. Для визначення фактів правопорушень у сфері економічної конкуренції, які прямо не передбачені законом, необхідно встановити певні критерії, ознаки та мету, досягнення якої передбачає законодавство про захист економічної конкуренції [2, с. 52].

П.Г. Харченко вважає, що в законодавстві про захист економічної конкуренції йдеться про гарантійне стимулювання з боку держави розвитку саме правомірної, добросовісної конкуренції, метою якої є встановлення таких правил у конкуренції, які б відповідали правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності. Досягнення зазначеної мети на міжнародному та національному рівні можливе, перш за все, при правовому забезпеченні захисту від недобросовісної конкуренції.

Відповідальність у сфері господарювання та в сфері економічної конкуренції — це економічні за змістом та юридичні за формою методи впливу на суб'єкта господарювання — правопорушника та настання для нього негативних майнових наслідків шляхом застосування санкцій, що встановлені законодавством або договором. Підставою господарсько-правової відповідальності учасника господарських відносин є вчинене ним правопорушення у сфері господарювання [3, с. 29–30].

Існують різноманітні засоби захисту прав суб'єктів господарювання, які можна класифікувати на: попередні (забезпечення захисту права); наступні (після реалізації прав); захист порушених прав і захист прав, які не порушені; захист у

відносинах з контрагентами і захист у відносинах з державою і контролюючими органами; внутрішні і зовнішні.

В.В. Герасимова під захистом прав суб'єктів господарювання розуміє систему передбачених законом заходів, які здійснюються уповноваженими особами або суб'єктами господарювання з метою відновлення порушених прав, усунення перешкод у реалізації цих прав, запобігання вчиненню таких порушень у майбутньому та притягнення винних осіб до відповідальності. Використання даного поняття, на її думку, допомагає зрозуміти сутність та зміст захисту прав суб'єктів господарювання та сприятиме удосконаленню відносин, які виникають у разі порушення прав цих суб'єктів [4, с. 164].

Санкції — це нормативно встановлені або договірні заходи впливу на правопорушника у сфері господарювання, це вид та міра примусу, що застосовується до правопорушника у сфері господарювання. У Господарському кодексі України закріплено штрафні санкції, оперативно-господарські та адміністративно-господарські санкції [5].

Система санкцій за порушення конкурентного законодавства складається з таких заходів впливу: штраф; адміністративна відповідальність; відшкодування завданих збитків; скасування реєстрації суб'єкта господарювання; примусовий поділ монопольних утворень.

І.А. Шуміло визначає юридичну відповідальність за порушення законодавства про захист конкуренції як охоронні правовідносини, що виникають між компетентним державним органом та правопорушником у зв'язку із застосуванням до суб'єктів антиконкурентного правопорушення примусових штрафних заходів у встановленому процесуальному порядку.

Заходи юридичної відповідальності значно відрізняються від заходів захисту, що мають правовідновлювальний характер. Юридична відповідальність, як правовідношення, виникає з моменту вчинення правопорушення, адже саме на цій стадії особа, що вчинила протиправні дії, зобов'язана прийняти заходи державно-правового примусу, а держава має право вжити ці заходи [6, с. 133].

Чинним законодавством за вчинення антиконкурентних правопорушень передбачені господарсько-правові, адміністративні, цивільно-правові та кримінальні заходи відповідальності.

На відміну від цивільно-правових та адміністративних заходів відповідальності, господарсько-правові санкції застосовуються в обов'язковому порядку. За своїм характером господарсько-правові санкції поділяються на господарсько-управлінські (штрафні), компенсаційні та конфіскаційні [6, с. 158].

Законом України «Про захист економічної конкуренції» за порушення законодавства про захист економічної конкуренції передбачено застосування штрафів; заходів примусового поділу монопольних утворень; адміністративна відповідальність посадовців і інших працівників суб'єктів господарювання, органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління і контролю; відшкодування шкоди [7].

Найпоширенішою формою відповідальності в цій сфері є накладення штрафів Антимонопольним комітетом України (АМКУ). Штрафи накладаються у розмірі

1%, 5%, 10% доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф. В разі наявності незаконно одержаного прибутку, що перевищує 10% зазначеного доходу (виручки), штраф накладається у потрібному розмірі незаконно одержаного прибутку.

Одним із видів відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції є примусовий поділ суб'єкта господарювання. Однак практика показує, що норма закону, яка передбачає такий поділ, виконує швидше превентивну (попереджувальну) функцію та не має практичного застосування за вчинення відповідних правопорушень з огляду на таке.

Якщо суб'єкт господарювання зловживає монопольним (домінуючим) становищем на ринку, органи АМКУ можуть прийняти рішення про його примусовий поділ. Таке рішення підлягає виконанню у строк, що не може бути менше 6 місяців. Примусовий поділ застосовується не за всі порушення антимонопольного законодавства, а лише за одне з них — зловживання монопольним (домінуючим) становищем на ринку. Застосування цієї санкції АМКУ в разі зловживання монопольним становищем суб'єктами господарювання не є обов'язковим. Рішення про примусовий поділ ухвалює АМКУ, проте виконання цього рішення покладається на правопорушника.

Головним органом влади у сфері захисту економічної конкуренції є Антимонопольний комітет України — це орган державної влади, який має спеціальний статус. Метою його діяльності є забезпечення державного захисту економічної конкуренції у підприємницькій діяльності [8].

Для виконання завдань у своїй діяльності органи АМКУ застосовують адміністративно-правові способи регулювання: установлення обов'язків, надання дозволів та встановлення заборон. З метою забезпечення галузевих або регіональних інтересів окремі органи державної влади можуть установлювати суб'єктам господарювання правила поведінки на ринку без урахування вимог конкурентного законодавства. Наприклад, органи державної влади можуть розробляти програми соціально-економічного розвитку, встановлювати ціни (тарифи), пільги для окремих підприємств та ін., втручаючись у діяльність суб'єктів господарювання і впливаючи на конкуренцію взагалі. Такі дії згідно з чинним законодавством визнані правопорушенням і заборонені [9].

Стосовно регулювання процедури притягнення юридичних осіб до адміністративної відповідальності слід зазначити, що на відміну від адміністративної відповідальності фізичних осіб щодо юридичних осіб бракує єдиного нормативно-правового акта, подібного до Кодексу України про адміністративні правопорушення, що врегульовує порядок притягнення їх до адміністративної відповідальності [10, с. 510].

Законодавство про адміністративну відповідальність юридичних осіб у сфері конкурентної політики держави ґрунтується на нормах Законів України «Про захист економічної конкуренції», «Про природні монополії», «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Попередження як захід адміністративної відповідальності (адміністративне стягнення) відрізняється від попередження як заходу адміністративного запобігання. Вони відрізняються як за своєю правовою природою, так і за наслідками їх застосування. Попередження виноситься у письмовій формі, у вигляді надання органами Антимонопольного комітету України рекомендацій, які є обов'язковими для виконання. Зазвичай, попередження надається у випадках, коли створені умови спонукають до скоєння порушення (тобто велика вірогідність порушення) або коли дії органів державної влади мають ознаки порушення. Така відповідальність передбачена як альтернатива більш серйозному стягненню і застосовується як самостійний вид стягнення за скоєння правопорушень, які завдали незначної шкоди. Такий вид відповідальності може бути застосований до осіб, які вперше скоїли порушення, або в наявності обставини, що пом'якшують відповідальність. Це переважно виховний вплив держави на поведінку правопорушника.

Серед заходів адміністративної відповідальності юридичних осіб найбільш ефективним є застосування фінансових санкцій — заходи впливу на осіб, що полягають у стягненні з них певних грошових сум.

Статтею 52 Закону «Про захист економічної конкуренції» передбачено, що органи Антимонопольного комітету України накладають штрафи на об'єднання, суб'єктів господарювання: юридичних осіб; фізичних осіб; групу суб'єктів господарювання — юридичних та/або фізичних осіб, що відповідно до ст. 1 Закону визнається суб'єктом господарювання.

У разі застосування передбаченої в Законі відповідальності, приймається рішення про визнання вчинених суб'єктом господарювання дій порушенням, накладається штраф в розмірі до одного відсотка доходу (виручки) суб'єкта господарювання від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за останній звітний рік, що передував року, в якому накладається штраф. У двомісячний строк з дня одержання рішення органів АМКУ про накладення штрафу порушник зобов'язаний сплатити штраф.

Також у Законі передбачається пеня як різновид фінансових санкцій, вона застосовується у разі невиконання рішення органів АМКУ про накладення штрафів або якщо прострочено строк сплати штрафу. Законодавством передбачено, що за кожний день прострочення сплати штрафу стягується пеня у розмірі півтора відсотка від суми штрафу, розмір якої не може перевищувати сам штраф.

У разі застосування фінансових санкцій органами АМКУ беруться до уваги такі обставини, що пом'якшують відповідальність за адміністративні порушення: визнання порушення; вжиття заходів для усунення порушення або ознак порушення; співпраця з органами АМКУ.

Також передбачено обставини, що обтяжують відповідальність за адміністративні правопорушення: продовження скоєння порушення; невиконання приписів органів АМКУ; повторне скоєння порушення; значні наслідки правопорушення.

Переліки обставин не є вичерпними, і в кожному окремому випадку органи АМКУ визначають, які саме обставини є вагомими.

Згідно зі ст. 38 Кодексу України про адміністративні правопорушення, адміністративне стягнення може бути накладене не пізніше 2 місяців із дня вчинення порушення, а при триваючому порушенні — 2 місяців із дня його виявлення. Ці строки не можуть бути продовжені. Якщо адміністративне стягнення не накладене у зазначені строки, то за це правопорушення винна особа не може бути притягнута до адміністративної відповідальності.

Тут слід зазначити, що органи АМКУ із метою всебічного, повного й об'єктивного з'ясування дійсних обставин справи, прав і обов'язків сторін зобов'язані досліджувати регіональні та загальнодержавні ринки, одержувати від сторін, інших осіб письмові та усні пояснення, складати подання з попередніми висновками і вносити їх на розгляд органів чи посадових осіб, яким підвідомча справа. В окремих випадках для з'ясування обставин, що мають значення для справи і потребують спеціальних знань, провадиться експертиза. Всі ці заходи, як правило, неможливо провести за два місяці, встановлені Кодексом для підготовки прийняття рішення [11, с. 153].

Адміністративні санкції накладаються судами вкрай рідко порівняно з кількістю випадків виявлення відповідних порушень. Навіть у тих випадках, коли органами АМКУ протоколи до суду надсилалися своєчасно, іноді термін притягнення до відповідальності минав у зв'язку із з'ясуванням у судах обставин, що мали важливе значення для вирішення питання. І якщо в кінцевому підсумку підтверджувалася наявність підстав для притягнення до адміністративної відповідальності, суд уже не міг нічого зробити.

Відшкодування шкоди, як форма господарсько-правової відповідальності, передбачається у разі заподіяння внаслідок порушення конкурентного (антимонопольного) законодавства шкоди (як правило, майнової) учасникам конкуренції, споживачам, державі. Застосовується в судовому порядку за заявою заінтересованої особи (осіб), в інтересах держави — антимонопольних органів, прокурора. Розмір шкоди визначається за правилами ст. 203 Цивільного кодексу України.

Нині в Кримінальному кодексі містяться лише статті, як передбачають відповідальність за окремі види недобросовісної конкуренції. Це, зокрема, статті: 229 — «Незаконне використання товарного знаку, фірмового найменування»; 231 — «Незаконне збирання або використання відомостей, що становлять комерційну таємницю»; 232 — «Розголошення комерційної таємниці». Ці дії караються штрафом до 15 тис. неоподатковуваних мінімумів. В окремих випадках застосовують конфіскацію продукції та знарядь для її виготовлення. Передбачено також позбавлення права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. У попередніх редакціях Кодексу за окремі види порушень правил конкуренції передбачалося, крім того, покарання у вигляді позбавлення волі на строк від 3 до 12 років, громадські роботи на строк від 100 до 200 годин, або виправні роботи на строк до 2 років. Тепер такого покарання немає.

Вкрай незрозумілим є поступове скасування кримінальної відповідальності за картелі. Раніше таке покарання було передбачено безпосередньо за змову. У редакції ст. 228 Кримінального кодексу станом на 2001 рік порушення було

визначено як «змова про штучне підвищення або підтримання монопольних цін (тарифів), знижок, надбавок (доплат), націнок з метою усунення конкуренції». За ці дії було передбачено відповідальність у вигляді штрафу або позбавлення волі на строк до 3 років, а за груповий злочин - від 2 до 5 років. Пізніше до Кодексу було внесено зміни від 3 квітня 2003 р., згідно з якими порушенням ст. 228 визнано примушування до антиконкурентних узгоджених дій. Тут, однак, слід підкреслити, що змова і примушування до змови — це різні речі. Якщо в реаліях вітчизняної практики припинення порушень довести змову підприємців дуже важко, то довести суду факт примушування до змови взагалі неможливо. Тобто застосувати до учасників картельної змови кримінальну відповідальність після внесення зазначених змін до Кодексу стало практично майже неможливо [12, с. 11].

Водночас відповідальність за ці дії було збільшено. У 2003 р. було визначено, що термін ув'язнення може становити від 3 до 7 років, а за груповий злочин — від 7 до 12 років, штраф за ці дії скасовано. Однак у 2008 р. внесено чергові зміни: термін ув'язнення — від 2 до 5 років. А за ті самі дії, вчинені організованою групою або особою, раніше судимою за злочин, передбачений цією статтею, порушники могли бути покарані позбавленням волі на строк від 3 до 6 років. Тобто строк ув'язнення зменшився.

Крім наведених видів відповідальності слід назвати й відшкодування шкоди, яка здійснюється в судовому порядку, але за ініціативою постраждалої особи (ст. 55 Закону України «Про захист економічної конкуренції»). З урахуванням погіршувальних і полегшувальних обставин справи та платоспроможності порушника суд визначає можливу компенсацію завданої ним шкоди. Але при цьому визначено: якщо шкода була завдана внаслідок картельних змов, зловживання монопольним становищем, здійснення без дозволу узгоджених дій та концентрації, обмеження підприємця за звернення до АМК, невиконання учасниками концентрації вимог, якими було зумовлене надання дозволу, - відшкодування може бути вдвічі більшим, аніж втрати.

За умов концентрації можна назвати ще один специфічний вид санкцій — скасування державної реєстрації, яке за зверненням АМК може здійснити суд у випадках суттєвого обмеження конкуренції на ринку. Повернення до попереднього стану для підприємців може бути більш серйозною проблемою, ніж будь-які штрафи й інші санкції. До певної міри санкцією можна вважати примусовий поділ монополіста, який зловживає монопольним становищем (ст. 53 Закону «Про захист економічної конкуренції»).

Висновки. Отже, в ході дослідження нами зроблено наступні висновки.

Всі антиконкурентні дії органів влади, місцевого самоврядування та адміністративно-господарського управління і контролю за об'єктом впливу можна класифікувати таким чином: акти (дії), що стосуються організаційно-економічної діяльності суб'єктів господарювання; акти (дії), що стосуються поточної економічної діяльності суб'єктів господарювання; акти (дії) щодо необґрунтованого надання окремим суб'єктам господарювання різних економічних пільг.

Аналізуючи норми конкурентного законодавства, необхідно зазначити, що воно містить норми, категорії та інститути декількох галузей права, які регулюють

різні за своїм змістом відносини, з використанням норм матеріального та процесуального права. Особливістю конкурентного законодавства є поєднання творчої, стимулюючої та регуляторної функції, завдяки наявності у законодавстві усього комплексу регуляторних, охоронних та спеціалізованих норм. Конкурентне законодавство виступає як засіб примирення і взаємодії між державою та приватним сектором економіки. Комплексність конкурентного законодавства, баланс між саморегулюванням та державним регулюванням, що характерні для конкурентного законодавства, можуть стати основою ефективної системи правового регулювання у сучасній економіці. Вдосконалення правового регулювання конкурентних відносин спрямовано не на витіснення ринкових регулюючих механізмів, які вже створені та діють, а на їх підтримку, доповнення і зміцнення.

Відповідальність у сфері господарської діяльності загалом та економічної конкуренції зокрема має як публічно-правовий характер, так і приватноправовий характер. Фізичні особи суб'єкта господарювання (керівники, посадові особи) можуть нести адміністративно-правову та кримінально-правову відповідальність за протиправні дії. Кримінальна відповідальність фізичних осіб за порушення законодавства у сфері економічної конкуренції є засобом забезпечення правоохоронної функції права та умовами дотримання посадовими особами суб'єктів господарювання норм добросовісної конкурентної поведінки.

В Україні історично склалось так, що відносини між органами державної влади та підприємствами потребують правового регулювання для уникнення недопущення, усунення, обмеження або спотворення конкуренції на ринку. Згідно з чинним законодавством такі дії визнані порушеннями як антиконкурентні дії органів влади, місцевого самоврядування, адміністративно-господарського управління та контролю. Особливості таких порушень не тільки в тому, що об'єктом правопорушення є економічна конкуренція, і саме з боку негативного впливу на конкуренцію розглядаюся дії органів державної влади, але і особливими і припинення.

Захист суб'єктів господарювання є умовою ефективності недопущення, попередження та прискання протиправних дій у сфері економічної конкуренції. Механізм захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання являє собою сукупність юридичних засобів, а саме — норм права, уповноважених органів та осіб, а також права самих суб'єктів господарювання та споживачів, що дають можливість захистити порушені права та фізичних та юридичних осіб.

Література

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1996. — № 30. — С. 141.
2. Журик Ю. Відповідальність у сфері економічної конкуренції: теоретичний аспект / Ю. Журик // Юридична Україна. — 2014. — № 3. — С. 51–55. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urykr_2014_3_11
3. Харченко П. Критерії добросовісної конкуренції / П. Г. Харченко // Конкуренція. Вісник Антимонопольного комітету України. — 2004. — № 4. — С. 28—33..

4. Герасимова В.В. Захист прав та законних інтересів суб'єктів господарювання / В.В. Герасимова // Актуальні питання права та правової держави: наукова дискусія : зб. матер. Міжнар. юрид. наук.-практ. конф. «Актуальна юриспруденція» (м. Київ, 11 грудня 2013 р.). — К. 2013. — С. 163—165.
5. Господарський кодекс України. від 16 січня 2003 року // Офіційний вісник України. — 2003. — № 11. — Ст. 462.
6. Шуміло І.А. Відповідальність за порушення законодавства про захист конкуренції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Інса Анатоліївна Шуміло ; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. — Донецьк, 2001. — 207 с.
7. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11 січня 2001 року // Офіційний вісник України. — 2001. — № 7. — Ст. 260
8. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26 листопада 1993 року // Відомості Верховної Ради України. — 1993. — № 50. — Ст. 472.
9. Валитов С. Усиление ответственности органов власти за антиконкурентные действия. Конференция «Пробелы и экономически не обоснованные нормы в законодательстве, регулирующем хозяйственную деятельность в Украине и пути их устранения» 2–5 июня 2009 г. // Режим доступа: <http://hozpravo.com.ua>
10. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч. у 2-х т.: Т. 2. Загальна частина / Ред. колегія: В.Б. Авер'янов та ін. - К.: Вид-во «Юридична думка», 2005. — 624 с.
11. Швидка Т.І. Удосконалення механізму господарсько-правової відповідальності у сфері економічної конкуренції / Т.І. Швидка // Економічна теорія та право. - 2016. - № 2. - С. 149-159. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnyua_etp_2016_2_29.
12. Борисенко З. М. Санкції за порушення конкурентного законодавства / З. М. Борисенко // Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. — 2012. — Т. 133. — С. 9—13. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NaUKMAe_2012_133_4.

Д.П. Санько,

Аналитический обзор правового регулирования ответственности за совершение антиконкурентных действий.

Аннотация. В статье предложен краткий научно-правовой обзор особенностей правового регулирования ответственности за совершение антиконкурентных действий: исследовано, которые законодатель предусмотрел виды и формы ответственности, действия признаются нарушением антиконкурентного законодательства и санкции применяются за совершение таких правонарушений.

Ключевые слова: антиконкурентные действия, субъекты хозяйствования, антимонопольное законодательство, правонарушения.

D. Sanko,

Analytical review of legal regulation of liability for committing anticompetitive actions.

Summary. The article proposes a brief scientific and legal review of the specifics of the legal regulation of liability for committing anticompetitive actions: it was investigated which the legislator provided for types and forms of liability; acts are recognized as violations of anticompetitive legislation and sanctions are applied for the commission of such offenses.

Keywords: anti-competitive actions, business entities, antimonopoly legislation, offenses.

С.І. Снісаренко,
здобувач вищої освіти освітнього ступеня магістра
Університету економіки та права «КРОК»

ЩОДО НЕОДНАКОВОГО ЗАСТОСУВАННЯ СУДАМИ Ч. 4 СТ. 96 ЗУ «ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАСПРОМОЖНОСТІ БОРЖНИКА АБО ВИЗНАННЯ ЙОГО БАНКРУТОМ»

Анотація. Стаття присвячена висвітленню проблеми, яка виникає при трактуванні та застосуванні, Господарськими судами України в межах справ про банкрутство, частини 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Ключові слова: банкрутство, боржник, приватизація, право державної власності.

Частиною 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» [1] визначено, що положення цього Закону застосовуються до юридичних осіб — підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, в частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів.

В Законі України «Про перелік об'єктів прав державної власності, що не підлягають приватизації» [2] визначено 1478 підприємств, які не підлягають приватизації та які не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані.

Незважаючи на вказане вище, близько 497 об'єктів прав державної власності, які закріплені в Законі України «Про перелік об'єктів прав державної власності, що не підлягають приватизації» вже є ліквідованими [3, 4], в тому числі і через процедуру банкрутства.

Необхідно детально пояснити, яким чином відбувається банкрутство зазначених вище підприємств.

Але, перед викладенням інформації, яка безпосередньо пов'язана з застосуванням або незастосуванням судами частини 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» необхідно зробити невеличке відступлення, яке пов'язане із змінами до Конституції України 2016 року [5]. Так, вказаними змінами в ланках прокуратури передбачається така посада як генеральний прокурор, раніше вказана посада називалася Генеральний прокурор України. Головне питання, яке виникає при детальному ознайомленні із вказаними змінами полягає в тому, чи є Генеральний прокурор України та генеральний прокурор тією самою особою, адже в решті нормативно-правових актів зазначені вище зміни проведені не були, та в них визначається правовий статус саме Генерального прокурора України, а не генерального прокурора. Зокрема, в частині 2 статті 218 Закону України «Про регламент Верховної Ради України» визначено, що подання щодо народного депутата повинно бути підтримано і внесено до Верховної Ради Генеральним прокурором України (виконувачем обов'язків Генерального прокурора України) [6].

У випадку якщо Генеральний прокурор України та генеральний прокурор це різні особи з різним правовим статусом, то діючий генеральний прокурор не зможе законно, без попередніх змін до регламенту Верховної Ради України, внести відповідне подання щодо народного депутата України.

Вказаний вище вид тлумачення частини 2 статті 218 Закону України «Про регламент Верховної Ради України» та відповідних положень Конституції України є найбільш поширеним та називається буквальним (адекватним) тлумаченням норми права [7, с. 442].

Саме так тлумачить зазначені вище норми права і Адміністрація президента України, яка знайшовши вказану попередньо невідповідність, подала до Верховної Ради України Проект Закону України «Про Вищу раду правосуддя» №5180 від 23.09.2016 року [8], де у прикінцевих та перехідних положеннях 43 рази в різних нормативно-правових актах слова «Генеральний прокурор України» в усіх відмінках замінено словами «Генеральний прокурор» у відповідному відмінку.

Є ще два види тлумачення норм права які застосовуються, якщо буквальне тлумачення є неможливим: обмежувальне тлумачення — зміст норми права розуміється вужче буквального тексту та розширене тлумачення — зміст норми права розуміється ширше, ніж буквальний текст. Однак, вказані вище два види тлумачення застосовуються лише тоді, коли не збігається дійсний зміст норми права із словесним оформленням, але при цьому такі тлумачення не можуть мати місце, якщо це призведе до погіршення правового статусу особи, до якої застосовується відповідна норма [7, с. 443].

Статтею 1 Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» затверджено:

1. Перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації (додаток 1);

2. Перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані (додаток 2);

Окрім іншого вказаним вище законом визначено, що не підлягають приватизації запаси державного резерву незалежно від його місцезнаходження, а також підприємства, установи і організації та інші об'єкти, що входять до системи державного резерву.

Як видно з викладеного вище, Законом України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» чітко розділено об'єкти на ті що не підлягають приватизації та ті, що не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані. Законодавець не ототожнює вказані об'єкти.

Розділяючи зазначені об'єкти законодавець надав їм різний правовий статус. Як би у вказаних вище об'єктів був би один правовий статус то їх би не треба було ділити та сортувати по різних додатках.

Аналізуючи частину 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» можна прийти до висновку, якщо використовувати буквальне тлумачення вказаної норми, що законодавець виходив з того, що положення Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» застосовуються до

юридичних осіб - підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації (додаток 1 до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації»), в частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів.

Положення Закону до юридичних осіб - підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані (додаток 2 до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації») в частині санації чи ліквідації мають застосовуватися без жодних додаткових умов та застосовуються судами, адже у Законі щодо цих об'єктів немає вимоги про умову застосування положень Закону в частині санації чи ліквідації вказаних об'єктів після їх виключення у встановленому порядку з переліку об'єктів, які не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані.

В інакшому випадку частина 4 статті 96 Закону мала би бути викладена наступним чином: положення цього Закону застосовуються до юридичних осіб - підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації (додаток 1 до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації») та які не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані (додаток 2 до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації»), в частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів.

Окрім того, вказана вище позиція підтверджується судовою практикою.

Так, постановою Верховного суду України № 3-1247гс15 від 10.02.2016 року встановлено:

«Відповідно до частини 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» положення цього Закону застосовуються до юридичних осіб — підприємств, що є об'єктами права державної власності, які не підлягають приватизації, в частині санації чи ліквідації після виключення їх у встановленому порядку з переліку таких об'єктів.

Отже, зазначеною нормою встановлено заборону здійснення банкрутства державних підприємств, які не підлягають приватизації, шляхом введення процедури санації чи ліквідації до виключення їх у встановленому порядку із переліку підприємств, що не підлягають приватизації.

Так, відповідно до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» (додаток 1) ПАТ «Азовські мастила і оливи» не включений до переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації.

Крім того, ПАТ «Азовські мастила і оливи» не є об'єктом права державної власності, що не підлягає приватизації, перелік яких встановлено частинами 2 і 4 статті 5 Закону України «Про приватизацію державного майна» [9, с. 4—7].

Не вдаючись в деталі справи, що розглядалася Верховним Судом України 10.02.2016 року, необхідно зазначити наступне: відносно державного підприємства було порушено справу про банкрутство, через деякий час було прийнято постанову про визнання боржника банкрутом та відкриття ліквідаційної процедури.

Апеляційний суд та Вищий Господарський суд України вказану постанову скасували, пославшись на частину 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Верховний Суд України, переглядаючи справу встановив, що при визначенні питання про те, чи підлягає застосуванню частина 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» необхідно виходити тільки з положень Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» (додаток 1) та частини 2 і 4 статті 5 Закону України «Про приватизацію державного майна» [10]. Положення інших нормативно-правових актів, та інші положення вказаних вище нормативно-правових актів, при вирішенні питання по застосуванню частини 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» не застосовуються.

Окремо треба також наголосити на тому, що ПАТ «Азовськімастила і оливи» взагалі не відноситься ані до об'єктів, які не підлягають приватизації (додаток 1 до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації»), ані до об'єктів, які не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані (додаток 2 до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації»). Але при цьому Верховний Суд України посилається виключно на додаток 1 до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації». Верховний Суд України не підіймає розглянуте вище питання таким чином: відповідно до Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» ПАТ «Азовськімастила і оливи» не включений до переліку об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, та до переліку об'єктів, що не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані.

Вказана вище позиція, щодо застосування лише додатку 1 Закону України «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» при вирішенні питання щодо застосування частини 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», попередньо була підтверджена іншою постановою Верховного Суду України від 21.10.2014 року № 3-148гс14 [11, с. 3].

З зазначеного вище випливає, що по відношенню до об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані, може бути застосована процедура санації або ліквідації.

Однак судова практика з цього питання є різною та неоднозначною. Інколи суди приймають відповідні постанови про визнання боржника банкрутом, вводять по відношенню до боржника ліквідаційну процедуру, або відмовляють посилаючись на те, що частина 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» застосовується як до об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації так і до об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані.

Виходячи з того, що вказана вище проблема в рамках справи про банкрутство не виникає часто, випадків банкрутства підприємств, які не підлягають приватизації, або які не підлягають приватизації, але можуть бути корпоратизовані, є не дуже багато, то скоріш за все Верховний Суд України оминє своєю увагою вказану проблему, та не буде надавати судам відповідні роз'яснення щодо правильного застосування судами частини 4 статті 96 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом».

Література

1. Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 31, ст. 440.
2. Закон України «Про перелік об'єктів прав державної власності, що не підлягають приватизації» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1999, N 37, ст. 332.
3. Мінекономрозвитку пропонує скоротити перелік державних підприємств, які не підлягають приватизації // URL: https://issuu.com/mineconomdev/docs/soe_block_2/1?ff=true&e=0/34701075 (дата звернення 01.02.2018 року).
4. Уряд затвердив проект Закону «Про перелік об'єктів права державної власності, що не підлягають приватизації» // URL: https://www.kmu.gov.ua/ua/news/248944357_ (дата звернення 01.02.2018 року).
5. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
6. Закон України «Про регламент Верховної ради України» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 14–15, № 16–17, ст.133.
7. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: Підручник. — К.: Алерта; 2009, — 520 с.
8. Закон України «Про Вищу раду правосуддя» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 7–8, ст. 50.
9. Постанова Верховного суду України № 3-1247гс15 від 10.02.2016 року // URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/658DCC6F057602BFC2257F5E005B3A54](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/658DCC6F057602BFC2257F5E005B3A54) (дата звернення 11.07.2017 року).
10. Закон України «Про приватизацію державного майна» // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1992, № 24, ст. 348.
11. Постанова Верховного суду України № 3-148гс14 від 21.10.2014 року // URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/D45AE2008F1C25BDC2257D820037BA5F](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/D45AE2008F1C25BDC2257D820037BA5F) (дата звернення 19.09.2017 року).

А.І. Шпомер,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного,
господарського права та процесу
Чернігівського національного технологічного університету

С.В. Ігнатенко,

студентка юридичного факультету
Чернігівського національного технологічного університету

ОЗНАКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ НЕКОМЕРЦІЙНОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню некомерційної господарської діяльності в Україні. Визначено її ознаки. Проблеми, що виникають у сфері здійснення некомерційної господарської діяльності.

Ключові слова: некомерційна господарська діяльність, суб'єкт некомерційної господарської діяльності, ознаки суб'єктів некомерційного господарювання, кредитна спілка.

Постановка проблеми. Нині виникає багато спірних питань щодо віднесення окремих видів господарювання до комерційної (підприємницької) або некомерційної діяльності. Некомерційною господарською діяльністю визнається самостійна систематична господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання, та направлена на досягнення соціальних, економічних та інших результатів, проте не має на меті одержання прибутку. Соціальна спрямованість некомерційної діяльності відіграє досить важливу роль у забезпеченні добробуту населення, тому що даний вид діяльності здійснюється з метою досягнення суспільно-корисних результатів, задоволення соціальних та духовних потреб суспільства, підвищення рівня життя населення тощо.

Стан дослідження. Сьогодні питання некомерційної діяльності не достатньо розкриті у правовій літературі. Окремі питання некомерційної діяльності розглядалися у працях А.О. Гелича, О.Ю. Літвіна, Л.В. Машковської, Г.О. Попадинець, Р.Г. Щокіна та ін.

Виклад основного матеріалу. Під господарською діяльністю у Господарському Кодексі (ГК) України розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність (ч. 1 ст. 3) [1]. Проте господарська діяльність може здійснюватись і без мети одержання прибутку — некомерційна господарська діяльність.

Так, згідно ч. 1 ст. 52 ГК України некомерційне господарювання — це самостійна систематична господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання, спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку [1].

Згідно ч. 2 та 3 ст. 52 ГК України, некомерційна господарська діяльність здійснюється суб'єктами господарювання державного або комунального секторів

економіки у галузях (видах діяльності), в яких відповідно до статті 12 ГК України забороняється підприємництво, на основі рішення відповідного органу державної влади чи органу місцевого самоврядування. Некомерційна господарська діяльність може здійснюватися також іншими суб'єктами господарювання, яким здійснення господарської діяльності у формі підприємництва забороняється законом. Не можуть здійснювати некомерційну господарську діяльність органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи [1].

Поняття некомерційного суб'єкта господарювання, нажаль, до сьогодні залишається відсутнім у Господарському кодексі України. Натомість ГК України та інші нормативно-правові акти містять у собі такі юридичні категорії, як «учасники господарських відносин», «суб'єкти господарювання», «суб'єкти підприємницької діяльності» тощо [7, с. 9].

О.А. Гелич та Р.Г. Щокін зазначають, що «поняття суб'єктів некомерційної господарської діяльності варто розглядати з погляду суб'єктного складу некомерційної господарської діяльності, якій присвячена глава 5 розділу 1 ГК України (ст. ст. 52–54), поняття непідприємницьких товариств та установ, закріплених у ст. ст. 83, 85, 86 ЦК України, і поняття неприбуткових організацій, закріплених у податковому законодавстві» [3, с. 258; 8, с. 117].

Аналіз норм чинного законодавства, юридичної літератури дозволяє нам визначити ознаки суб'єктів некомерційного господарювання, а саме вони:

- здійснюють самостійну господарську діяльність;
- діяльність спрямована на досягнення соціальних, економічних та інших результатів;
- діяльність здійснюється для задоволення суспільно-корисних інтересів;
- метою діяльності не є отримання прибутку.

На суб'єктів господарювання, що здійснюють некомерційну господарську діяльність, поширюються загальні вимоги щодо регулювання даної діяльності з урахуванням особливостей її здійснення різними суб'єктами господарювання, що визначаються законодавчими актами України. Проте, зважаючи на те, що метою роботи таких організацій не є отримання прибутку, вони мають підпорядковуватися особливим правилам оподаткування.

Правила оподаткування неприбуткових організацій, введені Податковим Кодексом, істотно впливають на їх діяльність. Так, на даний момент є можливість виключати організації з Реєстру неприбуткових організацій та установ на підставі використання майна та коштів на цілі, не передбачені статутом, або не за цільовим призначенням. А отже, це означатиме, що така організація втрачає право користуватися податковою пільгою, що дорівнюватиме втраті права продовжувати здійснювати діяльність; майно та кошти, використані не на цілі, передбачені статутом, або не за призначенням, будуть підлягати оподаткуванню на загальних підставах.

Згідно чинного законодавства, суб'єкти некомерційної господарської діяльності можуть одержувати прибуток, що необхідний їм для здійснення основної (некомерційної) діяльності за умов, що він не буде розподілятися між засновниками (учасниками). Проте, відповідно до законів, можуть бути окремі винятки,

наприклад, відносно добродійних пожертвувань бідним, щодо справедливої винагороди за надані організацією послуги, діяльності кредитних спілок [5, с. 190].

Проте, питання про прибутковість некомерційних організацій є спірним. На думку деяких дослідників, діяльність певних некомерційних суб'єктів спрямована, насамперед, на досягнення конкретного економічного ефекту [4, с. 186–188].

Особливо спірними є питання, що стосується роботи кредитних спілок.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про кредитні спілки» кредитна спілка — це неприбуткова організація, заснована фізичними особами на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки [2].

Неприбутковість кредитної спілки полягає у тому, що метою її діяльності є не привласнення частини коштів (майна) інших суб'єктів та отримання максимальної вигоди із вкладення в спілку капіталу, а задоволення потреб своїх членів у наданні фінансової допомоги за рахунок внесення коштів іншими членами, при цьому встановлення плати за користування фінансовою допомогою (кредитом) здійснюється для того, щоб зберегти кошти, які були внесені іншими членами, від інфляції та покриття витрат, пов'язаних з обслуговуванням самих членів, для забезпечення роботи кредитної спілки, а не заради отримання прибутку.

Зазначена вище ознака і відрізняє кредитні спілки від корпоративних юридичних осіб, створених з метою отримання прибутку. Оскільки кожен член спілки, чи то вкладник, чи то позичальник бере участь у формуванні капіталу кредитної спілки (шляхом внесення вступного та обов'язкового пайового внесків), а значить, є одним з «власників» спілки, діяльність всіх «співвласників» зводиться до надання послуг іншим «співвласникам» з оплатою послуг на рівні понесених ними витрат. Тобто, вартість послуг, які надаються кредитною спілкою, встановлюється на рівні їхньої собівартості [6, с. 123]. Тому, на законодавчому рівні необхідний контроль за діяльністю неприбуткових організацій.

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна зробити певні висновки.

Згідно теорії господарського права, некомерційним господарюванням є систематична господарська діяльність, яка здійснюється суб'єктами господарювання, та спрямована на досягнення соціальних та інших результатів. Дана діяльність здійснюється без мети одержання прибутку.

Для досягнення результату своєї діяльності некомерційним організаціям все ж дозволяється отримання прибутку. Проте потрібно наголосити на тому, що отримання прибутку у некомерційних суб'єктів господарювання у жодному разі не повинно замінити соціальну спрямованість їх діяльності, інакше ми будемо уже спостерігати перетворення некомерційної організації на комерційну, що матиме негативні правові та соціальні наслідки щодо останньої. Так як метою діяльності некомерційних організацій не є одержання прибутку, то вони підпорядковуються особливим правилам оподаткування.

Задля вирішення спірних питань у сфері некомерційного господарювання, пропонується визначити Господарським кодексом України поняття «неприбуткова

організація», дати чіткий їх перелік, «суб'єкт некомерційного господарювання» та їх перелік, чітко визначити критерії здійснення некомерційного господарювання. Ще пропонується прийняти закон, метою якого буде чітке відмежування підприємництва та некомерційної діяльності, тобто, де чітко буде визначено сфери діяльності, у яких заборонена комерційна діяльність.

Література

1. Господарський кодекс України станом на 06.11.2017 // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 18, № 19 – 20, № 21–22. – Ст. 144.
2. Закон України «Про кредитні спілки» станом на 01.01.2016 // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 15. – Ст. 101.
3. Гелич А.О. Правовий статус суб'єктів некомерційної господарської діяльності / А. О. Гелич, Д.Р. Рябінець // Національний авіаційний університет. – К. 2015. – С. 258–260.
4. Господарське право / за ред. О. П. Подцерковного. – Х.: Одиссей, 2010. – 424 с.
5. Машковська Л.В. Поняття та класифікація некомерційних суб'єктів господарювання / Л.В. Машковська // Питання юридичної теорії та практики. – К.: «Вісник Вищої ради юстиції». – 2012. – № 1 (9). – С. 189–199.
6. Савельєва Л.А. Кредитні спілки як суб'єкт цивільно-правових відносин / Л. А. Савельєва // Наукові записки. – Том 53. – Юридичні науки. – 2006. – С. 122–125.
7. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права: Монографія / В.С. Щербина. – К.: Юрінком Інтер. – 2008. – 264 с.
8. Щокін Р.Г. Некомерційна господарська діяльність в Україні: сутність, нормативно-правова основа та проблемні аспекти / Р.Г. Щокін // Наше право. – 2015. – № 1. – С. 115–120.

УДК 346.2

А.І. Шпомер,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного,
господарського права та процесу
Чернігівського національного технологічного університету

Т.А. Матвєєва,

студентка юридичного факультету
Чернігівського національного технологічного університету

ДЕРЖАВНЕ КОМЕРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Анотація. Стаття присвячена аналізу правового регулювання та особливостей діяльності державного комерційного підприємства. Розглянуто правовий статус, визначено установчі документи та майнову основу господарювання державного комерційного підприємства.

Ключові слова: державне комерційне підприємство, органи управління державного комерційного підприємства, планові документи державного комерційного підприємства, установчі документи державного комерційного підприємства, майно державного комерційного підприємства.

Постановка проблеми. Державне комерційне підприємство є одним з багатьох видів підприємств. Воно створюється з метою отримання прибутку та задоволення потреб населення. Відповідно, виникають питання щодо належності правового регулювання діяльності та правового статусу такого підприємства.

Стан дослідження. Питання правового регулювання господарської діяльності є предметом дослідження науковців. Деякі особливості створення та діяльності державного комерційного підприємства були предметом дослідження таких науковців, як: О.М. Вінник, М.М. Ільчук, М.Г. Ісаков, В.С. Щербина.

Виклад основного матеріалу. Правове регулювання створення та діяльності державного комерційного підприємства здійснює Господарський кодекс України, в якому ст. 74 та ст. 75 присвячені саме цьому виду підприємств. Крім того, діяльність державних комерційних підприємств регулюється нормами Цивільного кодексу України, законів «Про приватизацію державного майна», «Про управління об'єктами державної власності»; Декрету Кабінету Міністрів України «Про впорядкування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, створених за участі державних підприємств», а також нормами локальних нормативно-правових актів.

Відповідно до ст. 74 Господарського кодексу України (ГКУ) державне комерційне підприємство є суб'єктом підприємницької діяльності, діє на основі статуту або модельного статуту і несе відповідальність за наслідки своєї діяльності усім належним йому на праві господарського відання майном згідно з Кодексом та іншими законами, прийнятими відповідно до ГКУ [1].

Також можна зазначити, державне комерційне підприємство є підприємством унітарного типу та діє з метою отримання прибутку.

Аналіз змісту статті 74 ГКУ дає можливість виділити наступні риси даного виду підприємства:

- є різновидом державного унітарного підприємства;
- майно такого підприємства закріплене на праві господарського відання;
- створюється компетентними органами держави;
- несе відповідальність за власними зобов'язаннями усім закріпленим на ним майном;
- діє на основі статуту або модельного статуту такого підприємства;
- можливість перетворення в державне акціонерне товариство, 100% акцій якого належить державі, в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України;
- статутний капітал утворюється уповноваженим органом, до сфери управління якого воно належить;
- держава та орган, до сфери управління якого входить дане підприємство, не несуть відповідальності за його зобов'язаннями;
- зазначення в найменуванні державного комерційного підприємства слів «державне підприємство»;
- діють у конкурентному середовищі, нарівні з суб'єктами господарювання, що належать до інших форм власності;
- має власний статутний фонд, розмір якого зазначається в статуті такого підприємства;

- зобов'язання приймати та виконувати доведені до нього державні замовлення і державні завдання [2].

Як і всі підприємства, державне комерційне підприємство підлягає обов'язковій державній реєстрації.

Також варто зазначити, що в регулюванні діяльності державного комерційного підприємства важливу роль відіграють установчі документи, в яких закріплюється особливість діяльності такого суб'єкта господарювання. За господарським законодавством, для підприємства таким установчим документом є статут суб'єкта господарювання, в якому має міститися інформація про найменування такого суб'єкта (повна назва та відповідно форма власності), місцезнаходження, мету та предмет діяльності, порядок, розмір утворення статутного капіталу та інших фондів, порядок розподілу прибутків і збитків, інформацію про органи управління і контролю, про умови реорганізації та ліквідації підприємств, а також інші відомості, що не суперечать законодавству.

Відповідно до установчих документів, управління державним комерційним підприємством здійснюється уповноваженими на те органами. Так, керівник державного підприємства призначається власником майна такого підприємства або державним органом. З керівником укладається контракт, в якому обумовлюються його права та обов'язки, строки перебування на посаді, компетенцію та інші організаційно-правові аспекти. Такий керівник сам вирішує всі питання щодо підприємства, крім тих, що віднесені на розгляд Уповноваженого органу управління.

До повноважень керівника державного комерційного підприємства також належить право призначати та звільняти з посад керівників структурних підрозділів підприємства.

Відносини між уповноваженими органами державного комерційного підприємства та його найманими працівниками оформлюється колективним договором [3].

Важливе значення в діяльності цього виду підприємства має плановий документ такого підприємства, яким є фінансовий план. Тобто, відповідно до фінансового плану підприємство отримує доходи, здійснює видатки, проводить інші операції з коштами для виконання фінансових функцій — тобто цей документ повністю регламентує обіг фінансів державного комерційного підприємства.

Як і будь-яке підприємство, державне комерційне підприємство має своє майно, що належить йому на праві господарського відання і є державною власністю. Таке майно ніхто не має права безоплатно передавати іншим суб'єктам господарювання чи громадянам. Відчужувати майнові об'єкти, нерухоме майно, повітряні і морські судна, судна внутрішнього плавання та рухомого складу залізничного транспорту можна лише за згодою органу управління та Фонду державного майна. Кошти від продажу такого нерухомого майна йдуть до загального фонду Державного бюджету України, а від продажу майнових об'єктів — використовуються відповідно до фінансового плану [1].

Державне комерційне підприємство є суб'єктом підприємницької діяльності, воно повинно приймати та виконувати державні замовлення. Основною метою

підприємства є отримання прибутку. Воно самостійно визначає напрямки своєї діяльності.

Ліквідація та реорганізація державного комерційного підприємства здійснюється за рішенням власника такого підприємства, або за рішенням органу, що створив таке підприємство. Ліквідація, здебільшого, відбувається внаслідок банкрутства, або внаслідок проведення діяльності, що суперечить законодавству.

Висновки. На підставі проведеного дослідження можна зробити певні висновки.

Державне комерційне підприємство є певною організаційною формою підприємства, що здійснює комерційну діяльність, яка спрямована на одержання прибутку. Таке підприємство створюється компетентними державними органами держави.

В своїй діяльності підприємство керується Господарським кодексом України та іншими законами, а також установчим документом — статутом.

Державне комерційне підприємство має своє майно, що закріплюється за ним на праві господарського відання. Підприємство має власний фінансовий план, що регулює обіг коштів на підприємстві.

Література

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року зі змінами та доповненнями // Відомості Верховної Ради України.
2. Вінник О.М. Господарське право. Навчальний посібник / О.М. Вінник. — К.: Правова єдність, 2009. — 766 с.
3. Ільчук М.М. Організація і планування сільськогосподарського виробництва / М.М. Ільчук, Л.Я. Зрібняк, С.І. Мельник. — Вінниця: Нова Книга, 2009. — 456 с.
4. Грудницька С.М. Науково-практичний коментар Господарського кодексу України / С.М. Грудницька. — К.: Центр учбової літератури, 2017. — 496 с.

А.І. Шпомер,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного,
господарського права та процесу
Чернігівського національного технологічного університету

Б.О. Півень,

студент юридичного факультету
Чернігівського національного технологічного університету

СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Анотація. Стаття присвячена дослідженню суб'єктів господарського права. Здійснено класифікацію суб'єктів господарського права. Визначено їх правосуб'єктність, особливості та ознаки.

Ключові слова: суб'єкт господарського права, суб'єкт господарювання, суб'єкт підприємницької діяльності, учасник господарських відносин.

Постановка проблеми. Розвиток в сучасному суспільстві господарських відносин призвів до розширення дискусії науковців, щодо господарських відносин, що виражається в різному суб'єктивному баченні й обґрунтуванні. Існування господарських відносин є неможливим без суб'єктів господарського права й потребує комплексного дослідження поняття суб'єктів господарського права, класифікації їх на види за різними критеріями, їх правосуб'єктності.

Стан дослідження. Суб'єкти господарського права були темою дослідження багатьох науковців, серед яких: І. В. Кравець, О. П. Віхтров, В. К. Мамутов, Г. Л. Знаменський, О. М. Вінник, А. Г. Бобкова, О. В. Сергійко, Г. В. Смолин, В. А. Щербина, А. М. Захарченко, В. Ротань, О. В. Старцева, І. Басова та ін..

Виклад основного матеріалу. Щодо визначення суб'єктів господарського права, то можна констатувати, що законодавець не закріплює дане поняття в актах законодавства, а тому дана категорія є дискусійною й існує тільки з наукової точки зору. Теорія господарського права, виходить з того, що суб'єктами господарського права є учасники господарських відносин. А саме, організації та окремі громадяни, якщо вони здійснюють підприємницьку діяльність без створення підприємства, також мають визнаватися суб'єктами господарського права, а не суб'єктами цивільного права, як вважалося раніше.

Суб'єкти господарського права — це учасники відносин у сфері господарювання, що організують й здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію, або споживають результати господарської діяльності.

Господарський кодекс синонімічно використовує такі поняттєві категорії, як «суб'єкт господарювання», «суб'єкт підприємницької діяльності», «учасник господарських відносин». Поясненням використання наукою господарського права згаданих термінів, є визначення закріплене в ст. 1 ГК України, а саме те, що Господарський кодекс регулює господарські відносини, що виникають в процесі здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання. Виходячи

з даного визначення, можна зробити висновок щодо тотожності таких термінів, як «суб'єкт господарювання», «суб'єкт підприємницької діяльності», «учасник господарських відносин» [2, с. 120].

Зазначимо, що в залежності від мети, способу організації та здійснення господарської діяльності, ч. 2 ст. 3 Господарського кодексу поділяє господарську діяльність на комерційну (підприємництво) й некомерційну (некомерційне господарювання).

В складі учасників даних відносин, є необхідність виділення суб'єктів підприємницької діяльності, як окремого виду учасників, що здійснюють таку діяльність. Насамперед, суб'єкт підприємницької діяльності — це суб'єкт господарювання, що здійснює господарську діяльність, як систематичну, самостійну, ініціативну, на власний ризик, з метою отримання прибутку, досягнення економічних та соціальних результатів, що визначається підприємницькою діяльністю — підприємництвом.

Щодо учасників відносин у сфері господарювання, то їх перелік закріплений в ст. 2 ГК України, а саме до них відносять: суб'єкти господарювання; споживачі; органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією; громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності.

Суб'єкти господарювання, що є невід'ємною складовою самого процесу господарської діяльності, визначаються як учасники господарських відносин, що при здійсненні господарської діяльності, реалізують господарську компетенцію (права та обов'язки), мають відокремлене майно та несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, за виключенням випадків визначених законодавством.

Виходячи з визначення закріпленого в ч. 1 ст. 55 ГК, ознаками суб'єкта господарювання є:

- участь в господарських відносинах;
- безпосереднє здійснення господарської діяльності;
- наявність відокремленого майна, від інших учасників господарських відносин;
- наявність господарської компетенції, що реалізується при здійсненні господарської діяльності;
- можливість набуття будь-яких прав і обов'язків, як учасника господарських відносин;
- відповідальність за зобов'язаннями, в межах закріпленого майна.

Повертаючись до класифікації, окрім поділу наведеного в ст. 2 ГК, в залежності від характеру здійснення діяльності, суб'єктів господарського права можна поділити на: суб'єктів господарювання; суб'єктів організаційно-господарських повноважень, що здійснюють управління господарською діяльністю.

В залежності від форми власності, на базі якої функціонують суб'єкти господарського права, виділяють: державні; комунальні; колективні; приватні; змішані [3].

В.С. Щербина, у своїй монографії здійснює поділ суб'єктів господарського права за місцем в системі господарювання на:

- господарські організації, які здійснюють безпосередньо господарську діяльність (господарські товариства, підприємства, банки, страхові організації та ін.);
- організації, які здійснюють безпосереднє управління суб'єктами господарювання (власники майна чи уповноважені власниками органи, головні підприємства щодо дочірніх, господарські об'єднання);
- центральні органи господарського керівництва, що керують певною галуззю економіки та здійснюють у межах даної галузі функції управління (міністерства, відомства, місцеві державні адміністрації та ін.) [1; 4, с. 9–15].

І.В. Кравець, у своїй науковій праці «Сучасна класифікація суб'єктів господарювання», в залежності від речового права на майно, господарські організації як суб'єктів господарювання поділяє на:

- ті що володіють правом власності на відповідне майно;
- такі що користуються правом повного господарського відання майном;
- ті що користуються правом оперативного управління майном.

Крім того, науковець І. В. Кравець, залежно від обсягу господарської компетенції, поділяє організації, що мають:

- повну господарською компетенцією (з правом юридичної особи);
- обмежену господарською компетенцією (без права юридичної особи, внутрішні підрозділи, промислові-фінансові групи) [5].

В залежності від порядку створення й відносин між засновниками, установи, поділяють на ті що:

- утворюються одним засновником у розпорядчому порядку, на засадах влади та підпорядкування (установи);
- утворюються декількома засновниками при укладені угоди, в добровільному порядку (корпорації) [1; 3; 4, с. 12–20].

Щодо правового статусу суб'єктів господарювання, то в загальному розумінні В. В. Лазарев визначає це, як становище того чи іншого суб'єкта в правовій реальності, що відображається у його взаєминах з суспільством і державою [6, с. 228].

Правосуб'єктність суб'єктів господарювання виявляється в правах та обов'язках, обсяг яких визначається певними факторами, а саме: правовим титулом майна (право власності, право господарського відання, право оперативного управління, право довірчої власності); основним видом діяльності; здійсненням інших видів господарської діяльності [7, с. 61].

Права та обов'язки суб'єктів господарювання в науковій літературі, поділяють на загальні та спеціальні. Загальні права визначаються правовим титулом майна суб'єкта господарювання. Найбільший обсяг прав суб'єкта господарювання визначається правом власності.

Обсяг спеціальних прав необхідних суб'єктам господарювання для здійснення окремих видів діяльності, зокрема, банківських операцій, страхування, інвестування, біржових операцій та ін. визначається окремими законами («Про

банки і банківську діяльність», «Про страхування», «Про інвестиційну діяльність», «Про товарну біржу».

Щодо обов'язків суб'єктів господарювання, то загальними є необхідність отримання дозволу, ліцензії для можливості здійснення господарської діяльності.

Спеціальні обов'язки встановлені для суб'єктів господарювання, які здійснюють окремі види господарської діяльності, певні операції чи здійснюють свою діяльність на території зі спеціальним правовим режимом або в специфічних умовах та ін.

Висновки. Проведене дослідження суб'єктів господарського права дозволяє зробити нам деякі висновки.

Згідно з теорією господарського права, суб'єкти господарського права - це учасники відносин в сфері господарювання, що організують й здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію, або споживаючи результати господарської діяльності. Поняття суб'єкта господарського не міститься в законодавстві України, а лише в науковій літературі, й при цьому є синонімом таким поняттям, як «суб'єкт господарювання», «суб'єкт підприємницької діяльності», «учасник господарських відносин».

Класифікація суб'єктів господарського права за різними ознаками розкриває особливості кожного виду, що зумовлює їх відносну самостійність.

Правосуб'єктність суб'єктів господарського права виявляється в їх правах та обов'язках, що залежать від правового титулу майна, основного виду господарської діяльності, здійснення інших видів господарської діяльності. Принципово важливим є поділ прав та обов'язків суб'єктів господарського права на загальні та спеціальні, що залежить від характеру здійснюваної діяльності.

Література

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 49–50.
2. Подцерковний О.П. Господарське право: Підручник. — Х.: Одіссей, 2010. — 640 с.
3. Навчальні матеріали онлайн / Суб'єкти господарських правовідносин [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://pidruchniki.com/1586032742870/pravo/subyekti_gospodarskih_pravovidnosin
4. Щербина В.С. Суб'єкти господарського права : Монографія. — К.: Юрінком Інтер, 2008. — 264 с.
5. Кравець І. В. Сучасна класифікація суб'єктів господарювання. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.businesslaw.org.ua/suchasna-klasifikaciya-subektiv-gospodaruvannya/>
6. Лазарев В. В. Теория права и государства : Учебник. — М.: «БЕК», 2001. — 520 с.
7. Гайворинський В.М., Жушман В.П. Господарське право України : Підручник. — Х. : «Право», 2005. — 385 с.
8. Про банки і банківську діяльність [Закон України, редакція від 10.06.2017 № 5-6, ст.30] URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>
9. Про страхування [Закон України від 03.07.1996 №18, редакція від 01.01.2017] URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>

ЗМІСТ

Розділ 1

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ТА АУДИТ, СТАТИСТИКА

<i>О.В. Боднар, А.Б. Лучка,</i> ГРОШОВІ КОШТИ ЯК ОБ'ЄКТ ОБЛІКУ І КОНТРОЛЮ	3
<i>С.В. Герчанівська, Г.С. Мельник,</i> КЛАСИФІКАЦІЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВ	5
<i>А.О. Зубович, Л.В. Івченко,</i> ТЕХНОЛОГІЇ ОБЛІКУ ТА АУДИТУ РОЗРАХУНКІВ З ОПЛАТИ ПРАЦІ	7
<i>О.В. Качмар, У.Б. Щур,</i> ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ОПЕРАЦІЙ НА ПОТОЧНИХ РАХУНКАХ У БАНКАХ	10
<i>В.Д. Малярчина, Л.Б. Прокопович,</i> НЕМАТЕРІАЛЬНІ АКТИВИ: ОБЛІК В УКРАЇНІ ТА МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА	14
<i>І.В. Матецький, Н.О. Бірченко,</i> ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАННЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ ВИТРАТ	17
<i>О.Б. Сливінська, А.П. Рудий,</i> ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ДОХОДІВ ПІДПРИЄМСТВА	19
<i>А.І. Соколовська, О.В. Качмар,</i> ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ ПОДАТКУ З ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ	20
<i>І.В. Стемковська, О.І. Бойчук,</i> ПІДХОДИ ДО ТРАКТУВАННЯ ПОНЯТТЯ «ГРОШОВИЙ ПОТІК»	23
<i>А.П. Ярошина, Т.Г. Савченко,</i> УДОСКОНАЛЕННЯ КАЛЬКУЛЮВАННЯ СОБІВАРТОСТІ КОМПЛЕКСНОГО ВИРОБНИЦТВА	26

Розділ 2

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТ

<i>М.В. Бондар, О.В. Ткач,</i> КОНКУРЕНЦІЯ В ЕКОНОМІЦІ ТА ЇЇ РОЛЬ У ГЕНЕРУВАННІ НОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ	28
<i>Л.М. Губаренко, Н.М. Безбах,</i> ОСОБЛИВОСТІ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В МЕТАЛУРГІЇ	30

<i>М.О. Ковтун,</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МОТИВАЦІЇ ПРАЦІ У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ	33
--	----

Розділ 3 ІННОВАЦІЇ В ЕКОНОМІЦІ ТА УПРАВЛІННІ

<i>І.М. Вінчук, О.М. Коваленко, Н.М. Воробйова,</i> ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	35
<i>Н.В. Гончаренко, Ю.В. Цісельська,</i> РОЗВИТОК БІОЕНЕРГЕТИКИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА НАПРЯМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	38
<i>М.Ю. Каракуца, І.І. Ніколіна,</i> ФОРМУВАННЯ АКТИВІВ, ПАСИВІВ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ	42
<i>М.В. Яковенко, Л.Д. Тулуш,</i> ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ СПРОЩЕНОЇ СИСТЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА.....	45

Розділ 4 МАТЕМАТИЧНІ ТА ІНСТРУМЕНТАЛЬНІ МЕТОДИ ЕКОНОМІКИ

<i>В.І. Волинчук, І.І. Ніколіна,</i> ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ НА ОСНОВІ АПАРАТУ ШТУЧНИХ НЕЙРОННИХ МЕРЕЖ	48
--	----

Розділ 5 РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

<i>Т.А. Дейнека,</i> ГЛОБАЛЬНІ АСИМЕТРІЇ: ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ТА ВИМІРУ	51
--	----

Розділ 6 СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ, ГАЛУЗЕЙ, КОМПЛЕКСІВ

<i>К. Bereziuk,</i> SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE UKRAINIAN NUCLEAR INDUSTRY	54
<i>М.В. Елешкевич,</i> СУЧАСНА МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ІЗ КРЕДИТУВАННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ГРОМАДЯН (БАНКІВ)	56

<i>В.Е. Потокі, Н.В. Ганущак, О.В. Шепета,</i> СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ ПЕРСОНАЛУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	58
--	----

<i>І.В. Свида,</i> ДИСКУСІЙНІ АСПЕКТИ ПОНЯТТЯ РІВНОВАГИ В ПРОЦЕСІ ДОСЯГНЕННЯ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНУ	59
--	----

Розділ 7 СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ І МАРКЕТИНГ

<i>Н.В. Ганущак, М.В. Елешкевич, О.В. Шепета,</i> ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ	63
--	----

<i>С.І. Петричко, О.В. Феєр,</i> ЕФЕКТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ – ЕФЕКТИВНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВА	66
---	----

<i>Я.С. Швай, І.В. Юрчило,</i> СУЧАСНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В УКРАЇНІ	68
---	----

Розділ 8 СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК І ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

<i>В.В. Даниленко,</i> КЛЮЧОВІ ПРИНЦИПИ ЦІНОУТВОРЕННЯ НА РИНКУ ПОСІВНИХ МАТЕРІАЛІВ	70
--	----

<i>М.О. Зінченко, М.М. Заінчківська, М.А. Чайківська,</i> НЕОЛІБЕРАЛІЗМ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ІНФЛЯЦІЄЮ ТА БЕЗРОБІТТЯМ	72
--	----

Розділ 9 ФІНАНСИ, ГРОШОВИЙ ОБІГ І КРЕДИТ

<i>А.В. Головіна, Л.В. Шірінян,</i> УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ СТРАХОВОЇ КОМПАНІЇ.....	77
--	----

<i>А.А. Кротюк, Т.А. Варгатюк, Т.Д. Сіташ,</i> ДЕРЖАВНИЙ БЮДЖЕТ УКРАЇНИ ЯК ОСНОВНИЙ ФІНАНСОВИЙ ПЛАН ДЕРЖАВИ	79
---	----

<i>Д.І. Собчук, Х.Ю. Ніколаєва, Т.Д. Сіташ,</i> ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ.....	81
--	----

Розділ 10
АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС,
ФІНАНСОВЕ ПРАВО, ІНФОРМАЦІЙНЕ ПРАВО

<i>В.В. Воронцов, І.В. Мізіна,</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИДАТКІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ.....	83
<i>А.М. Околовський, І.М. Риженко,</i> ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	85
<i>Ю.О. Олійник, О.Є. Куш,</i> ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ АСПЕКТИ У ПРАКТИЧНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	87
<i>В.А. Страх, І.В. Горбаченко,</i> ПЕРСПЕКТИВИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРАВА В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	90
<i>А.М. Суржа,</i> ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ОРГАНІВ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	93
<i>А.С. Цимбалюк, О.Є. Куш,</i> ПУБЛІЧНИЙ ЗВІТ КЕРІВНИКА ЯК НОВОВВЕДЕННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ».....	96

Розділ 11
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ
СУЧАСНОГО ЗАКОНОДАВСТВА

<i>І.В. Бойко,</i> ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ НАРОДНОЇ МЕДИЦИНИ В УКРАЇНІ	99
<i>О.В. Колпаков,</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СИСТЕМАТИЗАЦІЇ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ВІДНОСИНИ В СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	105
<i>А. Potocki, P. Olszak,</i> PROWADZENIE DZIAŁALNOŚCI GOSPODARCZEJ PRZEZ INSTYTUCJE KULTURY – ASPEKTY PRAWNOADMINISTRACYJNE	107

Розділ 12
ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

<i>І.І. Великодна,</i> АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, ЯКА ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ У ГОСПОДАРСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	111
<i>І.І. Лащевська,</i> НАУКОВІ ПОГЛЯДИ ЩОДО ПОНЯТТЯ ТА ПРИРОДИ ВИКОРИСТАННЯ У ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВ ІНШИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ (КОМЕРЦІЙНА КОНЦЕСІЯ)	116
<i>Д.П. Санько,</i> АНАЛІТИЧНИЙ ОГЛЯД ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ВЧИНЕННЯ АНТИКОНКУРЕНТНИХ ДІЙ	119
<i>С.І. Снісаренко,</i> ЩОДО НЕОДНАКОВОГО ЗАСТОСУВАННЯ СУДАМИ Ч. 4 СТ. 96 ЗУ «ПРО ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ БОРЖНИКА АБО ВИЗНАННЯ ЙОГО БАНКРУТОМ»	128
<i>А.І. Шпомер, С.В. Ігнатенко,</i> ОЗНАКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ НЕКОМЕРЦІЙНОЇ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	133
<i>А.І. Шпомер, Т.А. Матвєєва,</i> ДЕРЖАВНЕ КОМЕРЦІЙНЕ ПІДПРИЄМСТВО ЯК СУБ'ЄКТ ГОСПОДАРЮВАННЯ	136
<i>А.І. Шпомер, Б.О. Півень,</i> СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА	140